CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

~~४७३~~

32

220

५५

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

॥वि० को०॥ ॥श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीसीतारामाभ्यां नमः॥ स्तुवीमहि महामोहक्लेशशांतकभिषग्वरम्॥ विधातुकनिदानं तं सर्वज्ञं सुखहान
॥१॥ ये॥१॥ कलाविलासामकरंदबिंदुमुद्राविनिद्रहृदयारविंदे। याकल्पयतीश्वरमत्र केवीनां देवीं नमस्यामि सरस्वतीं ताम्॥२॥ कवींद्रकु
मुदानंदकंदोद्गमसुधाकरम्॥ वाचस्पतिमतिस्पर्द्धिशेमुषीचंद्रिकोज्वलम्॥३॥ क्षुभ्यत्क्षीराब्धिकल्लोलमालोल्लासियशः
श्रियम्॥ गुरुं वंदे जगद्वंद्यं गुणरत्नैकरोहणम्॥४॥ श्रीसाहसांकनृपतेरनवद्यविद्यावैद्यांतरंगपदपद्धतिमेव बिभ्रत्॥ यश्चंद्र
चारुचरितो हरिचंदनामा स्वव्याख्यया चरकतंत्रमलंचकार॥५॥ आसीदसीमवसुधाधिपवंदनीये तस्यान्वये सकलवैद्यकुला
वतंसः॥ शाकस्यदत्तद्वगाधिपुराधिपस्य श्रीकृष्णसद्वत्यमलकीर्तिलतावितानः॥६॥ संकल्पसंमिलदनल्पविकल्पजल्पकुल्पाज
लाकुलितवादिसहस्रसिंधुः॥ तर्कत्रयत्रिनयनस्तनयस्तदीयो दामोदरः समभवद्भिषजां वरेण्यः॥७॥ तस्याभवत्तनुरुदार
वाचो वाचस्पतिः श्रीललनाविलासी॥ सद्वैद्यविद्यानलिनीदिनेशः श्रीमल्हणः सत्कुमुदाकरेन्दुः॥८॥ यज्जातजः सकलवैद्य
कतंत्ररत्नरत्नाकरश्रियमवाप्य च केशवोऽभूत्॥ कीर्तेर्निकेतनमनिंद्यवदप्रमाणवाक्यप्रपंचरचनाचतुराननश्रीः॥९॥ कृ
तस्य४ ष्णस्यैव सुतः स्मितपुंडरीकदंडातपत्रपरभागयशः प्रतीकः॥ श्रीब्रह्मदत्तविकलात्मसुबोधारविंदसोल्लाससलासितरसाद्रि
सरस्वतीकः॥१०॥ तस्यात्मजः स्मरसकैरवकांतकीर्तिः श्रीमान्महेश्वर इति प्रथितः कवीन्द्रः॥ निःशेषवाङ्मयमहार्णवपारदृ श्रीरामः॥
श्वा शब्दागमांबुरुहखंडरविर्बभूव॥११॥ यः साहसांकचरितादिमहाप्रबंधनिर्माणनैपुणगुणागतगौरवश्रीः॥ यो वैद्यतंत्र ॥१॥
यसरोजसरोजबंधुर्बंधुः सतां वककविकैरवकुंजलेंदुः॥१२॥ इयं कृतिस्तस्य महेश्वरस्य वैदग्ध्यसिंधोः पुरुषोत्तमानाम्॥ देशी

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri
Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

प्रमतां हृत्कमलेषु नित्यमाकल्पमाकल्पितकौस्तुभश्रीः ॥ १३ ॥ लब्धैः कथंचिदभिजातसुवर्णकप्रलीलेन कोशशतरत्नविधि
शूरत्नैः ॥ विश्वप्रकाश इति कांचनबंधशोभां बिभ्रत्सपात्रघटितो मुखमंडनं वः ॥ १४ ॥ फणीश्वरोदीरितशब्दकोशरत्नाक
रालोडनलालितानाम् ॥ सेव्यः कथं नैव बहुवर्णशैलो विश्वप्रकाशो विबुधाधिपानाम् ॥ १५ ॥ भोगींद्रकात्यायनसाहसांकवा
चस्पतिव्याडिपुरस्सराणाम् ॥ सविश्वरूपामरमंगलानां शुभांगगोपालितभागुरीणाम् ॥ १६ ॥ कोशावकाशाप्रकटप्रभावसंभावि
तानर्घगुणांस्समग्रः ॥ संपादयन्नेष्यति वांछितार्थान् कथं न चिंतामणितां कवीनाम् ॥ १७ ॥ आमित्रशैलचरमाचलमेकलाद्रि
कैलासभूमिवलयाय यदिहास्ति किंचित् ॥ एकत्र संभृतमगोचरशब्दरत्नमालोक्यतां तदखिलं सुधियः कवींद्राः ॥ १८ ॥ यच्छ
क्तिवाङ्मयमहार्णवमंथनेच्छा प्राग्भुपदप्रणीतपतेर्यदि कौतुकं वः ॥ विश्वप्रकाशमतिसं नयेव्यसंभाव्यतां परमशाब्दिकशे
खरः ॥ १९ ॥ स तां पुस्तकसंभारभारमोक्षः कृतो मया ॥ नामानुशासनमिदं संपूर्णमन्वतानुतम् ॥ २० ॥ एकद्वित्रिचतुःपंचषड्वर्ण
नुक्रमोज्वले ॥ कांतां द्विवर्गे नानार्थसंग्रहोयं वितन्यते ॥ २१ ॥ नानार्थः प्रथमांतोत्र सर्वत्रादौ प्रदर्शितः ॥ सप्तम्यंते पुरा शब्दे पुन
र्नामानः सन्निवेशिताः ॥ २२ ॥ दृष्टांतेन सहक्तादिसप्तम्यादावलेव च ॥ स्पष्टबोधलिंगभेदाय क्वाप्यत्र पुनरुक्तता ॥ २३ ॥ कैकम् ॥ को
ब्रह्मात्मानिलार्केषु शमने सर्वनाम्नि च ॥ पावके च मयूरे च सुपर्णी यं जले सुखकम् ॥ २४ ॥ द्विकम् ॥ अकं पापे च दुःखे च शकौ
राजन्यदेशयोः ॥ बकस्तु बकपुष्पे स्यात्कंकः क्षीदे यमस्यसि ॥ २५ ॥ शुकोव्याससुते कीरे रावणस्य च मंत्रिणि ॥ पंथि पर्णे शि
रीषे च शुकं स्याच्छेदो राके क्वाचित् ॥ २६ ॥ द्विकः काके च कोके च सत्कोवाणानिलोत्पले ॥ अर्कोर्क्क पर्ण स्फुटिके रवौ ताम्रे दि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

नुस्पतौ २७ कर्कः कर्कटके वह्नौ शुक्लाश्वे दर्पणे घटे तर्कः कांक्षा वितर्कोहकर्मभेदेषु कीर्त्यते २८ श्लोको यशसि प
द्ये च लोकस्तु भुवने जने स्तोकोऽल्पे चातके तोकमपत्ये पुत्रयोरपि २९ कोकश्चक्रे वृके ज्येष्ठाखर्जूरीद्रुमभेदयोः
रोकश्छिद्रे विलोके रोकं क्रयणभेदयोः ३० छेको विदग्धे छेकश्च विश्वस्तमृगपक्षिणोः रेको विरेके शङ्कायां रेकः स्या
दधमेऽपि च ३१ काकः स्याद्वायसे लक्षप्रभेदे पीठसर्पिणि शिरोवक्षालने मानविशेषद्वीपभेदयोः ३२ वसधीरे
चधष्टे चान्ये छभ्रातरि चेष्यते काकः स्यात्काकनासायां काकोलीकाकजंघयोः ३३ रक्तिकायां मलद्यां च काकमाची च
कीर्तिता काकस्त्री रतबंधे स्यात्काकानामपि संहतौ ३४ पाकः शिशौ जराणि निष्ठापचनलोकदन्तेषु च शाको द्वीपान्तरे शा
कोन द्रुमविशेषयोः ३५ शाकं हरितके नाकः स्वर्गान्तरिक्षयोः मूकोऽप्यवाङ् मूको दीने शुको नृको शृङ्गयोः ३६
शृकं छिद्रे च काले च भेको मण्डूकमेघयोः एकं तु केवले श्रेष्ठे तरलिंगं च वाच्यवत् शोकं शकसमूहे च स्त्रीणां च कारस्थां
तरे लंकः स्यान्नीतिकेऽमत्तो कूपको त्संगलक्ष्मसु ३८ नाटकादिषु नाट्ये च चित्रपटे च भूषणे कंकश्छद्मद्विजे ख्यातो
लोहपृष्ठे कुलान्तयोः ३९ वंकः पर्याणभागे स्यान्नदीपात्रे च भंगुरे टंकः कपित्थभेदे स्यात्मानोन्नरखनित्रयोः ४०
कोपेऽसिश्कोशे जंघायां टंकरां गावदारये रंकस्तु कृपणे मल्ले पंकः कर्दमपापयोः ४१ न्यंकुर्मृगभेदे ना कुर्वीमल्ल
रे गिरेश्शृंगे शंकुः कीले शिवे स्त्रे च व्याधिपादप्रभेदयोः ४२ कल्कः पापाशये पापे दंभे विट्किट्टयोरपि वल्कं तु व
ल्कले खंडे शल्कं शकलकल्कयोः ४३ शुल्कं घट्टादिदेये स्याज्जामातृवंधकेऽपि च निष्कमस्त्री भिक्षकस्वर्णे शतदे

श्रीरामः
२

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

नारकर्षयोः ४४ वक्षोलंकरणे हेमपात्रे हेमपलेऽपि च मुष्कोंऽडकोशे संघातमुष्को मोक्षकपाटयोः ४५ किष्कुर्हस्ते वित-
स्तौ च प्रकोष्ठे कुत्सितेऽपि च त्रिका कूपस्य नेमौ स्यात् त्रिकं पृष्ठाधरत्रये ४६ लंका रक्षःपुरी शाखा डाकिनी कुलटासु च शं-
का त्रासे वितर्के च एका तु सरिदंतरे ४७ कच्छूर्नवरजः कन्या प्रणीदुःप्रणिमाक्षत्र कत्रि कनकं चंपको स्वर्णे किंशुके
नागकेशरे ॐ धत्तूरे कांचनारे न कालीये च क्वचिन्मतम् करकस्तु करंको स्याद्दाडिमे च कमंडलौ ४८ पक्षिभेदे करे चापि कारको
स्याद्भूतेपले नरको निरये दैत्ये सरकः सीधुभाजने ५० अविच्छिन्नाध्वगपंक्तौ च शीधुपाने च सीधुनि खनकं चित्रतल्पे स्या-
त् संधिचौरे च मूषके ५१ जनकः पितृराजर्ष्योर्युतकं संशये युगे यौतकं चरणाग्रे स्त्रीवस्त्रांचलयुक्तयोः ५२ कृषकः
कर्षके फाले रंजको धानके शुके मधुको वंदिभेदे स्याद्यष्ट्याह्वे विहगांतरे ५३ मधको मधुपर्ण्यां स्यात् लुको निपुणा-
ल्पयोः वसुकः शिवमाल्यां स्यादर्कपर्णे च रोमके ५४ शिशुकः शिशुमारः स्याद्बालको लघिनोरपि क्रमुकः पट्टिकालो-
ध्रभद्रमुस्तकपूगयोः ५५ फले कर्पासिकायाश्च क्रमुको ब्रह्मदारुणि वटुकः कर्कटे के च दात्यूहे जलखादके ५६ धनि-
कः साधुधान्याकधनेषु धनिका स्त्रियाम् प्रियकः पीतशाले स्यान्नीपे चित्रमृगेऽलिनि ५७ कुंकुमे च प्रियांगौ च पृथु-
कश्चिपिटे शिशौ यमकं यमजे शब्दालंकारसंयमेपि च ५८ मशकः कथ्यते क्षुद्ररोगजंतुविशेषयोः कुलकं तु पटोले
स्यात् श्लोकसंबंधगुच्छके ५९ कुलकश्च कुलश्रेष्ठे वल्मीके काकतिंदुके तिलकं चित्रके प्याहुः क्लोमे तिलकालके
६० रोगाश्च द्रुमभेदश्च लोम्नि सौवर्चलेपि च कुलिका नागभेदे तद्द्रुमभेदे कुलसत्तमे ६१ कुशिकः स्यान्मुनौ तैलशेषे

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

सर्जोक्षवृक्षयोः चषकं तु सुरापात्रे मद्ये मद्यप्रभेदयोः ६३ कंटकः कलिंके पि च रंकाः स्त्रीस्वपतयोः करकं
वलये शस्त्रौ गजध्माणीनिर्नवयोः सामुद्गलवणे दंतमंडने दंतिनामपि कटुकं कटुरोहिण्यां त्रीष्वेपि कटुकं स्मृतं ६४
कुलकः प्रस्तौ भांडभेदे पुलकवन्मतः पुलकः कृमिभेदे स्यान्नैवकेमणिभेदयोः ६५ गजान्नपिंडे रोमांचे हरिताले
शिलांतरे रुचकश्चित्रके प्रोक्तो रुचको मातुलिंगके ६६ रुचकं मंगलद्रव्ये ग्रीवाभरणदंतयोः उत्कटे बीजपूरे च सौवर्च
ल लिङ्गयोः ६७ रोचनायां च रुचकं मस्त्राभरणमाल्ययोः श्लकः कोकिलास्ये स्यात्क्रोष्टुरे तिलके द्रुमे ६८ कामुकः कामु
ने श्रोक पादपे चातिमुक्तके पातुकः पतयालौ स्यात्प्रयाते जलहस्तिनोः ६९ आनकः पटहे मेघे मृदंगे ध्वनदंबुदे आनु
कं मानभेदे स्यात्तु वर्ण्यामाढकी मता ७० कारकः कर्तरि प्रोक्तः कर्मादावपि कारकं चारकः पालके स्यात् स्यात्संचारकवंध
योः ७१ तारकः कर्णधारे च दैत्ये च दृश्तारके कनीनिकायां नक्षत्रे तारकं तारका पि च ७२ वारको श्वगता वश्व वि
शेषे च निषेधके जाहको गोधमार्जीरवजाकांतुंडिकासु च ७३ पावको ग्नौ समाचारे वह्निमंथे च चित्रके भल्लातके
विडंगे च सायकः शरखड्गयोः ७४ नायको नेतरि श्रेष्ठे हारमध्यमणावपि पापाकः सत्वजाये जीवकद्रुमलोलयोः
७५ जालकं कोरके प्रोक्तं कुलाये जालिनीफले आनाये दंभभेदे च वस्त्रभेदे च जालिका ७६ वालको ऽश्वशिशौ केशवा
जिवाणा वालिधौ अंगुलीयकहीवेरपारिहार्ये च वालकं ७७ वार्द्धकं वृद्धसंघाते वृद्धत्वे वृद्धकर्मणि मामकं ममता
युक्ते मातुले मामकः स्मृतः ७८ याजको याज्ञिके ख्यातो याजको राजकुंजरे ग्राहकाद्यालि विहंगे व्याधीनां च तृतीतरे ७९

दारको भेदके पत्ये राजके पंचरात्रके येन वेश्यागृहे नीतो वासरस्त्वत्र रात्रकः ८० लासको ऽलसके लास्यकारिण्यपि म
यूरके शार्ङ्गकः शर्करापिंडे दुग्धफेने च शार्ङ्गकः ८१ हारकः कितवे चौरे भेदे च विज्ञानभेदयोः कशासकाव्ययोश्चापि चर्चिकोज
लोदेरपि बुद्बुदे ८२ द्रावकस्तु शिलाभेदे विदग्धे चोरकेऽपि च भ्रामको जंबुके धूर्त्तेः सूर्यावर्त्ताश्मभेदयोः ८३ पिण्याकः
शिल्हके हिंगौ तिलचूर्णे च कुंकुमे पिनाको हरकोदंडे पांशुवर्षत्रिशूलयोः ८४ कावकः केकवाको स्यात्पीतमुण्डककोक
योः क्षारकः पक्षिमत्स्यादिपिटके जालकेऽपि च पाटकः स्यान्महाकिष्को करकान्तरवाद्ययोः ९० नक्षत्रादिक्षीणानेमूल
दुर्व्यापचयरोधसोः वराकः संगरे शौचे पराको व्रतखड्गयोः ९१ पुलाकस्तुच्छधान्ये स्यात्संक्षेपे भक्तसिक्थके विपाकः
कीर्त्तिनेस्वादे परिणामे च दुर्गतौ ९२ विपाकः पचने स्वेदेप्य सत्कर्मफलेऽपि च लंपाको लंपटे देशे किंपाकः फलमूर्खयोः
९३ संपाकस्तर्कके धृष्टे शंपाकश्चारग्वले मोचकः कदलीशिग्रुनिर्मोचक विरागिषु ९४ पेचको गजलांगूलमूले पर्यं
कघूकयोः मेचको बर्हिचंद्रः स्यान्मेचकः श्यामलेऽपि च ९५ तिमिरेऽश्वसवर्णे तु मेचकं बाष्पधूमके तु सूचकः सीवनद्रव्ये
बोधके बकदंशके ९६ पिशुने शुनि काके च सेचकः सेक्तृमेघयोः लोचको मांसपिंडे स्याद्दक्षिलारेणकज्जले ९७ ललाटभूर
रसो स्त्रीणां कदलीनीलवस्त्रयोः निर्बुद्धौ कर्णपूरे च मौर्व्यां भ्रूलधकर्मणि ९८ मोदको हर्षुलोऽसेयः खाद्यभेदे च मोदकं
खोलकः पाकवल्मीकपूगकोशशिरस्त्रके ९९ गोलको विधवापुत्रे जारेऽश्मपिंडके गुडे कूपको गुणवृक्षे स्यात्तैलपात्रे
कुकुंदरे १०० उदपाने धुनातीर्थं च कूपिकां भोगलोपके कूलकं कृमिशैलेऽपि च प्रतीपस्थलयोरपि १०१ रूपकं नाटके धर्त्तेका
व्यालंकारणेऽपि च चूतकः कूपके प्यानो सूतकं रजजन्मनोः १०२ लटनकः स्यात्पशोभिन्ने च ककः कष्टलेशे कीचको

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

त्रि० को० देश्ये मेदेऽप्यभुष्कवंशे द्रुमांतरे १०३ कीटकः कृमिजातौ स्यान्निष्ठुरे कीटकोऽन्यवत् जीवकः पीतशाले स्यात्क्षपणे वृद्धजीविनि
४ १०४ सेविनि प्राणके व्याहितुंडिके पादपांतरे आजीवे जीविकामरु जीवं त्वामपि कुत्रचित् १०५ दीपकं वागलंकारे दीपको
दीप्तिकारके बीरको विक्रियालेखपत्रे ग्यांचीरिकामतौ सेवकस्तु प्रसेवे स्यादनुजीविनि चान्यवत् अशोको वंजुले माने
द्रुमनिः शोकयोर्मतः १०७ अशोका कटुरोहिण्यामशोकं पारदे स्मृतं आलोको दर्शने द्योते आलोको बंदिभाषणे १०८
पेटकं पुस्तकादीनां मंजूषायां कदंबके हेतुको बुद्धभेदे स्यान्महाकालगणेऽपि च १०९ धेनुकं करणे स्त्रीणां धेनुर्नामापि संहतौ
विवेकः स्याज्जलद्रोण्यां विचारेऽपि रहस्यपि १० कैरिकं धनके धातौ प्रसेकः सेचने च्युतौ बीजिकं शिग्रुतैले च हतौ संछो
कुरेऽपि च ११ कोरकं कुड्मले विद्यात्कंकोलकमरालयोः कौतुकं चाभिलाषे स्यादुत्सवे नर्महर्षयोः १२ परंपरासमायातं
मंगले च कुतूहले विवाहसूत्रगीतादिभोगकालेषु संस्मृतं १३ कौशिको नकुले व्यालग्राहे गुग्गुलशक्रयोः विश्वामित्रे च
पं८ कोशसोल्लकयोरपि कौशिकः १४ कौशिकी चंडिकायां च नदीभेदे च कौशिकी प्रतीकोऽवयवे प्रोक्तः प्रतिकूलविलोमयोः
१५ व्यलीकमप्रियं निर्वेदीष्यकर्पूरकर्दरा अभीकः कामुके क्रूरे कवौ च भयवर्जिते १६ वल्मीको वामलूरे स्यान्मुनि
रोगविशेषयोः अनीकं रणसैन्ये स्याद्व्यलीको नागरे स्मृतः १७ व्यलीकमप्रिया कार्यवैलक्ष्येष्वपि पीडने नाडीकं पद्मखंडे श्रीरामः
सेनाडीकः शरशल्ययोः १८ अलीकमप्रिये प्रोक्तमलीकमनृते दिवि अनूकं तु कुले शीले ह्यनूको गतजन्मनि १९ ४
उलूकः कुरुयोधे स्यात्पेचके जंभभेदिनि शंकको गजकुंभांते दैत्यभेदेऽपि बोधके २० बंधूकं बंधुजीवे स्याद्धर्षकः पीतशा
लके मंडूकं बंधभेदेऽपि दर्दुरे शोणकाके विदुः मंडूकपर्ण्यां मंडूकी वर्णिकभ्भाररणोस्मृतः विलेपने चंदने च चर्चरीकं स्याद

गु४ बाघ२

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

चार्मिकः २२ डिंभे मूर्खे बिके श्रेणीवर्तिकोप्याखुरेखगे पुष्पकं चैरिका नेत्ररोगयोः रत्नकंकणे २३ कुबेरस्य विमाने च का
लीसे पञ्चरसांजने लोहकांस्यमृद्गारधाकशामपि पुष्पकं २४ पूर्तिकः स्वर्णचूडस्यान्नासाछिद्रानुप्राणिका दर्शकः
स्यात्प्रतीहारे दर्शयितृप्रवीणयोः २५ पद्मकं पद्मकाष्ठेभबिंदुजालकयोर्मतं दीप्यकं चाप्यमोदे स्याद्यवानी बर्हिचूडयोः
सस्यकः स्यान्मणौ खड्गे नालिकेरस्य चांतरे २६ स्तबकोम्लानबंधूकरत्नवस्त्रानुरागिषु २७ चित्रकः स्यात्तरुव्याघ्रभेद
योर्भिन्नजातरे वृश्चिकस्तु द्रुणे राशौ शूककीटेनपौषधे २८ श्रेष्ठकेस्तवस्त्रे स्याद्धलमात्रोत्तरीययोः श्रांतिकांति
कंबुल्यामंतिकाशीतलौषधौ २९ लघ्वाज्येष्ठभगिन्यां नाद्योक्तौकौल्येतिका स्वस्तिको मंगलद्रव्ये चतुष्कगृहभे
दयोः ३० पिष्टकस्य विकारे च स्वस्तिकोरतनालिके कंबुको वारबाणे स्यान्निर्मोकेपवचेपि च ३१ वर्तुपकगृहि
तां गास्थितवस्त्रे च चोलके आषधौ कंचुकी वायवंचकः खलधूर्तयोः ३२ जंबुकेगृहवज्रोचगृहे कच्छोकोनि
द्वयोः बंधकस्याद्धि निमये पुंश्चली स्याच्चबंधकी ३३ गांधिकं लेखके प्राहुः स्यांधद्रव्यहारिणि ग्रंथिकं पिप्प
लीमूले ग्रंथिको गुग्गुलद्रुमे ३४ माद्रेपे च करीरे च दैवज्ञे च प्रकीर्तिता बाल्हीको देशभेदे च बाल्हीकं वीरहिंगुनोः
३५ अनयोरपि बाल्हीको यासिको याजकेकुशे वार्षिकं त्रायमाणे स्याद्वर्षाकालभवेन्यवत् ३६ स्वाद्विकोमहिषी
क्षीरे फेनसो कानियोरपि आह्निकं दिननिर्वर्त्य भोजने नित्यकर्मणि ३७ चंडको मलिने धूलौ कलोहित्स्विद पात्रयोः
गंडकः खड्गी नीरव्यातः संख्यालिप्राज्ञभेदयोः ३८ अववच्छेदंतरए च गंडिकीसरिदंतरे दंडकः खंजने फेने समासप्रा
यवाचिच ३९ रूहदरोलस्कंके मायायाद कुलयोरपि कंटकः क्षुद्रशत्रौ च कर्मस्थानकदेवयोः ४० रोमांचे च द्रुमांगेच

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कंटकोमरकेपि च तक्षकः फणिभेदेऽपि वर्द्धकिद्रुमभेदयोः पक्षकः पार्श्वमात्रेऽपि पक्षद्वारे च पक्षकः शंखकं वलये कंबौ शिरो
रोगे च शंखकः ४२ नंदको हरिखड्गे च हर्षके कुलपालके शीतकः शीतकाले च सुस्थिते दीर्घसूत्रिणि ४३ उल्लकस्तु
निदाघे स्यादातुरे क्षिप्रकारिणि दुष्टकोऽगं धकुंडांस्याविहारात्यवकाशके ४४ टुंटुकः शोणके क्रूरे क्षुल्लकः स्वल्पनी
चयोः पिप्लकोनेत्ररोगे स्याद्धान्यादि च मसेऽपि च ४५ भस्मकं रोगभेदेऽपि विडंगकलधौतयोः कुंबकः नडगुरुधन्नी
यस्कोनकामिषु ४६ अंबुकः पेरवेनीचे प्रतीचीदिक्पतावपि कामुकं वंशधनुषोः कर्मशक्तेऽतु वाच्यवत् ४७ निर्मो
कोमोक्षके व्योम्नि सन्नाहे सर्पकंचुके कुडुकोवाद्यभेदे स्याद्दात्यूहे मदमत्तके ४८ तुरुष्कः सिंदुले म्लेच्छजातौ श्रीवासकेऽक्ष
चित् इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्यां नृसूर्यवंश्यनृपेऽपि च ४९ कुणाकः स्फुटदुग्धपेंदुः शीलेऽपि विलेशये कुशाकुर्मर्कटभानौ परोत्तापि
निपावको ५० वदाकुर्वृश्चिके माक्षे चित्रके चैव सरीसृपे स्वदाकुरनिलेऽग्नौ दावाग्नौ प्रतिसूर्यके ५१ गोरकुः पक्षिजा
तौ च भवेल्लग्नकबंदिनोः त्रिशंकुः शलभे राजविशेषे वृषदंशके ५२ पल्यंको मंचपर्यंकवृसीपर्यस्तिकासु च करंकोम
स्तकेऽस्थ्नि नालिकेरफलास्थिनि ५३ कलंकोऽकेपवादे च कालायसमलेऽपि च भाल्लांकः करपत्रे स्याच्छागकभेदे नरोहितोः
५४ महालक्षणसंपूर्णे पुरुषे कच्छपे हरे वर्षांकः शंकरे साधौ भल्लातकमहल्लयोः ५५ मृगांको मारुते चंद्रे रत्नवकस्तु
अगुक्ष्मयोः आतंको रोगसंतापशंकासु मुरजध्वनौ ५६ पालंकुः शल्लकीशाकभेदयोर्ज्ञोतिपक्षिणि अलर्को धवलार्के श्रीरामः
स्याद्योगोन्मादिनि कुक्कुरे ५७ उदर्कः स्याद्भवत्कालीयफले मदनकंटके संपर्कः सुरते एक्ये वितर्कः संशयोहयोः ५८ कंवि ५
कापार्वतीपांडुजनन्योरपि मातरि अंधिका कैतवे सिद्धूशार्वर्यामपि कीर्त्यते ५९ अम्लिका तिंतिडीकाम्लोऽगास्वांगेरि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कासुच यष्टिकाम्लानकेपुष्पविशेषेपिचयष्टिका ६० राजिकापिचकेदारेराजसर्षपरेखयोः रसिकापिरसालायांकां
चीरसनयोरपि ६१ खटिका भीरणे हंडिकाद्वारपिंडांचदूतिकार्यारणाक्षितौ ६२ भूमिकारचनायां
स्यान्मूर्त्यंतरपरिग्रहे कर्णिकाकरिहस्ताग्रेकरिमध्यांगुलावपि ६३ कमुकादिच्छटाशेचकर्णिकाकरीभूषणे वीजकोशे
सरोजस्यकुट्टन्यामपिकुत्रचित् ६४ कणिकाकथ्यतेऽत्यंतसूक्ष्मवस्तुनिमंथयोः गणिकायूथिकावेश्यानक्षीरि
करिणीषुच ६५ गणाकोपिचदेवसेकारिकानटयोषिति नर्तनौविवरणश्लोकेयातनायांचकारिका ६६ नापितादिकशिल्
स्पेपिजालिकाजालिनीफले भटानांमश्वरचितांगरक्षिरायांचजालिका ६७ गिरिकाचजलौकायामपिस्याद्विधवास्त्रि
यां जालिकःपुनर्हद्दिष्टोगरमकूटेचधीवरे ६८ नीलिकानीलिनीक्षुद्ररोगसेफालिकास्वपि कालिकायोगिनीभेदे कार्ष्णे
गौर्यांक्षुद्रनावलौ ६९ क्रमादेयेवस्तुमूल्येधमनीनवमेघयोः पटोलशाखारोमालीमांसीकाकीमुकालिका ७० नथावृक्षि
कपत्रेपिमालिकासरिदंतरे कामसेकाकमान्यांचकोकानांफलपातने ७१ ग्रैवेयेपुष्पमालायांपक्षिपंक्तौचमालिका
वालिकावालुकावालापिकर्णलाकर्णभूषणे ७२ तूलिकाकथितातालेरव्यकूर्चिकातूलशय्ययोः चूलिकानाटकस्यांगेकर्ण
मूलेचदंतिनां ७३ मल्लिकातृणमूलेपिमीनमत्स्याचभेदयोः मल्लिकोहंसभेदेचसिल्लिकाचीरिकामता ७४ विलेय
नेमलेसिल्यामातपस्यपरुष्टिः स्मृता वालुकासिकतास्स्यात्तवालुकंतेलवालुके ७५ नग्निकापिकुमार्यांस्यादध्वद्दप
लावंदिनोः नग्नकोधेनुकाधेनौस्त्रीकरेणुप्रसूनयोः ७६ रेणुकाविहरेयोस्याज्जमदग्निस्त्रियामपि जंतुकाजिनपत्रा
यांजतुकंहिंगुलाक्षियोः ७७ कुर्चिकासूचिकायांचनालिकायांचकुड्मले कपाटकुंचिकेक्षीरविकृतावपिकूर्चिका
७८ मात्रिकाधात्रिकामात्रोर्मात्रिकाकरणेस्वरे पताका वैजयंत्यांचसौभाग्येकेध्वजेपिच ७९ स्यात्पुत्रिका

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

बि० को० पुत्तलिकादुहित्रोर्यातुतूलिके पुत्रकः शरभेधूर्त्ते शैलवृक्षप्रभेदयोः ८० उष्ट्रिकामात्रिका भांडभेदेपि करभस्त्रियां डिंडिकाजलविवेस्या
६ मीनके कामुके स्त्रियां ८१ श्यामिका कालिका पांचशमी कोनाकुवृक्षयोः दूषिकालतिकायांच दूषिका नेत्रयोर्मले ८२ ऊर्मिका
त्वंगुलीये स्याद्दुःखभंगतरंगयोः तथोत्कंठहुलकेपि स्यादूर्मिकामधुपध्वनौ ८३ बलाकाबकपंक्तौ स्याद्बलाकाकामिशाकंठिका बलाका
कामुकी प्रोक्ता बलाकश्च बको मतः ८४ स्याच्छलाकापिमदन शारिकाशल्ययोः शरे छत्रपंजरकोष्ठांश्च शल्लकी पशुवक्षयोः
८५ नर्त्तकी लासिकायांच करेण्वामपि नर्त्तकी नर्तकः केलके पोटगलवारणयोर्नटे ८६ चुलकी शिशुमारेपि कुंडीभेदे कुलांतरे
चतुष्कमेकहार्येच चतुष्की पुष्टिकांतरे ८७ कच४ असलकः पिकेभेके मधूकेपद्मकेशरे भवेदलिपको भंगे कोकिले रक्तहिंडके
८८ स्मृतः कुरबकः शोणे म्लानसिंडीप्रभेदयोः भवेन्मरुबकः पुष्पविशेषे मदनद्रुमे ८९ बलाहकोगिरौ मेघे दैत्यनागविशेष
योः भ्रमरे बुभ्रमे भंगे गिरिके चूर्णकुंतले ९० वराटकः स्थूलरज्जौ पद्मबीजे कपर्दिके शृंगाटकं भवेद्वारि कंटके च चतुःपथे ९१
गोकंटके गोक्षुरके कः पुटचेग बोरखुरे आकल्पकस्तनोमोहे ग्रंथावुत्कलिकामुदोः ९२ आक्षेपको निलव्याधौ व्याधिनिंदाकरेपिच
प्रचालकं शरस्त्राले दंदशूके भुजंगमे ९३ वृंदारकः सुरश्रेष्ठे मनोज्ञे पुनरन्यवत् नियामकः कर्णधारे पोतधारे नियंतरि ९४
विनायकस्तु हेरंबे तार्क्ष्ये विघ्ने निजेगुरौ निष्कारकः पुरीषस्य पक्षपे स्वैरे समीरणे ९५ भट्टारकः स्वरराज्ञि कथितश्चतपोधने दासे
रकः स्यात्करभे दासीपुत्रे च धीवरे ९६ अंगारकः कुजे विद्यादुल्मुकांशे कुरंटके अंगारिकेक्षुकांडे स्यात्कोरके किंशुकस्य तु ९७
दलालकस्तु कुंदे स्यात्कारिकर्णे शिरीषयोः स्वयंजातनलि लेफेखातके नागकेशरे ९८ वात्यायां प्रस्तिकायांच गैरिके च श्री रामः
हरे भवेत्पर्णानकं पर्णपात्रे पटहपात्रयोः ९९ प्रकीर्णकं ग्रंथभेदे चामरे विस्तरे हठे स्मृतः पुष्कलकोगंधमृगे क्षपणकील ६
योः २०० कोशातकः कचे ज्योत्स्नासटोलीघोषकेपुच मृदंगकलिकाक्ष्वेडादेवदारुगुवर्तने २०१ कोशातकी नालिकजेवडवा

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

ज्ञो वशिन्यपि निर्ग्रंथकः स्यात्क्षपणे निष्फलेप्यवशिष्टके २०३ स्यादश्मन्तकमुद्धाने पालकाच्छादनेपि च कण्टिल्लकस्तुप
र्णासे वर्षाभ्वे कारवेल्लयोः २०४ कपर्दको वराटे स्याज्जटाजूटे च धूर्जटेः गोमेदकं पीतमणौ काकोलेपत्रकेपि च २०५ मंडूप
कंनित्तरोगे भेदार्तपर्णासेपि च शतानीको मुनेर्भेदे दन्तुके चाथ खुरल्लिकः २०६ ग्रामणीर्माडिरस्ते नाप्रधानेप्युपयुज्यते लेखु
लको लेखहारेच स्वहस्तं बिलेखयेत २०७ लेखकः परहस्तेन तत्राप्येष प्रदर्शितः भवेन्मंडलकं बिंबे कुष्ठभेदे च दर्पणे २०८
पिप्पलकं स्तनवृन्ते मतसीवनसूत्रके पिंडीतकः स्यान्मगरे मदने द्रोफणिद्रके २०९ त्रिवर्गकं गोक्षुरके त्रिफलायां कुटुत्रिके
शालावृकः शृगालेपि सारमेये वलीमुखे २१० कौलेयकः कुलश्रेष्ठे स्याद्द्रिंद्रुमहकार्मुके सुप्रतीकः शोभनांगे भवेदीशा
नदिग्गजे १२ जैवातृकः कुशे चंद्रे भेषज्यायुष्मतोरपि रत्नद्विकं स्याद्द्विवर्षे सुरसस्नानेष्टमंगले १३ वेतालिकः स्यात्स्थपति
के परतंत्रोर्णनाभयोः वैदेहिको वाणिजके शूद्रवैश्यासुतेपि च १४ चिबुन्नकं च धान्यां के तथा साटामलोपधात्रो गोकुणि
कः केशरे स्यात्पंकस्थे गव्युपेक्षके १५ माषोदको भवेन्द्रापानिर्जिते हरितान्तरे वार्षिको न्यमर्मस्त्रूयास्के स्यात्कालदर्शिनि
१६ कौकुटिको दांभिके स्याद्दूरप्रेरितेक्षणे लालाटिको प्रभोर्भालदर्शिन्याश्लेषकांतरे १७ कर्पाक्षमेकाप्यलिको शिलाटक
श्विवाश्योः कर्कोटकः स्यान्मालूरकाद्रवेयप्रभेदयोः १८ वरंटकस्तु मातंगवेष्टापो वनकंटके सर्वतुल्ले दारवनिकृष्ण्यारे कोडव
मूषिके १९ वैतालिको बोधकारे लिंगितालेप्युदीरितः तितिक्षाकस्तु खदिरे बहुलोप्यथ सुंदरे २० मधुरको प्यमार्गतुल्यके
जमयरकं विशेषकः स्यात्तिलके विशेषाराहकेपि च २१ विदूषकः स्याद्वटोपरनिंदाकरेपि च भवेत्सैकतिकं मातृयात्रामंगलसूत्रयोः
२२ सच्चासंन्यस्तदेहजीविक्षपणकेपुच एडमूकः स्मृतो धीरैः शठे वाक्श्रुतिवर्जिते २३ वर्तरूको नदीभेदे काकनीडजला
वटे काकरूकोप्युलूके स्यान्निःस्त्रीजितदंभयोः २४ दिगंबरे भीरुके च दंदशूको हिरक्षसोः मषे तु कोव्वरान्वेषि मिथ्याशिन्यपि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि०कोश पिच्छिले २५ कंकवाकुर्मयरोपि स्याटे नरलाभुधे रोधर्वकस्तु नासीरश्रोकरविघ्नो बले २६ कलविंकः स्मृतो ग्रामचटके पिकु
७ लिंटके सौगंधिकं तु कल्हारे पद्मरागे च कर्दमे २७ गंधोपले गांधिके तु सौगंधिक इति ध्वनिः सोमवल्कस्तु धवले खदिरे कच्छुले
पिचे २८ भयानकः स्मृतो व्याघ्रे सिंहिके पेपिमीधरो पुंडरीकं शितांभोजे शितच्छत्रेपि भेषजे २८ कोशकारो लेरे व्याघ्रे पुंडरीकाऽ
ग्निदिग्गजे जर्जरीकं बहुच्छिद्रे जर्जरीकोऽजरन्नरे २९ वर्तिको महाकाले वेश्मविन्यासशाकयोः ततरीकं वहित्रे स्यात्ततरीकश्च
पारगे ३० फर्करीकस्तु पदे स्यात्फर्करीकं तु मार्दवे भवेदुत्कलिका वंग हेला सलिलवीचिषु ३१ शृगालिका शिवायां स्यात्त्रासा
दपि पलायने चंडालिका किन्नरायामुमायामोषधीभिदि ३२ पंचालिका भवेद्दस्तु पुत्रिकागीतभेदयोः कानीनिका तारकेस्याः
स्यात्कनिष्ठांगुलावपि ३३ भवेद्गुणनिकानृत्ये शून्यांगे पाठनिश्चितौ संतानिका पिक्षीराद्रिरसे मर्कटजालके ३४ संदंशिका मुचुकु
ंदीलोहपंचविशेषयोः संघाटिका तु युग्मे स्यात्कुट्टिनी घ्राणयोरपि ३५ जीवंतिका पिजीवाख्या शाकवंदीगुडूचिषु विद्यादरति
काभिख्या मूरुवल्लप्रभेदयोः ३६ वकेतुका बलाकाभिद्वातानजितभक्षयोः स्मृता वर्वरिका शुद्रघंटिकामृष्टधान्ययो ३७ वां प्र घ
भेदवादित्रे दंडयोरप्यगांतरे कपं ५ स्यादाकरितकं हास्ये नखाघातप्रभेदयोः श्रीतिसर्पक मिश्रीतिकुकलासपिमूकयोः
३८ अनेडमूकमिश्चेतिवाक्श्रुतिविवर्जिते राजपट्टस्यकालस्य गुडकेकाचवर्तका ३९ गोजाकरिकमित्याहुर्भंगलेकंडूकारके
स्यात्कोमिकंटकेच्छित्राविटंकोद्वुवरे पुच्छ ४० रुवस्तनकद्गुल्येषवासंस्यां मदनोत्सवे शुंडावेषकमित्युक्तं लोद्यानपालयोः
द्वारपाले रत्नौम्भंगे रसजीविन्यपि क्वचित् नागनारिकउद्दिष्टो राजकुंजरहस्तिपे ४२ गणिकास्याद्राजगृहे चित्रमेचलके क्वचित् ...मः
स्यात्क्षीहिराजिकः कामल्लिकामांचीन्यधान्यके ४३ श्रीतचंपकशब्दोयं स्यादातर्पणादीपयोः अंभोजलकरंकः स्यान्नालिके
रफलेंदुदे ४४ शंखजललतायां च कथ्यते जललापिकः काकाञ्चीराजिशफरमत्स्ययोः कटखादकः ४५ खादके काचकलशे

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वलिपुच्छेचजंबुके स्याच्चिल्लिमीलिकाकंठीभेदेप्यथोनविद्युतोः ४६ स्यान्नवकरिणिकानम्येनवजातस्त्रजस्त्रियां स्याच्छत्रपर्णी
कादूर्वीवचयोरुपकारिका ४७ पिच्छभेदेप्यहरस्यात्मुपकार्यामपीष्यते स्याच्छद्महारिकालोकमात्रासंमार्जनीगुदे ४८ स्याद्द्रुम
पुष्पिकायथ्यांचंपकेहेमपुष्पकः कयर ६ लूतामर्कटकः पुत्रांनवमाल्यांभुजंगमे सिंदूरतिलकोनागोसिंदूरतिलकास्त्रियां
५० वर्णविलोडकः श्लोकः छायाहारिणोकुंतले मातुलपुत्रकोधूर्तेफलेस्यान्मामकात्मजे ५१ ग्राममद्गुरिकास्त्रीर्भ्याग्राम
मुखेन्नकीर्त्यते स्यान्मदनशलाकापिसार्यांकामोदमोपिको ५२ इतिकांतवर्गः ग्रंथ ८ खर१ खमिंद्रियेसुखेस्वर्गेशून्येविंदौ
विहायसि पुरेसंवेदनेक्षेत्रेकुराहलेफलेऽकचिते ५३ खद्वि २ नखः करुहेखंडेगंधद्रव्येनखंनखी मुखंनिःसरणेवक्त्रे
प्रारंभोपाययोरपि ५४ रेखास्यादल्पकेछद्मन्याभोगोल्लेखयोरपि सखेंशर्मणिनाकेचसखापृथ्वीप्रचेतसः ५५ लेखो
लेखोस्तुरेखेरखालिपिराजिकयोर्मता पुंखः स्यान्मंगलाचारेशरांगश्येनयोरपि ५६ मुखः समुपघ्नोज्ञेपिसामन्तः षड्प्राणेव
प्यपि शंखोनिधावलरेकंबुललाटास्थिनखीमुख ५७ शिखाशिफापांचूडायांज्वालायामग्रमात्रके लांगुलिक्यांतुशाखायां
चूडायांचशिखंडिनः ५८ सखामित्रेसहायेचशाखापक्षांतरेभुजे शाखाभेदविभागेचपादपांगेतिकेपिन ५९ प्रेंखाप
र्यटनेनृत्येभवेद्वगतावपि विशाखातिनिरोपिशरवशिख्यांचनर्तने ६० खत्रि ३ त्रिशिखंशेखरेकिरीटेत्रिशूलेऽप्य
स्तांतरे समुखस्तार्क्ष्यतनयेफणिभेदेचपंडिते ६१ दुर्मुखोनागराजेपिमुखरेवानरव्ययोः गोमुखंकुटिलागारेवाद्यभे
डेचलेपने ६२ प्रमुखःप्रथमेश्रेष्ठेविशिखस्तोमरेशरे रथ्यारवनिम्नेत्रिशिखानालिकायामपिक्वचित् ६३ विशाखस्तु
र्केकेस्कंदे विशाखतक्षोकोटिल्लके मयूखस्त्विटकरज्वालेवेशाखोमासिपाकेडेविशाखं गंध

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

नश्मनोः पीयूषममृते दुग्धे मयूखः करतेजसोः ६५ खचं ४ कुम्भिसुखोऽब्जिजे देवे भल्लाते चित्रके क्वचित् पंचनखो
गजे कूर्मे शिलीमुखो लिवाणयोः ६६ भवेद्व्याघ्रनखः कंदे गंधद्रव्यविशेषयोः महाशंखो नरास्थि स्यान्निधिसंख्याप्रभेदयोः
६७ इंदुलेखामृता सोमलताशशिकलासु च शशिलेखा कलाभागे वाकुचीवसभेदयोः ६८ अग्निशिखः स्यात् लांगलिक्यां कुंकु-
मे ग्निशिखं मतं बहुशिखो जटायां स्याद्बाले बहुशिखो मतः ६९ खपं ५ स्यान्मूलिनमुखोऽप्रेते गोलांगूले खनेऽनले अर्थे
शीतमयूखो पिप्रयांक छनसारयोः ७० सर्वतोमुखमाख्यातं अंतरिक्षे च पाथसि विधिक्षेत्रज्ञरुद्रेषु कथितः सर्वतोमुखः
७१ इति खांतवर्गः ग्रंथसंख्या ७ गएकः १ गोः स्वर्गे वृषभे रश्मौ वज्रे चंद्रमसि स्मृतः अर्जुनी नेत्रदिग्बाणभूवाग्वा
रिषु गोर्मता ७२ गद्वि २ अगः शैले द्रुमे भानौ नगः शैल्यवनाशये खगः सूर्यग्रहे देवे मार्गणे चाविहंगमे ७३ भग
मैश्वर्यमाहात्म्यज्ञानवैराग्ययोनिषु यशोवीर्यप्रयत्नेच्छाश्रीधर्मरविमुक्तिषु ७४ युगं हस्तचतुष्केपि रथसीराङ्गयोर्युगः
युगं कृतादौ युगले वृद्धिनामौषधेपि च ७५ मृगः पशौ कुरंगे च करिनक्षत्रभेदयोः याञ्चायां मृगयायां च मृगी तु वनितांतरे
७६ भृगुः क्रतौ प्रपाते च यमदग्नौ पिनाकिनि भागो रूपार्द्धके प्रोक्तो भागधेयैकदेशयोः ७७ नागस्तु शीसके रंगः स्त्रीबंधे
करणांतरे नागः पन्नगमातंगः क्रूराचारिषु तोयदे ७८ नागकेशरपुन्नागनागदंतकमुस्तके देहानिलप्रभेदेषु श्रेष्ठे स्याद्
त्तरे स्थितः ७९ रागोऽनुरक्ते मात्सर्ये क्लेशादौ लोहितादिषु गांधारादौ नृपे रागः सागो वर्जन दानयोः ८० भोगः सुखे धने च
हे शरीरस्फारगात्रामलः पालनेऽभ्यवहारे च निर्वेशे परमयोषितां ८१ योगोऽपूर्वार्थसंप्राप्तौ संगतिध्यानयुक्तिषु वपुस्थैर्यप्रयो
गे च विष्कंभादिषु भेषजे ८२ विश्रब्धघातिनि द्रव्योपायसन्नहनेष्वपि कर्मरोपि चयोगः स्याद्भोगः कुष्ठे च भेगदे ८३ वे

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

गोऽजवेश्याहे च महाकालफलेपि च प्रगास्तु क्रमुके वंदे वंगः शोभनदस्सयोः ८४ अंगं मात्रांतिकोपायप्रतीकेष्वप्रधानके अंगो
देशविशेषे स्यादंग संबोधनेऽव्ययं ८५ दंगः स्याद्भुतोस्थाने क्रंगं मेढ्रजनयोरपि टंकः कृपाणभेदे च जंघायां च खनित्रके ८६
पुन्नागः नागयोस्तुंगः तुंगः स्यादुन्नते च वत् वबैति स्त्रियोस्तुंगी वंगसीसं करंगयोः ८७ वंगः सर्पः समातीक देशभेदे बुभु-
षितः लंगः संगे च लिंगे च बंगो हीनांगभेकयोः ८८ भंगस्तरंगे रुग्भे भंगो जयविपर्यये भंगा शणाख्यकासर्पे शंगः
भे स्यात् सिंहयोः ८९ भंगो ध्वर्तकलावांस्यादिंगिते च प्रधानके मधुपेपि भंगं तु केशराजगुडत्वचोः ९० रंगो रणाय
ले रंगो नित्ये रंगेऽनुरागेपि लिंगं चिह्नेऽनुमानेपि सांख्योक्तप्रकृतावपि ९१ शिवमूर्तिविशेषेपि मोहनेपि च जनस्तने
शृंगं प्रभुत्वे शिखरे चिह्ने क्रीडांबुयंत्रके ९२ विषाणोत्कर्षयोश्चापि शृंगः स्यात्कूर्चशीर्षयोः शृंगी वृषायां ऋषभे
स्वर्णमीनविशेषयोः गांगस्तु गंगासंभूते भीष्मे शौरेर्धरेपि च पिंगः पिशंगे पिंगी तु शम्यां पिंगं तु बालके ९४
रामठे नाडिकायां च पिंगो गौरी चलो मयोः खड्गो गंडकशृंगासि मुनिभेदेषु गंडके ९५ दुर्गः स्यात्कुटे मे दुर्गा गौरीनालि-
सो कयोरपि सर्गस्तु निश्चयाध्यायमोहोत्साहात्मसृष्टिषु ९६ मार्गो मृगमदे मासप्रभेदेऽन्वेषणाध्वनोः शार्ङ्गं कार्मुक-
मात्रेपि विष्णोरपि शरासने ९७ वल्गुः छागे मनोज्ञे च वल्गु भाषितमन्यवत् फल्गुः प्रोक्तामलद्रावनिःसारफल्गु-
वाच्यवत् ९८ शृंगी वराम्लातकयोर्मर्कव्यामपि विश्रुता गर्गो मुनिविशेषे स्याद्वृषे वृश्चिकेपि च ९९ ॥०
गत्रि ३ ॥ पन्नगः पद्मकाष्ठे स्या त्पन्नगोपि भुजंगमे प्लवंगो वानरे भेके सारथ्यो चोमदीधितेः १००
जिह्मगो मंदगो सर्पे विहंगश्चाशुगो खगे सर्वगं सलिले ख्यातं सर्वगः संगरे विभौ १ क्रमोगो वरुणा

मि० को०
ग

न्योऽपि आभोगो व्याप्ततेगंधमात्स्योपहाररोधयोः २ अयोगो विधुरे कूटे विश्लेषे कठिनोद्यते आशुगो मारुते
बाणे भुङ्गा कम्बुकीफले ३ उद्वेगोप्युद्वाहुलकोद्वेजने ऽक्रमनेषु च संभोगः सुरते भोगे संभोगो जिनशासने ४ परागः पु
ष्परजसि स्नानीयेऽपि गिरिप्रभेदे विख्यातावुपरागे च चंदने ५ प्रयागस्तीर्थभेदे स्याद्यज्ञे शक्रमखाश्वयोः
प्रयोगः कर्मणि प्रोक्तः प्रयुक्तौ चानिदर्शने ६ वार्गिः कथितो वंशो चारूवादिनि वालिगः तडागस्तु जलागारविशेषे यं
त्रकूटके ७ पुंनागः पुरुषश्रेष्ठे पांडुनागे शिफालिके जातीफले च पुन्नागो निसर्गः शीलसर्गयोः ८ निसर्गस्त्याग
वदाने निसर्गो मलनिर्गमे विसर्जनीये प्यपवनप्रभेदेपि विभावसा ९ उत्सर्गो वर्जने त्यागे सामान्यन्यायदानयोः
त्रिवर्गो धर्मकामार्थैस्त्रिफलापाकटत्रिके १० वृद्धिस्थानक्षयेसत्वरजस्तमसि चेष्यते नात्तगुः छद्गताने स्या
ज्जनयित्रीहितेपि च ११ अनंगो मदनेऽनंगमाकाशमनसोः स्मृतं मृदंगः पटहे घोषे भुजंगो विटसर्पयोः १२
पतंगः शलभे शालिप्रभेदे विहगे रवौ पतंगं पारदे चापि नरंगं तु वरंडके १३ शफेतरंगमित्याहुर्निषंगः संगतूणयोः विडं
गः कृमिसंघे च विडंगो नागरेऽन्यवत् १४ कलिंगः पुंसि भूभेदे स्फोटनीवृदंतरे कलिंगं कौटजफले कलिंगा योषिति स्मृ
ता १५ अपांगमंगहीने स्यान्नेत्रांते तिलकेऽपि च वराङ्गं योनिमातंगमस्तके गुडत्वचि १६ प[illegible]ंगपनके भर्प्यैदत्रांगे त्रो० दि०
रक्तचंदने रथांगश्चक्रवाकेपि रथांगं चक्रकइष्यते १७ रक्तांगं विद्रुमे भौमे विप्राकंपिल्लधीरयोः कालिंगो राजकर्कट्यां
श्वासांगः खड्गनीधयोः १८ रक्तांगमपि जीवंत्यां मातंगः श्वपचे गजे कालिंगो भूमिकर्कार्यां दंतालम्भजंगयोः १९ हेमांगो ६७

केशो१

ड्डुहिंसातार्क्ष्ये नारंगं पिप्पलीरसे नागरंगे विटे जंतौ यमजेपि प्रकीर्तितं २० सारंगश्चातके भृंगे कुरंगे च मतंगजे पक्षि
भेदेपि सारंगः सारंगः शबले न्यवत् २१ प्रियंगुः फलिनी कंगु पिप्पली राजिकासु च नीलंगुः कृमिजातौ स्याच्छृगा
लीप्रसारयोः २२ तुरंगी चाश्वगंधायां तुरंगश्चित्तवाजिनोः चक्रांगी कटुरोहिण्यां चक्रांगो मानसौकसि २३ गचं ४
ईहामृगोऽवृके जंतौ प्रभेदे रूपकस्य च मल्लनागो भ्रमातंगे वात्स्यायनमुनावपि २४ उपरागः परीवादे राहुग्रस्तार्क
चंद्रयोः दुर्नये ग्रहकल्लोले ऽपवर्गः स्यागमोक्षयोः क्रियावसानसाफल्येप्यपवर्गः प्रयुज्यते उपसर्गस्तु रोगभेदे
पल्लवयोरपि २५ समायोगस्तु संयोगे समवाये प्रयोजने संप्रयोगो रते विद्यादन्वितकार्मणेऽपि च २६ दीर्घाध्व
गः शृंखलके लेखहारे तु मेघवत् अभिषंगोऽभिशापे स्यादाक्रोशे च पराभवे २८ छत्रभंगोपि वैधव्ये स्वातंत्र्ये नृपना
शयोः कटभंगस्तु सस्यानां हस्तच्छेदे नृपात्यये २९ गपं ५ कथाप्रसंगो वातूले विषवैद्ये च नावचवत् नाडीतरंगः
काकोले हिंडके रतहिंडके ३० इति गांतवर्गः घएक १ घोघंटाश्च समाख्यातः किंकिणी या प्रकीर्तिता दहने च समाख्या
तो घर्घनो च प्रकीर्तितः ३१ घद्वि २ अघं तु व्यसने प्रोक्तमघं दुरितदोषयोः अर्घः पूजाविधौ मूल्येप्यंघ्रिः पादे तु मूलयोः ३२
ओघो वृंदे पयोवेगे द्रुतनृत्योपदेशयोः मोघः परिधौ पाच मेघः स्यान्मुस्तके घने ३३ लघुमनोज्ञे निस्सारागुरुषुप्रपि
तोलघुः कृष्णागुरुण्यपी क्लेवस्पृक्कायां तु स्मृता लघुः ३४ सर्घः स्यात्पावके हस्तपटवेदे रुजानिले मोघापि पाटलायां
स्यान्मोघो निःफलहीनयोः ३५ मघा मघे च नक्षत्रभेदे भेषजे च यथाक्रमं श्लाघा मता प्रशंसायां परिचर्याभिलाषयोः
३६ घत्रि ३ अनघो निर्मलापापमनोज्ञेषु च मेघवत् परिघः काचकलशे घटे प्राकारगोपुरे ३७ परिघो योगभेदे॥

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि० को० स्त्रैमुक्तेरगलद्यानयोः प्रतिघः प्रतिघाते च रोषे च प्रतिघो मतः ३९ काचिघः कांचने प्रोक्तः स्थूलेऽम्बुपि के पि च महार्घस्तु महार्घ
१० ल्येप्यत्र थालावकपक्षिणि ३९ निदाघो ग्रीष्मकाले स्यादुष्णस्वेदांनोरपि उल्लाघोपि शुचौ दक्षे नीरोगयोरपि ४० संवी
घा गुरुवेगार्घसर्वसन्नहनार्थयोः अमोघः सफले मोघाविडंगाभागयोः स्मृताः ४१ इति घांतवर्गः चद्वि २ कचं केशे गुरोः
पुत्रे वं धस्तुद्धकत्रणे कचः कचाकरिण्यांकाच स्तु मणौ शिक्येऽमदंतरे ४२ नेत्ररोगे च नीच स्तु वामनेपामरेऽस्मनः मोचः शोभां
जने प्रोक्तो मोचा शाल्मलिरंभयोः ४३ पिचुस्तूले च कर्षे च कुष्ठरोगे सुरांतरे भैरवस्यास्य भेदे च पिचुः क्वापि प्रदर्शितः ४४
कूर्चो निकत्थने मध्ये भ्रुवोः श्मश्रुणि केतवे क्रौंचः खगनगद्वीपप्रभेदेषु प्रयुज्यते ४५ चंचो जलादि निर्माणे च चातुर
णपुरुषे चंचुः पंचांगुले त्रोटो गोनाडी चेति पठ्यते ४६ शुचिः शुद्धेनुपहते शृंगाराषाढयोः सिते ग्रीष्मे हुतवहेपि स्या
दुपधाशुद्धमंत्रिणि ४७ रुचिर्मयूखे शोभायामभिष्वंगाभिलाषयोः वीचिः स्वल्पतरंगे स्यादवकाशे सुखेपि च ४८ सूची सौ
करणाभिनये नारीणां करणांतरे सूची च सीवनद्रव्ये शचीं द्राण्यां पत्ना वरो ४९ कांची स्यान्मेखला दाम्नि गुंजायां
नीवृदंतरे वर्चा स्यादुग्रगंधायां सारिकायां स्त्रिके नवः ५० अर्चा पूजा प्रतिमयोश्चर्चा छाया सकर्चित्तयोः चर्चिकायां च
रुकशोभा करणो छास्तकथ्यते ५१ त्वक्कर्म वल्कयोश्चारेण्यग्नीचे निम्नकार्त्स्नयोः वाग्वचने सरस्वत्यां भाषायां गोर्भारती
प्रच ५२ चत्रि ३ कंचचोगर्दमां डेपि सन्नाहपटहेपि च विकचः क्षपणे केतुग्रहप्रस्फुटितोन्यवत् ५३ कच्चः कर
फलेपि स्यात्पिल्लाक्ष्यबुभ्रेपि च संकोचमपि काश्मीरे संकोचो मीनभेदयोः ५४ नाराचो लोहबाणे स्यान्नाराचोल्लोहहस्ति
नि नाराचो प्रणकायां च संपर्कसंगतिहर्षयोः ५५ प्रपंचः संचये प्रोक्तो विस्तरे च प्रतारणे मरीचिः कृपणे दीप्तावृ १०

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

यिमेऽपि दृश्यते ५६ मारीचोऽक्षसोभेदे र्ककोले याजके द्विपे मारीचो दैत्यभेदे नमुचिः स्मरदैत्ययोः ५७ कराग्रेऽर्चिः पुष्पि
तलतागुंजयोः शर्करापि च ५८ अवीचीनरकान्तर्म्योर्विचीवीचिर्लीलायोः प्राग्दक्प्रत्यगित्येतद्दिग्देशकालतोऽव्ययं ५९
प्रान्च्योदीच्यप्रतीच्यानां वाचकं स्यादनव्ययं चचच ४ मलिम्लुचोऽनले चौरे जले सूचिर्जलौकसि भृंगाटे भ्रिंशू मारेत्र
कंकेत्रोटिभृखेपिच्छ चपं ५ रतनारीचइत्येषकथितो रतिवल्लभे ६१ कुकुरे रतनारीचः सीत्कारे रययोषितां इति चान्त
वर्गः ग्रंथ २० निर्मले छं समाख्यातं लांछने छ प्रकीर्तितं ६२ छेदने छः समाख्यातो विद्वद्भिः शब्दकोविदैः छद्वि २ आ
छः पारिस्कभल्लके निर्मले स्वच्छमन्यं ६३ आभिमुख्येच कच्छः स्यादनूपेजनकद्रुमे नौकांगे परिधानस्य पश्चादञ्च
लपल्लवे ६४ कच्छातुचीरिकायां च वाराहीच निगद्यते गुच्छस्तुस्तबके स्तनैतारभेदकलापयोः ६५ पुच्छः पश्चात्स्वभे
देस्याल्लांगूलेपुच्छमिष्यते म्लेच्छः पापरते जातिभेदे स्यादपभाषणे ६६ पिच्छात्रु शाल्मलीवेष्टे मंडे चाश्वपदामये पंक्तौ
पूगच्छटाकोशमोचाविचकिलेक्षच ६७ पिच्छपुच्छेमहाकच्छः समुद्रेच प्रचेतसि इतिच्छान्तवर्गः ग्रंथसं ५ ज १ जराका
शसरस्वत्यो पिशाच्यां जवनेपि च ६८ जद्वि २ कंजः केशे विरंचे च कंजं पीयूषपद्मयोः अजो हरो हरेकामे विधौ छागे रघोः
सुते ६९ ब्रजो गोष्ठाध्ववृंदेषु निजं मात्मीयनित्ययोः ध्वजश्चिह्ने पताकायां ध्वजः शौंडिक शेफयोः ७० खड्गांगे च खंज
रीको खजः स्वजश्चापुत्रयोः द्विजौ विप्रेंऽजे दंते मार्गीरिराज्जकयो द्विजा ७१ बीजं रेतसि तत्त्वे च हेतावंकुरकारणे आधानेपि
च सज्जः स्यात्संनद्धे संभृतेपि च ७२ वाजं घृतेपि यज्ञांते वाजो निःस्वनपक्षयोः वाजं जले मुनौ वाजो व्याजः शाठ्यापदेश
योः ७३ भुजः पाणौ च बाहौ च कुंजः स्यान्नरकारयोः अजो ध्वांतरोगे द्रुनिचुलेशंखपद्मयोः ७४ अंजः स्यादथ कुब्जोऽपि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि० को० न्युब्जैस्यात्स्यादधोंतरे न्युब्जं मुककर्मारंगे स्यात्न्युब्जः प्रोक्तः कुशःस्रुचि: ७५ अधोमुखेऽन्नकुब्जेच न्युब्जोवाच्यवदिष्यते आजिः
११ समावनौ पुंक्त्याजिः स्यात्संक्तिरेखयो: ७६ लाजास्तु स्युर्नपुंधान्ये पुंल्लाजः स्यादार्द्रतंडुले उसीरे लाजमुद्दिष्टं प्रजासंतानलोक
यो: ७७ गुंजापि पटहे प्रोक्ता काकचिंचाकलध्वनौ गंजा खनौ सुरागेहे स्यात्क्षुद्रागाररीढयो: ७८ गंजः कुंजे निकुंजे पिहे
नौदंते चदंतिनां संजः प्रजापतौ रुद्रे ल्लंजः स्यात्पटकच्छयो: ७९ दुर्जीबलेमहोत्साहे खंजामंभप्रहस्तयो: पिंजा मलेह
रिद्रायांपिंजस्तुव्याकुलेन्यवत् ८० पिंजोवधेवलेपिंजं रज्जुर्वैराग्यं गुणे स्मृत: खर्जुः कंडूश्च कीटेच खर्जूरीपादपेपिच
८१ मंजूस्याद्ध्वजके मुक्ते सजौ वैणिजि विद्युति जत्रि ३ करजस्तु करंजे स्यान्नखे व्याघ्रनखेपिच ८२ कुटजो ऽश्म
ल.७ भेदे स्यादगस्त्यद्रोणयोरपि सहजं निसर्गे स्यात्सहोत्थे पुनरन्यवत् ८३ नीरजं कमलेकुष्ठे जलजं शंखपद्मयो: वलजं गोपु
रक्षेत्रे सस्ये संगरयोरपि ८४ वलजा वरयोषायां वसुमत्यामपि स्मृता कारुजः शिल्पिनां चित्रे कलभे नागकेसरे ८५ स्वयं
जाततिलेफेने वल्मीके गैरिकेपिच वाहुजः क्षत्रिये कीरे स्वयंजाततिलेपिच ८६ वनजो मुस्तके फेने वनजं वनजे गजे
वनजा मुद्गपर्ण्यांच वणिग्वाणिज्यजीविनि ८७ वणिग्करणभेदे च वणिज्यायामपीष्यते सामजस्तु गजे प्रोक्तः सामो
त्थे पुनरन्यवत् ८८ भूमिजो नरके ऽगारे सीतायामपि भूमिजा गिरिजं चाभ्रके स्यात्तं शिलाजतु सुगंधयो: स्तोतोपि गिरि
गौरि३ जा मातुलिंग्यामुदीरितं कंबोजो हस्तिभेदेपि शंखदेशविशेषयो: ९० अंगजे रुधिरे ऽनंगे केशे पुत्रे मदे गजे कांबोजस्तु रंगे
सोमवल्के पुन्नागपादपे ९१ कांबोजी माषपर्ण्यांच हिंगुपत्र्यामपि क्वचित् अंडजः कृकलासे स्यात्खगे मीने भुजं ११
गमे ९२ कस्तूर्यामंडजा प्रोक्ता परंजस्तैलयंत्रके फेने च करवाले च परंजः क्षुरिकाफले ९३ हिमजापि सही गौर्यां

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

मैनाकोहिमजः स्कन्दः जच ५ जघनमनोऽद्रजे प्रद्युम्ने मारध्वजः स्मृतौ मुनौ द्रोणे चवनकार्पासामारध्वजीनु कथ्यते ९४ मारध्वजो गुरोः पुत्रे व्याघ्राटाख्यविहंगमे
वृषध्वजो महादेवे हेरम्बे पुण्यकर्मणि ९५ काश्मीरजास्त्वातिविषा कुष्ठकुंकुमपौष्करे क्षीराब्धिजं तु सामुद्रलवणे मौक्तिकेपि च ९६ क्षी
राब्धिजा श्रियं पद्मो ञ्जं क्षीराब्धिजो भवेत् द्विजराजः शशधरे सौपर्णेऽनन्तभोगिनि ९७ धर्मराजो यमे बुद्धे धर्मराड् युधिष्ठिरे राज
राजः कुबेरेपि सार्वभौमे स्तु धात्रीकरे ९८ भृंगराजस्तु मधुपे मार्कवे विहगान्तरे गरुडाग्रजो रवौ चंद्रेऽप्याहि भुक्के किराताख्यपोः ९९ यक्षराट्
र्म्म बककसखेमल्लो नागांतरे चत्वरे जपं ५ मुनिमेषजमीगास्ति हास्ति कंचाचैर्लक्षणे ४०० वृषभध्वज ओश्योकरे च हृदन्तरे जान्तवर्गः ञः
ञ३ ञकारो वायुर्ञकारः स्याद्गोनर्दे समुदाहृतः १ ञद्वि २ ञाध्वनिविशेषे घैञ्ञागुर्जलवर्षणे ञान्तवर्गः टद्वि २ टाविरंचे बुधे सौम्य प
त्नेजड मूर्खयोः २ प्रज्ञाधु पंडिते च प्राज्ञो वाच्यन्न द्विष्यते संज्ञा नाम निगाप ञ्चेमनायां रविस्त्रियां ३ अर्थस्य सूचनायां हस्ता
देरपि कथ्यते पञ्ञः स्यादात्मनि नारायण हलायुधोः ४ रात्रि ३ सर्वज्ञः शंकरे बुद्धे कृतज्ञः कुक्कुरेपि च देवज्ञो गणके पि स्यात्
क्षेत्रज्ञो स्त्रीव कृआत्मनि ५ रसज्ञा रसनायां स्याद्रसज्ञो भावमेदिनि रंगाजीविनि वैद्ये च दोषज्ञः प्राज्ञ वैद्ययोः ६ ञान्तवर्गः टष्ठ ३ टद्वि २
त्रि६ कटीः श्रोणोः क्रियाकारे किलिजैशापश्च समये गजगंडे च पिप्पल्यां च कटिमता ७ खटोंधकूपकफयोः प्रहारान्तरटंकयोः भटः याम
रमेदस्यवीरे च प्रगमेभटिः ८ घटः समाधिभेदे च शिरः कूटकुटेषु च घटा घटनगोष्ठीभघटनासु च कथ्यते ९ कुटः कोटे घटे गेहे शिला
कुट्टक पुरुषे स्यात्कुटी कुंभदास्यां च सुरायां चित्रगुग्गुलके १० पटः प्रियालवृक्षे च प्रसुनेत्रे च पुरस्सरे पटः प्रमादवचनादेश पटु
हलैः ११ कटो गोलोगुल्ले वक्षे कक्षे सामयावटयोः वटः वर्वन्यग्रोधे सुवकर्णिकयोर्वटी १२ विटो लवणे पिंगे मर स्वके खदिरे
पि च स्फुटो व्यक्ते प्रफुल्ले च व्याप्ते रकिलितोऽन्यवत् १३ निभिन्ने कर्कटीस्य स्यात् स्फोटे स्फुटिमेला कूटं पंडे मलेश्शोनिश्चिते लोह
ञ्ज मुद्गरे १४ मायायां दंभं गवोस्तु हस्ती राववमवदंभयोः पुरद्वारे च संक्रांति लाटो देशे भुक्ते पि च १५ खटो निकुंभे कांतारे शरासंमार्जने पि च

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वाटो वृतौ च मार्गे च वाटी तु गृहनिःकुटे १६ वटश्चापि पिचंडे च व्रतिनामाभाशनांतरे कटुः सुगंधे तीक्ष्णे स्यादकार्ये मत्सरे रसे १७ कटुप्रियं
१२ गुकटुकाराजिकास्वच्छदूषणे कटुप्रोक्तं च पटुत्ती लोनीरोगेन्यालुरेन्यवत् १८ बटुः वटो लपत्रेपि छ बालबलापो पटुः खेटः कर्पूरग्राम
भेदे निर्विषिते च सुनिष्के १९ कटुंभस्ते च शुष्के च क्षेमे त्यंतेग्रहांतरे पटुः पेशाँ पाशो व्रसानादीनां च बंधने २० चटुः पद्ये च राज्ञादिश्ना
शनांतरपीठयोः पट्टो ललाटभूषायां पट्टी लाक्षाप्रसादने २१ कपटश्च रोदने राजे कटं गहन कृच्छ्रयोः इष्टमाकूसिते प्रज्वतमेत्रि
यतमेन्यवत् २२ इष्टसंस्कारयोगे च पाठे चक्रनुकर्मणि रिष्टं क्षेमशुभाभावेष्वपरो शुभ्रचक्ष्मते २३ म्लिष्टमव्यक्तवाच्ये स्याम
म्लिष्टं म्लानेप्येवमतं दिष्टं दैवे च काले स्याद्दिष्टः सृष्टं तु निर्मिते २४ पुष्टश्च निश्चये प्राज्ये हृष्टो हर्षितवत्मतः रोमांचितेप्रह
सितेजातहर्षे च विस्मिते २५ व्युष्टं दिने प्रभाते च फले पर्युषितेपि च त्विष्टाशिल्पिनि देवानां तथा वर्षोकिसूर्ययोः २६ इष्टिः स्याद्
ला भिषेचि संग्रहश्लोकयागयोः वृष्टिः कर्मकरे भेदे वर्षणे नर्तनेपि च २७ दिष्टिः परीमाणमुदोर्दिष्टिर्दर्शनाक्षिषु रिष्टिः
खड्गे समृद्धौ च कृष्टिः स्यात्कर्षरोपि च २८ सृष्टिः स्वभावे निर्माणे पुष्टिर्वृद्धौ च पोषणे यष्टिर्हरिलताशस्त्रभेदयोर्ध्वजदंडके
२९ भार्ग्यां च मधुपर्क्ष्यां च मुष्टिर्वद्धकरे फले बृष्टिस्तु समृद्धौ च नियमादिफलेपि च ३० भ्रष्टिः स्याद्भृज्जने शून्यवाटिकायां च भा
षिता गृष्टिरेकप्रसूतां च नवराहक्रांतयोरपि ३१ घृष्टिः स्याद्वृष्ण्योविसृक्रांत. स्पर्द्धा किरिखपि जटालग्नंकचे मतेन्वस्त्रमांसिकपोर्श
री ३२ सटा जटाकेशरयोः फटा च फणदंतयोः घोंटा स्याद्दरपूगेषु घटी घंटे च वासरः ३३ परीक्षार्थे तुलायां च घटः समिभिध्यते
पटिः पटविशेषस्याकाखलौ कुंभिकाद्रुमौ ३४ स्याकोटिरत्नोवापाग्रे संख्याभेदप्रकर्षयोः स्यात्रुटिः संशये लेशे सूक्ष्मे लाकाल
मानयोः ३५ कोटिः करपत्रौ चिंचो खगमीनविशेषयोः किटिकिकशेणरथे खाटिकगृह स्फटा ३६ नटीहद्वविलासिन्यां शे १२
लाके नर्तके नटः

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

यंत्रे ३ अवटः स्यात्तिले गर्ते कूपे कुहकजीविनि ३७ विकटः सुंदरे प्रोक्तो विलासविकरालयोः करटो गजगंडे स्यात्कुसुंभे निंद्यजीविनि ३८
एकादशाहश्राद्धेपि दुर्दुरूटेपि वायसे करटो वाद्यभेदेपि निर्दिष्टो निर्नयेपि च ३९ पराभवानादरंसे निर्दये निःप्रयोजने चिपिटः खाद्य
भेदेपि पिच्छले विस्मृतेन्यवत् ४० पकटो मल्लये ख्यातो नालीके कुसुमेषुनि निःकुटस्तु गृहोद्याने केदारककपाटयोः ४१ हमुटः
कोच्छवे सर्येप्युत्कटस्तीव्रमत्तयोः चर्पटः स्फारविपुले चपेटे चर्पटीपि च ४२ पर्पटः पिष्टविकृतौ पर्पटाभेषजांतरे पिच्चटो नेत्र
रोगेपि पिच्चटं सीशके त्रपौ ४३ अर्टकं शकभेदेपि धौताजन्यामपि स्मृतं कर्दटः करहाटे स्यात्पंकसंकरयोरपि ४४ कपीट
मुदरे नीरे कार्पटो ज्ञानुकार्पिनोः कुक्कुटस्ताम्रचूडे स्यात्कुक्कुटोग्निकणेपि च ४५ निषादशूद्रयोः पुत्रे तालमध्ये तु कुक्कुटी रसो
नस्यप्रभेदे स्याद् दुश्चरादंभचर्पयोः ४६ केशटः शोषणो विष्णुवर्णेटाते मलेऽग्रले कर्कटः करणोर्ध्वरांराशिभेदकुलीरयोः ४७
शाल्मलीफले वालुकयो कर्कटी कर्कटः खगे कीर्णटः स्तुरोनिः श्वेतसर्षभेदेपि तत्पचे ४८ कोनाटः कुसुमजीरेपि रंभास्थिमलयोश्छवे
चक्राटेपि स्वस्वेद्याविधूतदीनारयोरपि करणाटो गायने चित्रकरे स्त्रीकातजीवने भाणाटो भानुके साधनिवेशे कामुकेपि च ५० शै
लाटो देवले सिंहे भुस्फवाम्बुकिरातयोः द्रोहाटः कथितो गाथाप्रभेदे मृगलुब्धके ५१ वैडालव्रतिकेपि स्यात् हाटकज्ञानकाभयोः मोरटं तु
नवेदिक्षुमूले कोड्मसुरयोः ५२ सम्पताङ्गा स्यत्स्त्रीरम्रविकायां तु मोरट वैकटः स्याद्वैकटिके नभासंजाम्बकोवने ५३ केरटे निम्नितेनी
चे वैरिटं वदरीफले त्रिकूटं सिंधुलवणे त्रिकूटस्सुवेलके ५४ भांकूटः कथ्यते मीनभेदे शैलांतरेपि च कटिः फेनिले निंबलसकांक्ष
कंकयोः ५५ अरिष्टं सूतिकागारे तक्रे चिन्हे शुभाशुभे संस्यष्टं संगते विद्यासंभृत्कृतमनादिना ५६ अवटुः कथितो ग्रीवापृष्ठीभागेषु
सरिणिः परीष्टिः परिचर्यायां प्राकाम्येपि गवेषणे ५७ वरटा हंसयोषायां गंधोल्यां वरटापि च त्रिपुटा मल्लिकायां स्यात्सूक्ष्मैलात्रिवृतोर
पि ५८ लंकेटी नर्तनफलेपृश्नादेहनुपाश्वे स्तीनकेन्नती मे त्रिपुटः समुदाहृतः ५९ चर्वटी वीहिभेदे स्याद्दर्वटीपशयोषिति

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि॰को॰ राम १२

कर्कटीनतनफलेपूगारे: क्षुद्रक्ष्यापारपे मर्कटीवानरी शूकंसिंव्यास्यात्करजांतरे मर्कटस्तूर्यनाभेपिकपोसीकरटोपि च ॥ राम १२
कुरंटीदारुपुत्र्यांचकुटोस्त्रीघटिकान्तरे चिरंटीतुसुवासिन्यांद्वितीयवयसस्त्रियां च श्रुतिकट: प्रोचलोहप्रायश्चित्त भुजंगयो:
उच्छिंगटोमीनभेदे तथाकोपनपुरुषे कुटनटस्तुस्योनाके कैवर्तमुस्तकेपि च स्यात्खजरीट: फलकासिधाराव्रतचारिणो: कुटकी
टस्तु चावीकवचनाभिक्षुपुरुषे जारजे ब्राह्मणीपुत्र घासिकामकपारपि नारकीटोश्मकीटस्यात्खरभाशाविहंतरि कार्यपु
ट:स्यात्क्षपणोमत्तानर्थकरेषु च कामकूटस्तु वेश्यायाः प्रियविभ्रमयोर्मतः ६९ चक्रवाट: त्रिपाशेहपर्यंते च सिखान्तरे
कर्करार: करांकेस्यात्तरणादितरोविधि ६७ स्त्रीशांयपाधरोत्संगकांतर्दनतन खेपि च करराटो जार्केस्यात्पुष्पवत्स मन्मथे ६८
परपुष्ट: परभृते परपुष्टापराप्रियां प्रतिकष्टमनंगुष्टे द्वितीयत्वा च कर्षणो प्रतिसृष्ट: प्रेषणोस्यात्प्रत्याख्याने चवाच्यवत् शिपिवि
ष्टस्तु खलतौ सिवेदुश्चर्मणि स्मृत: ७० चतु:षष्टिश्च ऋचेपि चतु:षष्टिकलास्वपि स्याज्जानु मुष्टिकपरो कृपाणादिषु चेष्यते ७१
अथस्यादुशनोछिष्टो नि:स्वा शाधरचुवेया: टांतवर्ग: ग्रथ ७०५ ठदि: कंठ: स्वरे रू चांभेदेस्यात्तद्ध्वेत्वे मख्येथा: पाठांस्या
त्पठनेवि ष्टकरांयापाठोनिपठ्यते ७२ कंठोगलेसन्निधानेध्वनौमदनपादपौ वंठस्याद्द्धकृतोद्वाहे खर्वकुठायुधेपि च ७३
पष्ठंचरममात्रंस्याद्देहस्यावयवांतरे कोष्ठ: कुशलेचात्मीये कुष्ठेरन्तर्गृहस्य च ७४ कुष्ठंरोगेसुगंधेचगोष्ठंगोस्थानकेमतं
गोष्ठीसभायांसंलापेप्रेष्ठास्याद्दुर्वलेघने ७५ मेष्ठ: श्रेष्ठाग्रे पोरुक: प्रष्ठांवंगलिकोयधो श्रेष्ठ: श्रेष्ठेतिव ठेवज्येष्ठामा
लक्ष्मीचमर्त्ये वर्ज्जं शोकमेरुण्य७६ गंधकूटेमुरायांच वृत्याधायत्तेनेपिच ८.पं.२

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

राम

सांतरेपि च गृहगोधिकयोर्ज्येष्ठा ज्येष्ठो वैश्रवणो वरे काष्ठा दारुहरिद्रायां काष्ठा मानप्रकर्षयोः ७६ स्यादधिष्ठानमात्रे च कोष्ठमाख्यातं भिं
धेन निष्ठा निष्पत्तिनाशांतयाञ्चानिर्वहणेषु च षष्ठी षष्ठ्यां च पुरितापो कात्यायन्यामपीष्यते ठात्रिः कमठः कच्छपे भांडभेदे स्वे कमठं मतं ७८
जठरः कठिनेपाडो जरायां कोष्ठनेन्यवत नमिठः स्त्रुमवके पिंगे वकुराडः कलवेशयोः ७९ श्रीकंठः खंडपरशौ श्रीकंठः कुरुजांगले
वरिष्ठः स्यादुरुतरे प्रवरे तित्तिरावपि वरिष्ठं मरिचे ताम्रे साधिष्ठोतिदृढार्थयोः संवष्टो देशभेदेपि विप्रा वैस्यासुतेपि च
श्रमिष्ठा चाम्बुलोत्तरायां स्यात्यागपृथिवक्त्रयोपि च कनिष्ठोऽत्यंतानुजे यूनकनिष्ठा दुर्बलांगुलो लघिष्ठोप्यत्यके भेचप्यप्ष
ष्ठः कालव्यालयोः कुकुष्ठः स्याज्जन्मशोशोजन्मविष्ठान्त्रिरत्नापि ८१ पक्वेष्टो विल्लतकरोम्भयकक्षांतरेपि च कूर्परादधस्ते चा
पि प्रतिष्ठास्थानमात्रके गोरवेयागनिष्पत्तिच तु रक्षः रपधमो मंकुष्ठा व्रीहिभेदे स्यान्मकुष्ठा मंथरेन्यावत ८२ हंसः श
ठः स्याज्जंबीरे कपित्थके मरंगके नागरंगे पि चांगयोस्म ताद्दृतशठावुधे सत्रकंठो द्विजे प्रोक्तः खंजरीटकपोतयोः
हरिकंठः परभृते हारान्वितगलेपि च कालकंठस्तु दात्यूहे कलविंके च खंजने सितायां गेहपीठसारके नीलकंठ
ना कलकंठः कलध्वाने हंसपारावतेपि च पूतिकाष्ठं तु सरले देवदारुमहीरुहे कालपृष्ठं भवेत्कर्णचापे को
दण्डमात्रके कालपृष्ठस्तु सारंगविशेषे कंकपक्षिणि ३ ठवर्गः ग्रंथसं ८१ इति ॥ गडः स्याद्गोलके हस्तिसन्नाह

विकल्पो

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

राम १४

गृध्रास्तु हिंगुडिकयोर्गंडो मीनान्तरारयोः जडो मूर्खे हिमग्रस्ते स्त्री कासिंधुजडा मता गडः पृष्ठगडे कुब्ज खंडपेयान्तरे भीदि व्याडो
हिंस्रपशौ शर्पे ताडो ताडनघोषयोः मुष्टिमेयतृणादौ स्यान्नाडी तालीद्रुमे नीडः स्थाने कुलायेऽसकारपूर्वि कोऽतिके क्रोडः राम १४
शूकरपातंग्योः क्रोडः क्रोडा च वक्षसि चोडो देशविशेषे स्यात् ओडः प्रावरणान्तरे क्ष्वेडः कर्णामये ध्वाने गरले कुटिलेपि च
लोहितार्कफले क्ष्वेडं घोषपुष्पे दुरासदे योधानां सिंहनादे तु क्ष्वेडा स्याद्वंशशालाके खंडः खगादिकोशे स्यान्मुके वीर्ये
पिच क्वचित् स्यात्खंडः शकले चेक्षुविकारे मणिदोषयोः गंडः कपोलेपि कटे योगभेदे च मंडके गंडः प्रवीरतो चिन्हे स्या
द्बुभूषरागबुद्बुदे चंडो दैत्यान्तरे तीव्रे चंडो दासे यमस्य च चंडा धनहरी स्त्रीपुष्पोश्च चंडीति कोपन चंडी कात्याय
नी हिंस्रा कोपनस्त्रीषु समता खंडं पद्मादिसंघाते खंडः स्यात्क्रोमतावति कुंडं स्वजलाधारे पिठरे ठकमंडलौ कुंडी
कुंडः स्मृतो जारात्याति पत्नीसुतेपि च दंडो घममानभेदे लगुडे दमसैन्ययोः व्यूहभेदे प्रकांडेश्वे कोणपंथानयोरपि
अरिमाने ग्रहे दंडः स्याद्दंडाश्वाः पारिपार्श्वके गांडः पामरजातो च वछनाभेतुवा च्यवाचन् पिंडः सांद्रबले गोलेगृहा
से जीवनाशयो पिंडो देहे जवापुष्पे निवापे सिल्हकेपि च पींडी स्यान्नगरे लांड खर्जूरी भेदयोरपि पंडः शंडे धि
यां पंडा पांडुः कुंतीपतौ सिते मंडमस्तुनि शाके च मंडः स्यात्सारपिच्छयोः रुंडो भूष रोचा च अथ मेडा धात्र्या मुद्राहृता।

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

राम

मुंडोऽन्त्यांतरे राहौ मूर्द्धमुंडितयोरपि शौंडो मत्तेऽपि विख्याते शौंडी पिप्पलिचव्ययोः कांडो नाले तरुस्कंधे वाने वसरनीरयोः कुत्सि

ते राहसि स्तंबे कांडवर्गे प्रहारते भांडं भूषणमात्रेऽपि भांडं मूलवणिक्धने नदीपात्रे तुरंगाणां भूषणे भाजनेऽपि च ६

डा वाचि गवि क्षोण्यां पविलाच वुधयोषिति क्रीडा केलिविहारस्याव लावज्ञानयोरपि चूडा सिखापां वल्लभो चूडा वाहु

विभूषणे पीडा कृपासिरोमालावृमर्द्द सरलद्रुम नाडी नाले सिरागंडदुर्वयोस्याद्युग्मान्तरे नाडी घटक्षणा

कालेपि चर्यायां कुह स्य च रंडा मूषकपर्णां च रंडा विधयोषिति वंडापि पांसुलायां स्याद् हुंडो हस्ताश्च विजिते शुं

डापि जलहस्तिन्यां महिराकरि हस्तयोः नलिन्यां वारयोषायां शुंडस्तु मदनिर्भरे ॥ डत्रि ॥ गारुडः स्यान्मरकते विष

शास्त्रेपि गारुडं द्राविडः स्याज्जनपदे वेधमुख्यकसंखयोः प्रचंडो दुर्वहे श्वेतकरवीरे प्रतापिनि पिचंडमुद

विघातपशोरवयवेपि च तरंडो विडिसी सूत्रबद्धवस्तुनि भेलके वरंडोप्यन्तरावेदीसंदोहमुखरोगयोः पूलंडो रोगयो

गंधकीटेपि तथा गंधमृगे स्मृतः मार्त्तंडस्तपने क्रोडे सिखंडो वर्हिचूडयोः प्रकांडो विटपे सस्ते मूलस्कं

धांतरे तरोः कोदंडो भूतलायां स्याद्देशभेदे च कार्मुके सरंडः शरटे धूर्त्ते सरंडो भूषणांतरे मरंडो भुजंगानां

मामोनोमयमंडले करंडो मधुकोशासि कारंडवस्त्वके कूष्मांडो गणभेदे स्याद्भवो कर्कारकेपि च ॥

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

थ्य३

राम
२५

कूष्मांडी चौषधी गौर्य्यां मेरुंडो भीमदर्शने मेरुंडा देवताभेदे दृक्क्षीरीगिरि भिवेष्यते वारुंडा सेकपात्रे स्यान्मले ढक्की
योरपि गंडास्थराजे वारुंडी द्वारविंद्युा मृदीरितं तिंतिडी भूरुहे कालदासे दृत्यां तरेपि च तिंति डस्तिंतिडी रुरुथा
चिंचा वृक्षाम्लयोरपि वरंडा सारिका वर्त्तिवहुधेनुषक ते चितंडा वाक्षमेदे स्यात्कूर्चशाके शिलकूपे वितंडा
करवीर्य्यां च निर्गुंडी सिंदुवारके नीलसेफालिकायां च करहाटेपि कुत्रचित् ड्चा॥ भवेद्दात्तखुंडो वात्सावाम यो
वीतसोरिगांते पिच्छलस्फोटिकायां च देवताडस्तु घोषजे सैंहिकेये गृहे चापि देवाताडो हुताशने चक्रवाडोद्रि
भेदे स्याच्चक्रवाडं सुमंडले जलरुडो जलावर्त्ते पयोरेणो भुजंगमो त्र्ययो गंडस्तु शिमुके विकलांगेति भीरुके
डांतवर्गः॥ ग्रंथ ३८ ढहि॥ दृढ स्थूले भृशे शक्ते प्रगाढेपि दृढो मतः वाढं दृढप्रतिज्ञायं मूढस्तां द्रितवा
लयो गूढं रहसि गुप्ते च संवृते षुरनन्यवत् व्यूढः संहत विन्यस्तप्ष्यू लेष्ठ च मेघवत् शंढो वर्षधरे क्ली
वे गोपतौ वंध्यपूरुषे वोढास्याद्धारिके सूते सोढो मर्षशासक्त्रयोः गाढा सुरुले षु शोभायां राढा दृढा
भिलाषयोः माढिः पत्राद्दि भंगे स्यान्माढिर्दैन्यप्रकाशने ढत्रि॥३॥ आषाढो व्रतिनां दंडो मासे मलय

राम
१५

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

सीताराम

पर्वते वारूढः संबलेपि स्याद्दृढ्कां चलकपाटयोः पंजरे पाचके वायप्ररूढो जठरे स्मृतः वृद्धमूले विरूढस्तु संजाते कुरिते न्यवत्
समूढः पिजिते भुग्ने सद्योजाते न पसुवे उद्धूढ ऊढे स्थूले स्यादुप्पो ढानि कर्पोढयोः विगूढो गर्हिते गुप्ते प्रमीढो मूत्रिते घने
संरूढोंकुरिते प्रौढ प्रगाढो दृढकृच्छ्रयोः अध्यूढाकृतसापत्न्यामध्यूढ ईश्वरे ऊढ च अध्यारूढं समारूढोप्यधिके चापि भेद्यवत् ॥
ढांत वर्गः ॥ ग्रंथ ७॥ सांधि ॥ करणोतिसूक्ष्मे धान्यांशे करणो जीरकयोः करणाः नक्रस्य मक्षिकायां च रणाः कोणाक्रणा जघ ८
गुरणोप्रधाने रूपादौ मौर्व्यां सूदे वृकोदरे श्वचेसत्वादिसंध्यादिविधावृत्तिरिताद्विषु पणो वराटमाने स्यान्मूल्ये कार्षापणे गृहे
ऋणमेत्याकादिके घतव्यवहारे मनौ धवे गणा समूहे प्रथमे संख्यासैन्यप्रभेदयोः घ्राणा घ्राते च नासायां कारणाः काकेकचसुखे वाणाः
स्यात्के बले काडे कांडावयव वदेत्र्ययोः वीणासिधा मनताधीरैः शाणा माषच तुष्टयो कर्षणो करपत्रेच शाणाप्रावरणांतरे
असौ नृत्रयमाणा पांशक्षते रक्षणो पिच मारणोत मारुते वाते काम्यजीव निले बले वाच्यवत्तुरिते प्राणोमाणा स्वास्यु
कीर्तिता ॥ कुणां चापे च खड्गे च कुणा वृश्चिक भंगयोः कुणीकच्छपिका पांचजलद्रोणापामुदाहता द्रोणाः कृपीपतौ कस्य
का केस्यादाढके पिच आढकानां चतुष्के च द्रोणी स्यान्नौम्बुतरे द्रोणी काष्ठांबुवाहिन्यां गवां घांस भजि स्थिते
द्रोणी श्वफलेनक्रमक्षिकाडहिकंडयोः कोणो वाघप्रभेदे स्यात्कोणो गेनोत्रग दर्वी जे वीणादिवादनोपाये प्येक देशे गृहस्य च

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

शोणः सोणः कनद्ययोः सोणः कोकनदाकृतौ लोहितास्वोः कृसानौ च भ्रूणः स्त्रीगर्भडिंभयो तीक्ष्णां सामुद्र
१६ लवणो विषलोहाद्दिमुष्कके तीक्ष्णः क्षारे च तिग्मात्मत्यागिनो र्वाच्य वभ्रवेत् कर्णः पृथाज्येष्ठसुते सुवर्णा
लोश्रुतावति उर्णाश्चन्द्रे चुरुसे च वर्णाः काचनयत्कयोः वर्णा द्विजादौ मुक्तादौ श्रुतो रूपयसोक्षरे विलेपने
कुथायां च वर्णाः स्याद्भूणाभेदयोः पर्णास्यात्किंशुके पत्रे शीर्णा तनुविशीर्णयोः पूर्णाः सयूः समग्रे च पूरिते चा १८
पिवाच्यवत् चूर्णाः स्तोदक्षारभेदे चूर्णानि वासयुक्तिषु कीर्णा क्षिप्तपरिछिन्नौ हिंसते कीर्णामिष्यते जीर्णापि
क्षेपरीरोच हीर्णाहारितभेद्ययोः उष्णः स्याद्गातपे ग्रीष्मे दक्षे कृष्णस्तु केशवे व्यासेऽर्जुने कोपिकाके कृष्ण
मरिचलोहयोः कृष्णानु द्रौपदी नीलीकणादक्षात्तु कथ्यते वाच्यवन्मे च केकृष्णे जिष्णुः शक्रे धनंजये
जित्वरे चाथ जिष्णुः स्यात्कृसेऽर्के वसुदेवते गोष्णुर्नेतृगायने चोद्दृष्णः हीनतारिदुर्दमे वष्णुस्तुयादवभेदे व
ह्निपारखंडचंडयोः पार्ष्णिः पाश्चात्यभागेस्यात्पादमूले मूहस्तिपा सेनापृष्ठे च कुंभ्यां चत्वरमालिप्सा

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पिपासयो ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्या द्दन्तरावर्तके भ्रुवो मणिर्गोले मेहनाग्रे रत्ने चागलस्तनो
स्रणिराभावहस्तनाग्रकीले स्या द्ध्रिसीमयो कुणिस्तु नकवृक्षेति कुणिः स्यात्कुकुरेन्यवत ग्रणिःक्र
१३ मुकभेदे पिडष्ट्वक्रतापिः श्रेणीः पङ्क्तौ केशपासे श्रेणिः स्यात्कारुसहतो वाणीस्या द्युतिभारत्यो
र्वाणिर्मल्ल नल्काहके वर्णीकचस्यबंधे स्यान्नदीनामलकेपिच॥ देवताडेच तृणीन नीत्यात त्राणो निखंग
के घृणा जुगुप्साकृपयोर्केशिग्डिकरवयो श्वारणा पवा ग्य केतु (स्या) श्वाणास्थूणा पसःस्मृतः प्रतिमायांग
हस्तेभे वीणाव ह्लकिकिविघृतौ वेराणुर्भे पांतरेषु शेस्त्याराणुःकीलेस्थिरे हरे रयाणुःपर्पटकेघ स्यांत्रलेग्रा
बृहिसूक्ष्मयोः णान्ता॥ स्वरुणा तो व्या क्रूरागे स्यात्स धारागे र्षसारथौ ॥ निःशब्दकंपले कुष्ठे द्रव्यवाच्यव
दिद्युते स्वरुणा तिविषा श्यामा मंजिष्ठात्रिवृताभ्रश्च (नि) करुणास्तरसेवृद्धे कृपायां करुणा मता वरुणाः
संमते नीरषलोके परमेष्ठिनि तरुणाःस्यान्नवेपूनि श्रेष्ठेरुक्तेर्क्रयो वरुणास्तरणे सूर्यप्रतीपतिसर्पयोः
ची

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

चरुरास्त्रिष्वसाके पि भाकारे वररां वृतौ चररोवक्रचारे स्यान्मूले गोत्रे पदे पि च चररां भ्रमरो चक्रे
सीताराम चररा रासभे ध्वनौ छवररोरसरक्षोब्धि भेदे खुल्लवराः स्त्रिषु कररा साधनक्षत्रकापकापत्थकर्मे
१७ सु गीतं गहारसंवेशात्रपा मेहेन्द्रियेषु च बालचाठौ च भरराः स्मृतः शूद्रविशोः सुते जररां जीर्ण सीताराम
रारा जाग्जिहिंग्रसो व र्वलेष्वपि धररां मान भेदे पि धाररो धरित्री भुवि रमरा स्यात्पयोनस्यमूर्ने १७
पि रमराः प्रिये शाररां वधरक्षितोः शाररारक्षरो गृहे कत्तरा तरा भेदे स्याद्वारि पर्णी च कत्तरा ये
त्ररां स्यान्निधवने वंधने रक्षरो पि च मघरास्तान्त्रकुंभे स्याद्धलिंहेलो हमुद्गरे ढुघरो मुद्गरे
पि स्याद्गुहिरो विपरखधे ममराः कृमनिम्नोर्म्यां मापत्ते वचतुष्पथे मगरो पि क्षरो पि स्या
द्विरस्तां भूम्यद्भुरे ग्रहरां नत्यले घो स्याहाहारे गृहरांकरे ग्रहोपरागस्त्रीकारवहोषु ग्रहरां
मते इसरां हर्षाने द्वौ मोक्षरां सेचने वधे लक्षरां नाम्नि चिन्हे च सौमित्रे चापलक्ष्मराः ॥०॥

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

लक्ष्मणोलंकां सरणोनाम्निसैममप्रा तरिलक्ष्मणाः लक्ष्मणोगो वधिसारस्यो: सश्रीके त्वभिधेयवत् ६
क्षिणाः सरलावामपरछंदानुवर्तिषु वाच्यवद्दक्षिणावाचीजघ्ने प्रतिषूपा: द्रविणं कांचनेपि च
द्रविणं तु पराक्रमे मसृणाः कर्धा सौलिंगधेछमापामसृणाभवेत् उष्णरंमस्विरव्यातं करणायामुखरणा
भवेत् घिषणास्विदृष्ट्याचार्येधिषणाबुद्धिसंमता धर्षणाः स्यात्पराभवे रतेसत्यानुधर्षणी भीषणो
दारुणोगाढ भीषणासल्लकीरसे हरणापातक द्रव्ये भुंजेपिहरणाहृतो हिरण्यापारेतो सुवर्णो वराट
चहिरण्यवत् हरिणाः स्यात्कुरंगेपिहरिणा पांडुरान्यवत् हरिणीहरितापाच चारुस्त्रीवत्तभेदपो:
सुवर्णाः प्रतिमापाचहर्षणोक्षि तुगं तेर हर्षणीयोगभेदेच श्रावणंहृवेपिचसूचितं श्रवणास्याद्
क्षभेदे श्रवणा श्रुतिकर्णयो: श्रावणोमासि पाखंडे गंधोत्याश्रावणामता अपर्णापतिभेदे
पिश्रवणोनिघजीविनि सुदर्शनामुंडनकामासीषू श्रवणाविदु: कल्याणा मक्षम स्वर्णेकल्याणा। मंगले

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कपाणोसौकूपाणीतुछुरिकायांचकर्त्तरी ।सिंहनांकाचपात्रेस्यात्कोहनासिकयोर्मले प्राणांवाच्यंवत्मान्तेप्राणा
पंचलक्षणो॥ग्रमाणांनित्यमर्यादासत्यवादिप्रमातृषु एकतापांमिपत्नीपांहेतुसास्त्रेषुचस्मृते निर्याणा वार
सीता णापांगदेशमोक्षेचनिर्गमे निर्माणांनिर्मितौसारेनिर्माणा चसमंजसे निर्वाणामस्तगमनेनिर्वृतौगजमज्ज राम
१८ ने अथवर्गेचकुर्वाणाभृत्यकारकयोरपि लवाणांमध्यपर्णीस्याद्दूर्वायांश्वरसेपिच वारणांप्रतिषेधेस्याद्वारणा १८
श्वमत्तगजे कारणांकरणोहेतुवधनेरूपिकारणा कारणायातनायांचक्षेपणाः कुत्सितेकेनोकामीणांमत्रंतंत्रा
दिजौजनेकर्मकारके मार्गणाप्रार्थनेन्वेषे मार्गणोयाचकेसरे मत्कुणोनिर्विषाणोभेनिःश्मश्रुपुरुषेपि
च उद्धरोनारिकेरेचधर्मणाहिदुमेद्वयोः कोंकणोदेशभेदेपिशस्त्रभेदेपिकांकणः कंकणासेखरेहस्तसूत्रमंडन
योरपि परणाःपुरकेपिस्त्रीभेदपूरणाम्यपे पत्तारंभकसूत्रेचशाल्मलीप्ररणीमता सुखरणाःकरमर्द्दस्याक्षुमष्णुगौ
वैवैघयोः राषणाःपारहेमघर्षणो पल्लपोस्तथा राषणोपिविषेराणातुक्रोडदिरदहंतयोः पणोस्त्रोविषा
णोतुमेखवसंगपात्रकोर्त्तितः करेणुर्गजहस्तिन्योःकर्णिकारेपिचक्वचित हरणास्तूसनौनेस्याद्रणःकाकुलपा
ग्वित्नोः सुवर्णास्वर्णामात्रेपिसुवर्णाकर्णाविनयोः सुवर्णाश्चसुवर्णानुलक्ष्मीगरुडमरवांतरे सुवर्णाःस्वर्णाचूडे

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

स्याऊरुडेक्तमालके सुवर्णा कमलिन्यां च सुपर्णा तार्क्ष्यमातरि श्रीपर्णी मग्निमंथे ज्ञे श्रीपर्णी शाल्मलो हठे
ढर्वर्णो नकुवर्णो स्याद्धालुके करंजे ते पि च पत्तोर्णा धोतको शेपप नोर्णा सोणाके पि च संकीर्णो निचिते प्रोक्त
मथ्गुच्छे चापि वाच्यवत् गोकर्णोश्वतरेस्त्रे सारंगे प्रथमांतरे अंगुष्ठानामिकोन्माने गोकर्णो स्मृर्ध्वे कोष
धौ अरणि वन्हिमंथेपि स्मृता निर्मंथदारुणि नरणिः स्तरणो भानौ कुमार्या घृधिनोक... स्वपर्णीः पराप
णीथ्यां च भवेद्यपर्णा पराप योः प्रवेणिर्वेणि कुथयोः सरणिः पंक्तियत्मेनोः निःश्रेणिरधिरोहिण्यां परवर्जूरीपाद
पत्ति च भस्तणिशोणाके रह्मभस्त्रांचे तनेभत्तो भ्रमणी कात्तं डिकायां क्रोडख्यायाम धीशितुः ग्रामणीर्भो
णिके पत्यौ प्रधानेनापि ते पि च ग्रामणीर्नीलिकायां च ग्रामेयी पराणपयोष तोः धारिणी नाडिकायां स्यात्
वुधोक्तमंत्रभिद्यपि रंद्धरणि करणोस्त्रीणां पौलोमीक्षिं दुवारयोः स्पर्शणीव्रणामार्गो नुसारिण्यां चतुलाभि
द हेमपर्णीशालमे हस्पा [illegible] नोका ठुडे च कथ्यते वारुणीगडदुर्वीयां मतीचीसुरसोरपि सारिणी स्वल्प
सरिति प्रसारिण्यां च सारिणि सारिणः स्याहतौ सोसचिवेणावणास्य च काकिणीपणात् पंशेमान्दडेक

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

दे वे

सीता पकनी कुत्सायेकवचाघोरःस्यादुद्यमानां शाकेपिच ब्राह्मणीपुंजिकास्थकाद्विजपत्नीषुविश्रुता॥ विप्रेनब्राह्मणोवेदे राम
१९ ब्राह्मणंद्विजसंहतौ॥ ब्रह्मणीशृणीमायांस्यात्पक्षिणीसाकिनीभिदि॥ स्वर्णपार्श्ववर्त्तमानाः पक्षायांनिक्षिप १८
क्षिणी॥ रोहिणीकटुरोहिण्यांपारोहणी॥ लोहितागवोः कंठरोगांतरेभेचसोमवल्कचरोहिणी॥ राच आतपेरां
चसोहित्येविघाहालिप्परोपिच आथर्वणोप्यथर्ववेत्तब्राह्मणोपिपुरोधसि॥ आरोहणंस्यात्सोपानेसमारो
हमरोहणे॥ रक्तोरणस्तुसिंदूरेपलाशाकल्किकोद्रुमे॥ उत्क्षेपणंतुव्यजनेधान्यमर्द्दनवस्तुनि॥ उद्धरणंसमुधार
णेतान्सोन्मूलनेप्यपि॥ निगरणंभोजनेपिगलेनिगरणोमतः॥ निःशरणंस्यान्मरणोपायनिर्गमे॥ त्रिश
रणंशरणंसरणारंभेप्रणनिगंमगोपुरे॥ घंटापथेचसंसारेप्यसवाधेमृगेतो॥ निस्तरणंस्यादुपायेपिनिस्तौ
रेनिर्गमेपिच॥ विहरणंरोभेदविडंवेन्धविहरणं॥ विरूपणंस्याद्घृकोलेविचारस्थानिदर्शने॥ नारायणोच्यु
तेम्भोरुगोयीनारायणीविडः॥ पारीरणःस्यात्कमठेदंडेचपटसाकटे॥ समीरणःस्यात्पवनेपथिकेचफ॥

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

णिराज्ञके पारायणमभीष्टस्यात्तत्परायणयोरपि पारायणं समाप्त्यां गोकर्णे पारगतावपि पर्वणीगनुपर्वस्याड
णिरायांघृतकंवले परीणः स्वरसेपिस्यात्पर्वणीरानुपर्वणि तंडुलीणः फोटमात्रे वर्वरत्ते कुल्लोहके मीनाम्नी
नाडुद्दणेत्र मीनाम्नी ग्राम्बकेज्ने प्रवारणा निषेधे स्यात्काम्यदाने प्रवारणा जंकुराणो नल्ले ध्वर्येणारहणो
हरम्बणो देवमणिः स्वे च स्वस्यकंठावर्त्ते च कौस्तुभे चूडामणिः शिरोरत्ने काकचिंताफलेपि च परवा
णः स्मृतो धर्मे ध्व स्ववत्सरयोरपि शरवाणिः शरमुखे पापिष्ठे शरजीविनि लवकर्णः स्मृतो कोठपाद
पष्ठगालेपि च हस्तिकर्णो रुबूकेस्यात्तालसगणाभेदयोः वीरपर्णस्तृणे स्वेपि खर्जूरीभरुहेपि च रा २३
गचूर्णस्याद्दंतेनुधावने रक्तलाक्षके तैलपर्णी मलयपेश्रीवासेसिल्हकेपि च पीलुपर्णी निंबेपि बिंबा
पामोषधीभिदि हाक्षापर्णी त्वपर्णायाहरैरापानारकाभृच पुष्करणी सरोजिन्यां हस्तिन्यां च जला
शये सिखरिणी स्याद्रोमाल्यां रसालवत्तभेदयो स्त्रीरत्ने मल्लिकायां च प्रोक्ता सिखरिणी बुधैः अग

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri
Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

रिरंसा हसत्यां च भास्करत्वक्रेहिश्वपवि सा खैवेतरगीन धांमेत्तायां धात्रुमातरि । रापं अवग्रहरामित्याहुः प्रतिरोधे
प्यनादरे मविहारगामाख्यातं संगरे च विहारतो अवतारगात्तुमत्ता द्विग्रहवल्ला जलार्जेना रोमहर्षरामित्यत
द्योमांचे चाविभीतको परिभाषणमालापे नियमे परिभाषणे । नेहापलंभवचने परिभाषणामिष्यते ॥ ६॥ म
नपारगामित्युति हनाक्रांतकटद्रुपे महामासाद्वीथीनांवरेडेचाप्पपाश्रये वातरायणाउत्पत्तेनिःस्पो
न जै पूरुषे कांडेच करपत्रे च कूटेच सरसंक्रमे मंडूकपर्णी शिलुकेसाराकेच कपोतने मंडूकपर्णी मतिष्ठामं
स्त्रीगोर्जिह्विकाभ्रुच १ राघ होहत्ल स्त्रगागर्भे वयःसंधौ च दृश्यते यौवनालक्षणाभित्त्वालावरापचव
योधरे रांतवर्गः तद्धि न तेवित्तत विघ्नास्ते विस्तत तंवाच्यन्मनं न तेवीरगाद्विवाके च पवमाने ततःपुनः २
इतंगीते स्याद्विज्ञाते रतसुरतग्र्हंघो च्युतमुंछशिले तोये हीप्रसृत्यभिपूजिते क्रतंयुगेपिपर्याप्ते विहिते
हसिते फले घ्नतमाज्ये प्रतीते च सलिलेपि घ्रतं मतं म्लेहस्याज्ञोचितेप्रत्सोमस्तुमानाभिधेयवत गतंतु
यातावगते मतं पूजितसंमते धृतंत्यक्ते विधूते च धूतंकंपितभर्त्सिते पूतंपवित्रेशालिले पूतेच बहुलीकते १३

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

राम श्रुतंशास्त्रावधृतयोस्स्रुतमस्रेशोवयो नतसायाश्च्यवत्तेस्मिन्नततरगपाद्दपे १४ दंतसीध्रेविलीनेचशाविरो
राम चापिधेयवत् धृतंहस्तवतव्वकेस्पाधृतयुक्तेधृतंपथ्यक १५ स्थितमूर्द्धगतंभावेसप्रत्यग्रेसुनिश्चिते
सितःसमासेधवलेविवद्धज्ञातपोरपि १६ सितंशांतेचानिसितंतृक्तेसेशातेचशर्मणि हितंदत्तेग
तेपथ्येसुतःपार्थिवपुत्रयो १७ मुतंतुरंगमगतो समाप्तिसंनो मात्रकेप्रोतंतुगुंफितेवस्त्रेमतोभ ५
रामरा ता तेरम्भते १८ सुतस्तुसारथ्योतद्दिपामस्तंतेप्रेरितोपिच क्षत्रियाव्राह्मणीजेपिसूतःपारदवंहिनोः १९
स्वतंरूपेन्यवत्से जेस्वतोरीपाद्रिभेदपोःस्वेतावराटिकाकोष्टपारत्नासंखिनीषुच २० सत्रसस्त
म रामरा विघमानेसत्साभिहितसाधुषु सतीपतिव्रतागोर्योःरेतःकुर्धद्द्यागते २१ तातोनुकंप्यजनके
रामराम जातेजातोघजन्मसु पातंस्पात्पतनेत्राते घातःक्रोडप्रहारयो २२ पोतःशिशौवहित्रेचत्नोतम
रामराम म्रूणिचोरिते गीतंतुशब्दितेगानेप्रीतंह्रषितनर्मणो २३ वीतंत्वसारहस्त्यश्ववीतंमकुशकर्मणि

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि·को· भीतं भये प्रद्रुते वा खचित्पूरितकीर्त्तिते भूतं क्ष्मादौ पिशाचादौ जन्त्वाप्ये सत्योपमानयोः भूतो द्वे वल्लको प्राप्तवृत्तेपे राम
सीताराम रभिधेयवत् २५ केतुर्द्युतौ पताकायां ग्रहोत्पाताद्धिलक्ष्मसु सेतुरालौ च वरुणो कृज्जेष्ठो मृने भिदि २६ धा २९
सीताराम तुः स्याद्दक्ष्म विकृतौ विषयद्धिंद्रियेष्वथ भर्त्ताद्रिसरितोर्ष्माद्दिवश्रुधाद्धिषु २७ वर्त्तिनेधातुशद्बो ऽपि वि
२९ शेषाद्रेक्तिगैरिके क्रतुः स्त्री कुसुमे मासि वसन्ताद्धिवीरयोः २८ गातुः पुंस्कोकिले भृंगे गंधर्वे रोषतोऽपि
च मंतुः स्यादपराधेऽपि मनुष्ये वि प्रजापतौ धूर्त्तः स्यात्खंडलवने शठधत्तूरयोरपि पूर्त्तं तु पूरिते छन्नं पूर्त्तं खाता
दिकर्मणि २९ मूर्त्तं मूर्त्तिमति प्रोक्तं मूर्छीले कठिनेऽपि च गर्त्तौ लिंगात्तभेदे स्याद्दवटे च कुकुंदरे ३० आप्तः
ध प्यचलं च प्राप्तं विनेतसमजसे व्याप्तं ख्याते समाक्रान्ते गुप्तं रक्षितगूढयोः ३१ लिप्तं विषाक्ते भुक्ते च वाच्य
वत्स्याद्विलेपिते दीप्तं निर्भासिते गृह्ये वहति ज्वलितेऽपि च ३२ अस्तं क्षिप्ते गते प्रोक्तः मस्तः पश्चिमभूधरे ग
स्तं ग्रासीकृतेऽपि स्याल्लुप्तवर्णापहारिते ३३ हस्तं च पुस्तके लेख्यकर्मविज्ञानयोरपि शास्तं क्षेमे प्रशस्तेव

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

व्यस्तं व्यासे च संकुले हस्तो नक्षत्रभेदे स्यात्करेभकरयोरपि कचात्परः कलापार्थे सप्रकोष्ठततांगुलो वि
तस्त्याते धने लब्धे चित्तं ज्ञाने विचारिते कृत्तं तु वेष्टिते क्षिप्ते छिन्ने वृत्तं विश्राणिते चित्ते वृत्तो नीते दृढे ख्याते व
र्तुलेपि मृते वृत्ते वाच्यवत् वृत्तेनेवृत्तं चरित्रे छंदस्यपि अंतःस्वांते तिकेनाशे स्वरूपे निमनोहरे वृत्तप्रसवे वे
घे स्यान्मृगद्धारा कुचाग्रयोः हंतो निकुंजे दसने हंतः सानुनि कथ्यते हंतो स्याद्धेषधीभेदस्वांते चेतसि गह्व
रे कुंतः प्रासे चंडभावे क्षुद्रजंतौ गवेधुके कुंतीपांडुप्रियायां च शल्लकीं गुग्गुलद्रुमे कांतोश्मनि प्रिये चा
रो कांता नुफलिनि स्त्रियोः शांतो रसविशेषे स्याद्धेति मुक्तके शांतयोः उक्तमेकाक्षरं छंदस्युक्ते स्याद्भा
षितेपि च शुल्कोल्ले परुषे पुते व्यक्तः स्फुटमनीषिणोः तिक्तो रसे सुगंधे च तिक्तं पर्पटके स्मृते तिक्ता तु
कटुरोहिण्यां पातिक्तं काननसूपयोः रक्तं स्यात्कुंकुमे ताम्रे प्राचीनामलके सजि अनुरागिणि नीत्यादिरं रिता
जते लोहिते त्रिवत् यंता हस्तिकसूते वस्त्रापितरि वापके त्रेताग्नित्रितये भर्ता स्वामिनि धारके ॥

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

अ·को·
सीताराम
२२

रास्नाचसास्तकेतुद्धेवन्नावाग्मिनिपंडिते मुक्तातुमोक्तिकेमुक्तः प्राणमुक्तोचसोचिते क्षत्तास्तद्वाःस्थक्षत्रियकेजेप्रतीहारोच
सारथौ भुजिष्यात्तनयेक्षत्तानिपृक्तेचसृजासृजि धाताहिरण्यगर्भेस्यात्पालकेत्वभिधेयवत् मानाकाव्यप्रसंगेषुप्रस्तो
पाघास्तुप्रातरः लताज्योतिष्मतीस्पृक्कासाखावल्लीप्रियंगुषु लताकस्तूरिकायांच माधवीदूर्वयोरपि स्नुतापिपीलि
कापांस्पादुर्णनाभेनघांतेरे पीतास्मृताहरिद्रायांपीतंस्यात्पीतगौरयोः सीतारामकलत्रेस्यात्तथालांगलपद्धतौ नभो
नद्यांचसीतंसुवानीरवहुवारयोः सीतंहिमगुणप्राहुर्वाच्यवत्स्त्रीतलेकृसे चिन्ताछन्नेचुम्बिकायांचिंताहंसति
चिंतयोः वार्त्ताचारोग्यसौवक्तौवार्त्ताकृष्याघनतयोः व्रतमनोरुजेवाल्मीकोर्नेमारोगपक्त्राग्रोः गतिर्मार्गेदशायां
वज्ञानेयात्राभ्युपाययोः नाडीव्रणासरण्यांचमतिर्वांछासमृतिष्वपि चितिःसमूहेचित्यायांक्षितंस्यात्खंडनेहतो पतिः
प्रभोगतेमूलेद्युतिश्चक्षिप्टप्रेप्से यतिर्निकारेयतिनिपाठछेद्दश्रमेयतिः शांतिःकृष्णेसितेमेर्याभक्तिर्मरणामूल्ययोः
क्षितिर्निवासेमोन्यांस्थानमात्रेपिचाक्षितिः धृतिर्योगांतरेधैर्येधारणाध्वरतुष्टिषु श्रुतिःश्रोत्रेतथाम्नायवार्त्ता
योश्रोत्रकर्मणि स्मृतिरिच्छाधियोर्धर्मसंहितायामपिस्मृतिः रतिःस्मरस्त्रियांमोक्षेरागेचसुरतेरतिः ज्ञातिगतोज्ञ

राम
२२

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

जुगुप्सायां स्पर्धामंगलयोरपि वृत्तिः स्याद्वर्त्तनोवाटे सृतिर्गमनमार्गयोः मितिर्मानेप्यवच्छेदे कृतिः कारणहिंसयोः ईतिः प्रवासे डिंबे स्याद
त्तिवृष्ट्याषट्सु च गीतिर्गतौ च क्षिप्तौ च धावने प्रजने ऽसने गीतिश्छंदसि गाने च नीतिः सत्प्रापणे नये रीतिः प्रचारे छंदे च लोहकिट्ट
रकूटयोः पीतिः पाने तुरंगे च भीतिः साध्वसकंपयोः प्रीतिर्योगांतरे प्रेम्णि स्मरपत्नीप्रमोदयोः भूतिर्मातंगशृं
गारे जातौ भस्मनि संपदि स्यूतिः सीवनसंततोः वृतिः स्यूतौ च रक्षणे हेतिः स्यादुपधे ज्वाले हेतिरस्त्रशराग्नेज
स्सु वृत्तिर्विवरणे जीव्यकोशिकादिषु चेष्टते कृत्तिश्चर्मत्वचोर्भूर्ये कृत्तिकायां च कीर्तिना पत्तिः पदातौ गम
ने वीरसैन्यप्रभेदयोः चित्तिर्ज्ञाने विचारे च लाभसंभवयोरपि भीत्तिः कुड्यप्रभेदे च संविभागावकाशयोः आप्तिः
संबंधाप्त्योः प्राप्तिर्लाभो महोदयोः गुप्तिः कारागृहे प्रोक्ता भूगर्ते रक्षणे यमे ॥ सुप्तिः स्पर्शाज्ञता पां च स्वाप
विश्रंभघातिनि शांतिः समे पक्षस्यारा कांतिः शोभाभिलाषयोः जातिश्छंदसि सामान्ये मालत्यां गोत्रज
न्मनोः जातिर्जाती फले धात्र्यां अंशुसूत्रे कंपिल्लयोरपि ज्ञातिः सगोत्रपित्रोः स्याद्व्याप्तिर्व्यापनलंभयोः साति द्द

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि॰को॰ ने वसाने च प्राप्तिः ॥ वृत्तिप्रदेशयोः ॥ वर्त्तिर्दीपदशायां गात्रानुलेपनौषध वर्त्तिर्भेषजनिर्माणे नयनांजनलेखयोः ॥ अ
सीताराम र्त्तिः पीडा धनुः कोट्योर्भित्ति कौटिल्यकामयोः ॥ कीर्त्तिः प्रसादयससोः ॥ विस्तारे कर्दमेपि च ॥ भ्रान्तिर्मिथ्यामतौ रब्याताऽ
२३ भ्रामरोचानवस्थितौ ॥ नृत्यः क्रमौ नर्तके च चेसंसारितवर्त्मनि ॥ भक्तिर्विभागसेवायां पर्यान्तगौरवपाकयोः ॥ भुक्तिः
स्यान्मोचने मोक्षे युक्तिन्यीप्पचयो यने पंक्तिर्दशाक्षरच्छंदे हैससंख्यावलीष्वपि ॥ शक्तिर्बलेसमावाहे शक्तिः प्र राम
हरणान्तरे ॥ शुक्तिः कपालसकल्लनेखाश्चावर्त्तयोरपि ॥ मुक्तास्फोटेच दुर्नामासंखसंरवनरवेष्वपि च ॥ तत्रिः ३॥ अम २३
न यत्नसेषयोस्तीपु यसलिलेघृते ॥ अयाचितं च मोक्षे च धन्वंतरिसुपर्वणोः ॥ स्यादमृतो मन्तापृथ्व्यां गुडच्यामल
कीषु च ॥ अमतं कषायोसत्पथैःप्वाजितः कमलापतौ ॥ अनजिते चाचुत्तसृ स्थिरस्याजरूढध्वजौ ॥ अधितं याचि
ते त्रेपेवाजव्याधौ चाहिंसिते ॥ अक्षतं चापिलाजेषु न तौ पात्रकृतावपि ॥ आहिंसितेपि चापानस्तदात्वेपतनेपि
च ॥ आघ्रातो हिंसितेघ्रातेप्याख्यातं भाषितेऽपि ॥ आध्मातः पवने व्याधौ दग्धशब्दितयोरपि ॥ आसुतः प्रात
२ति कस्मात्नप्याहतः साहरोचितं ॥ आचितः सकयोन्मेयमला नामयतत्कये छन्नेपि संगृहीतेस्याहितं तन्तुमस्याधिके॥

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

राम आहत्तं गणितं तेपि स्यान्नाडकेतानकेपि च स्यात्सुरातं नवस्ते च नन्नवस्तेप्प नाहतं आनतोहे स्याभ्येरपिन्नत्व
सीता स्यान्ने जनेरतो आवर्त्ते आवर्त्ते नेस्याचितं नेपपसंभृत्नमे संघर्त्तः प्रलयप्रोक्तो विभीतकतरावपि त्रिग
र्तः स्यात्जनपदे त्रिगर्त्तो गणिकांतरे भवेद्घर्घरिका याज्ञ त्रिगर्त्तः कामुकस्त्रियां विवर्त्तः समुदायस्यात्
पवर्त्तेन नर्त्तयोः उत्तंसं मुष्कमांसेपि संत्तं सोपि परिप्लुते उचितं प्रोक्तमभ्यस्ते मिते ज्ञाते समंजसे स्याद्
कृत्तं नतु लिकेपरिमुक्तं तिकेपि च उ[illegible]स्थितं वृद्धिमत्तो स्यान्मोघतापत्तेयोरपि उधितं क्षुधितं
घर्घमुखितं खंडितेहतं उद्वातः कथ्यातेपाहस्खलनेसमुपक्रमे पवनाभ्यासयोगाय कुंभकाहित्रयेपि च॥
उद्गमजूरपि स्याद्दिग्ध तमात्मभजने स्याद्वृद्धित्तगुसजाते समुन्नद्धप्रवद्ध्योः रजतं विशदे हस्ते दंतयो
स्ताहारयोः स्फुरतं स्यान्निधुवने स्वल्पसंतोमता प्रहतं विततेक्षुप्पेसंहतं संमतेहृद रसितं तुसुवर्णे[illegible]
खचितेस्तनितेरुत्ते प[illegible]लितं शैलयंतापे पांडुकेशचकदेमे ललितं हारमे स्याद्दीपिसे तलोडितेपि च सव
लितं छलितं मत्तेयेकालितं विदितासयोः ज्वलितं भास्करे हृष्यच्चरितं मजवंडुते स्तिमितं च चलोच्छलन्नीः

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

सीता २४

रिसितं क्षिप्रमद्दगघयोः ःः सुहित्तो विहितं तत्स्रेमूर्छितं तं मूर्छितं तद्दष्टे हृषितं विस्मिते प्रीते प्रणाते हृष्टरोमशि गर्जितो मत्तमां(ते)गेग
र्जितं जलदध्वनौ वर्द्धितं प्रसृते छिन्ने पूरिते चापि वर्द्धितं स्थापितं निश्चिते न्यस्ते चेंगितं गतिचेष्टयोः वेष्टितं सकलेरु
द्धे स्त्रीणां च करणांतरे भाविते भासिते प्राप्ते वासितं तु ष्ठितायियुगोः वेष्टितं कुण्डलेसोक्तं वाच्यवद्धितं पुते ग्रथितं
गुंफिता क्रांतहिंसिते खुसमोरितं मथितं निर्डोलोदश्वपालोदत्त निघृष्टे प्रार्थितं याचने साधुसंरुदभिहि
तोपि च जंभिते करणो स्त्रीणां मीहाप्रफुल्लितं पोरपि क्रंदितं ख्यातमाकाने क्रंदितं रुदितेपि च मोक्षितं निहमेसि
तेवापि तं मुंडिते मतं बीजाकृते हंसिते स्तुद्दष्टवर्मितं पोरपि शारितः श्राविते शारैरभिशस्ते च संशितः शुक्ल
तं च सुभेप्यल्पे सुविधाने च वाच्यवत् निकृतं विप्रलब्धे स्यान्नीचे पापिवकृतेपि च विकृते संस्कृतेपि स्यात्किभ
त्सेरोगिते पि च संस्कृतःकृतिमे शस्ते भूषिते मेघवन्मतः संस्कृते लवणोपेते प्रभूते माज्यवकंडूते प्रसूतः
संप्रसारे स्याद्दिनी ते वेगितेपि च अर्द्धं जलोचयस्ते जंघा पोप्रसृतामता सन्नतं मग्नलेस त्यप्रिपवाचि
च सन्नतं प्रसृतोवाच्यवज्जाते प्रसूते कुसुमेपि च विश्रुतं ज्ञातसंहृष्टप्रतीतेष्वभिधेयवत् निर्मु [illegible] त

राम २४

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

क्लसंगेस्यान्तुक्तकंचुकंभोगानि अभ्यक्तः संकरोविष्ठावव्यक्तंमहहारिके आत्मन्यपिस्याद्व्यक्तमस्फुटे त्वभिधे
यवत् विविक्तंस्याद्संपृक्तेविवक्तान्वितपूतयोः वा व्यवहशितेधीरेविविक्तंरहसिस्मृतं रोहितंरुधिरेधीरोहि
तेश्रऋश्यशरासनेरोहितोमीनमृगयोर्भेदरोहितकद्रुमे लोहितंकुंकुमेरक्तेगोशीर्षेच कुचंदने लोहितःस्यान्नदे
भौमेवर्णाभेदेतुवाच्यवत् सुप्ततिस्याद्दीप्तपृष्टपोषितंस्मृतयोरपि पीडितेवाधितेस्त्रीरां करटोवापियंत्रितं
पिंडितंगमित् तेसाहृपीडितः सचुकेकवौ हारीतःपक्षिभेदेस्यान्मुनिभेदेचकेतवे भरणीतःसंस्कृतेवन्तोविहितेचप्रवाणि
ता निक्षिप्तेचोपसंपन्नेमरणोतोभेदवन्मतः प्रतीतेसाहरज्ञातेप्रख्यातःख्यातहृष्टयोः वाच्यवत्स्यात्प्रमीतंतुप्रोक्षितो
पिमतेपिच विनीतमुपनीतेस्यादपनीतेजितेद्रिपा॥वाणि जेप्रवहास्वेचानिम्नतेचाभिधेयवत् पृष्टत्तोहरि
राविन्नोपष्टत्तश्चास्वरोहिते भवेदयष्टीवस्वे तंविंदुपतेचवाच्यवत् भरतोनाघसास्त्रेपिहारव्यत्तोशवरेन
ते रामानुजेपिभूरतस्तंतुवायेपिचक्वचित् भारतंग्रंथभेदेस्यात्त्रेवृत्तिपिभारतं भारतीतुसरस्वत्यां
पक्षिणीवृत्तिभेदयो ऽर्जीतमसनेप्रोक्तमप्रमस्यकुजातवस्तुनि परेतोभूतदेशेस्यात्परेतोवाच्यवन्मृते

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि॰को पारावतेकपोतःस्यात्कवकाख्यविहंगमे कपोतमज्जनेस्पर्शेकपोतानांचसंहतौ व्यापतंमाप्तेतेदीर्घेदृष्टेच
२५ तिरामेन्नवतत् पाघातोयोगानेहस्याद्धंतरायप्रहारयोः संघातःसंहतौघातेसंघातोनरकांतरे रैवतस्तुसुवर्णा राम
सीता सौशीलमेदेपिच्छालीनःस्याल्किरातस्तुम्लेच्छेचाल्पतनावपि महाकिन्नांकिरातीसात्कुट्टिन्यामपि २८
दृश्यते आस्फोतश्चार्कपर्णोस्याद्धस्फोतःकोविदारके आस्फोतागिरिकर्णायांचैमास्याचविश्रुता उद्घातः
स्खलनेहस्यात्कान्यालंकारहृद्ययोः उद्घातोद्घातमहतोनामितेहतेलक्ष्मराणः उन्मत्तउन्माद्भवतिधत्तूर
मुचुकुंदयोः पर्वतःशैलेद्धबंधे ःअयातोपि हरेभगो पर्यासंज्ञयथेष्टेस्यात्संशब्देनिवारणो जू
मूतःस्याद्दंतिकरेशाक्केहाघोषकेघने जीवातुर्जीवितेभक्तेजीवातुर्जीवितोषधे एधतःप्रहृष्टेवन्होव
हतःपथिकेवृक्षे विदस्तोधिकलेपंडेपर्यस्तःपातितेहते अपस्तस्त्यक्ते क्षिप्रेलेशितेकुपितेहते
निरस्तःप्रेषितेषास्यान्नष्टेतोत्वरितोक्ते संतप्तेचमेतिहतेविश्वस्तोनिभृतेस्मृतः विप्रासमेपोप

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

विश्वस्ताविश्वस्ताविधवास्त्रियां निवातोदृढसन्नाहेवातातेवाश्रयेपिच अनंतःशेषविष्णोःस्याद
नंतेशुस्वकेति अनंतेस्याद्गनवधौवाच्यवत्समुद्गह्तां। अनंतासारिवादूर्वाविशल्यालांगलीषुच
अनंताहेमवंताचग्रहूस्यांचनिरूच्यते शाकुंतःपक्षिभेदेस्याभ्राशपक्षविहंगयोः दृष्टांतःशास्त्रउभयो
दाहरणेमकीर्तिता कृतांतोयमसिद्धांतदैवाकुशलकर्मसु निशांतःकलितेशांतेनिशांतभवनोषसोः
वृत्तांतवसरेभावकार्त्स्न्यवार्त्ताविशेषयोः वृतांतःमंत्रिपापांचवधचिह्नकांतवाचकः उद्वांतोनिर्मद्दद्ग ज
समुद्गीर्णेचवाच्यवत् शुद्धांतांतःपुरेराज्ञोरहःकक्षांतरेपिच अभ्यंतमशुभेवृत्यांमुररोनवधाव
पि छत्रेपिकथ्यते स्वंतमुद्दंतःसाधुवार्त्तयोः जयंतःसंकरेपिस्याज्जयंतःपाकसासनौ जयंतीपाद
पेगोपीमिंद्रपुत्रीपताकयोः जोदंतोहरितालेस्याद्धिंसितेवर्मितेपिच भासंतःसुंदराकारेभासंतोभा
सिपक्षिगिरौ महद्वारेविशालेचमहतीवल्लकीभिदिः मरुद्देवेसमीरेस्यादर्हन्नेपूज्येजिनेपिच ज
गद्याख्यासमंतावोतेपिष्ठपेजंगमेपिच जगतीभुवनेक्ष्मायांछंदोभेदेजनेपिच पृतसत्तोपिप्रति

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि॰ को॰ पन्ने घतने छुविहंगापो: हरित्कुंभवरौ चतस्रा वाजिविसेषपो: हरते पि च मन्त्रीणांहरि द्दुरापि पूतेन्मवत्त्र विधुत्सा राम
सीता सामिन्तो संघोनि: प्रभेत्यभिधेयवत् गर्मुत्सुवरौ लतापो लो हित्सूर्ये लताभिरः भूभृन्ने रैद्रुशोले च पत तत्पानन्दे २६
२६ पक्षिरोगः कुर्वत्स्तनेकरेभ्रत्ते स्यारद्धोकुत्सितेत्ववत् अर्वती कुंभदास्यां च वाम्यां च परिकीर्तिता श्रीमानतिलकवृ
क्षेस्यात्तमनोज्ञे धनकेपि च धीमान्वाचस्पतौ धीरे भास्वान्भास्करसूर्ययो: सुव्रतासुखसंदोह्यसुरभ्यां शोभने
व्रते वाच्यवद्दिवृत्ता सुदूरोगस्याद्धिरत्नेस्फुटे वनिताजनितात्यर्थरागयोषितिपोषिति वानप्रेयाचतेतनुसा
वनितेसेवितेपि च जामाता वत्सभे सूर्यावर्तेपि दुहितृपतौ विनिताक्षिकेराक्षिविधातावेदीसास्मरे विनिता
पिटकाभेदेविवानतातत्स्यमानतरि विनितामरातेभग्नेशिक्षितेत्वभिधेयवत् पचतापेचभावेस्यात्पचताम
रेतोपि च विजाताख्यामसूतायां जनिते विकृतेपि च सिकतावालुकायांपांस्तु:सिकताप्रामयांतरे सिकतान्वि
तदेशे च शर्करायां च कीर्तित: वासिताकरिणीनार्यो वासितेसुरभीकृते ज्ञानमात्रे खगारावे वासितेवे लोके विदित

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पिपासिता मांसिकायां स्यादामिषे पिशितं मतं त्वरा तापि त्वराले स्यात्त्रसाता कार्मुकेपि च द्विजातिरण्डजे विप्रे श्री
पतिः क्ष्मापतौ हरौ गोपतिः शंकरेऽश्वे पार्थिवेपि विकर्तने स्थपतिः भेदेपि स्थपतिः कंचुकिन्यपि जीवेषि
याजकेसत्तेप्यमतिः कालचन्द्रयोः अंकतिः स्याद्गिनहोतृज्वलनौ वज्रयोनिषु रमतिर्नायके स्वर्गेप्यहतिस्त्यागरो
गयोः निर्ऋतिः स्यादलक्ष्म्यां च दिक्पाले निरुद्रवे अगस्तिर्वहुसेने स्यादगस्तिः कुंभसंभवे गभस्तिः किरणे सूर्ये
स्वाहायां च विलोकतेः ॥ संगतिः संगमे ज्ञाने संमतिः मरातेऽध्वनौ आयतिः संजमे दैर्घ्ये प्रभावागामिकालयोः
आयतिः संकूले स्नेहे वसितो वासरेपि च मध्याह्नायां तथापत्ते विपत्तिर्जीतनापदोः नियतिर्नियमे दैवे पङ्क्तिः
पंक्तिवर्त्मनोः संततिः पंक्ति विस्तारे गोत्रे षकादिभिः स्मृता परंपराभवेपि स्यात् संततिः पुत्रकन्ययोः संमतिः
स्यादनुज्ञाने प्यभिलाषेपि संमतिः संमतिः संगरे साम्ये सभायामपि संगमे श्रुतिर्वसुधायां स्याद्धृतिर्दैवमातरि
वसतिः स्यादवस्थाने यामिन्यां चानिकेतने पक्षतिः पक्षमूले स्यात् पक्षतिः प्रतिपत्तिथौ उन्नतिस्तार्क्ष्यदारेषु सम
धावुद्दयेपि च प्रसूतिस्तनयोत्पत्त्यैत याऽहितः स्मृता व्रततिर्विस्तरे वल्ल्यां वहतिः सचिवे गवि द्युतिर्ने

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

त्व॰को रकेनैः स्वविकृतिर्डिंभरोगयोः निःकृतिर्भर्त्सनेऽपवहतिः शठशाठ्ययोः आकृतिः कथिता रूपे सामान्यवपुषोरपि प्रकृ
सीताराम तिः सहजे योनावमात्ये परमात्मनि निर्वृतिः स्वस्थ्यपां स्यादस्तंगमनमोक्षयोः सुनीतिः शोभनयने सुनीतिर्ध्रुवमातरि सीताराम
२७ मव्यतिः कथिता वृत्तौ मवाहो हंतयोरपि विछित्तिरंगरागे पि हारविछेदयोरपि संवृतिः मतिपत्तौ स्याद्विचारे जनस्य च २७
आपत्तिः प्रापरोधेषु वा सत्तिः संगलाभयोः पर्याप्तिः स्यादकामेपि मांज्ञा चपृतिर्हरो समाप्तिश्चावसाने स्यात्स्यात्समा
प्तिसमर्थने वहतो वृद्धयात्नी ष्टांकंदकार्याच वा चिच वारिधान्या महत्या च छेहावसनभेदयोः मालतीयाँतियुवे
तिज्योत्स्नासमसरिदन्तरे काचमाच्यां विशालायां विभावर्या महीष्यते भवती वारा भेदस्याद्न्यवतत्वत्सद्धयोः र
त्यां वतीहलिप स्या त्ताराभेदेपिमातृषु पार्वतीसद्ध कोट्गोझ्रीपदीजीवनीषु च भवंती चेदुवाहितो च सरित्सु ष
भेदयोः जीवंती जीवनौ शम्योगडचीवंद्रयोरपि हसंत्यंगारधान्यां वमाल्लिकासाकिनीभिदोः वासंतीमाधवी
यूथ्याः पाटलायां क्रमेलके वासंतः कोकिलेपि स्याद्वासंतो वहृतेवि ॥तचा॥ भवेद्वसितं ज्ञातेगतेमुक्तावसानयोः
अवहंतासितेपीतेविशुद्धे प्रवरेपि च अवगीतंत्ननिर्वादे मुहुर्दृष्टेविगर्हिते अंतर्गतं विस्मृते स्यात्मध्यप्राप्ते च कथ्यते अं
गारितं पलाशेपकालिकोक्तमहस्यधयोः आपावृत्तः स्वतंत्रे स्यादपिहिते चाप्यपावृतः आत्याहिते महाभीतौ जीवा

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

नपेक्ष कर्मणि॥ उपाहितोनलोत्पात आरोपित उपाहितः॥ उपाहितो धृतस्तत्पर्भूप कृतपोरपि उत्थापितः प्रतीहारे ऽध्ये क्षेचश्रीशा
धोचरे अभिनीतो भवेन्याय्ये संस्कृता मीषिरोपरि अभिजातस्थिते न्याय्ये कुलीन प्राप्तरूपयोः पारिजातः सुरतरौ मंदारपा
रिभद्रके भवेत्परिगतं लोभे मपाते चेष्टितेपिच ख्यात प्रतिरोधिते लं वेदितं स्त्ये चसमाहिते भवेन्मतिहते विद्धे प्रतिस्ख
लितरूपयोः उल्लेखितं समुत्कीर्णे वाच्यवस्त नकृते विद्या ऽपिचितं द्रष्येसमृद्धेचसमाहिते समुद्धतः समुत्कीर्णेप्य
विनीते समुद्धतः कुहरितं पिकालापेरते चरतस्वने भवेस्त्व्रवितं लोभे रक्तेशमशावेनते उज्जृंभितं तु चेष्टायां मृत्यु
ष्ठेत्वभिधेयवत् ३ अहितमुपन्यस्ते व्यवाहितवीरपि निरस्तावितं निरस्ताचित्स्यात वर्जिते चलघ्नकृते एरावतो भ्र
मातंगनारंगलकुचाहितु एरावतं महेंद्रस्य अभ्रदीर्घशरासेरे एरावती स्यात्सत्पिन्नि ३ तडिभेदेपिलक्ष्यते कलधौतस्र
प्यहेम्नोः कलधौतं कालध्वनौ द्विवाभीतः कुंभिलेस्पाडलके मंगुरुहाकरे पामुपतौ वकपष्प्यप सुपत्याधिदैवते निस्त्का
शितो निर्गमिते व्यूहितं धिकतेष्पिच समाहिते प्रतिज्ञाने समाधिस्थ्येयतात्मनि वाच्यवल्लिहितेसि ३ समाधानं समा
हितं प्रतीपाता महोत्पाते योगभेदोपपातनप्रोः समाघातो वधेयुद्धे परिघातोस्त्रघातप्रोः स्विन्नपातोवपातेस्या
द्वेवाधिव्यसनेपिच नघः वर्त्तः स्मृतो वेष्मप्रभेदेतगरद्रुमे परिवर्तो त्वनिपमे कूर्मराजे पलायने॥

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि॰को
सीताराम
२८

अभियुक्तः परैरुद्धे तथा स्यादाहितत्वरे अतिमुक्तस्तु वासंत्यां तिनिशे निष्फलेपि च उपरक्तः सैंहिकेयेन ग्रस्ते व्यसनातुरे सूर्यभक्तो बंधु
जीवे तथा भास्करपूजके नदीकांतः समुद्रे स्यात्सिंधुवारेपि हि जले नदीकांता मता जंबूकाकजंघालतासु च नागदंतो द्विपरदे
ग्रहान्निर्गतदारुणि नागदंती तु कुंभायां श्रीहस्तिन्यामपीष्यते पुष्पदंतस्तु दिग्नागे नागविद्याधरांतरे चंद्रकांतो मणिभेदे स्या
च्चंद्रकांतं च कैरवे वैजयंतो गृहे शक्रप्रासादे ध्वजयोरपि वैजयंती पताकायां जयंतीविज्ञिमंथयोः पुरस्कृतः स्वीकृतारिग्र
स्तयोरभिधेयवत् अग्रेकृताभ्यर्चितयोः सिक्तेवापि पुरस्कृत अवध्वस्तः परित्यक्ते निंदितेप्यवचूर्णिते धूमकेतुः स्मृ
तो वह्नौ उत्पातग्रहभेदयोः चित्रगुप्तः कृतांतस्य लेखके चास्य संमतः पंचगुप्तस्तु चार्वाकदर्शने कमठेपि च अधिक्षि
सः प्रेरिताक्षिप्ते तथा निर्भर्त्सितेपि च प्रतिक्षिप्तः प्रतिहते प्रेषिते च निराकृते आयुष्मान् योगभेदे स्यादायुष्मांश्चिरंजी
विनि विवस्वान्विबुधे भानौ भगवान्बुद्धपूज्ययोः द्विपवान् सिंधुनद्योर्द्वीपवत्यापगाभुवोः गरुत्मान्विहगे तार्क्ष्ये सं
ख्यावान् पंडितेमिते अंशुमान् भास्करे सालपर्ण्यामंशुमती मता अर्थपतिः कुबेरे स्यादीश्वरोर्थपतिस्तथा गृहपति
र्गृहस्थे स्यादग्न्याधाने च सत्रिणि सेनापतिः कार्तिकेये ध्वनीकाधिकृतेपि च लक्ष्मीपतिर्वासुदेवे लवंगक्रमुपूगयोः प्र
जापतिर्विधौ भूपे हिमारातिः खगे नले वनस्पतिर्वृक्षमात्रे विना पुष्पफलिद्रुमे सप्तगतिः स्यात्पवने निवारो च सप्त

सीताराम
२८

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri
Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

स्वरे ईक्ष्वाकीर्तिस्तु चांगले नापितालूकपोरपि शतधृतिर्धातरौद्रे सुधासूतिर्मरीचौ विधौ भवेदपचितिः पूजा व्यय ह्रा निष्कृति
ष्कृतो अनुमतिः स्यादिने ऽपूर्णे मानेऽत्ययोरपि प्रतिकृतिः प्रतीकारे प्रतिमा पांचपूजने निराकृतिः प्रतिक्षेपे पास्वाध्यायेष्व
नोकृतौ प्रतिपत्तिः पदप्राप्तौ प्रवृत्तौ गौरवेति च प्रागल्भ्ये च प्रबोधे च प्रतिपत्तिः प्रयुज्यते उपसत्तिः सर्गमात्रे सेवायां प्रति
पादने अभिशस्तिः स्मृता लोकाप्रवादे ऽर्थनेपि च पारावतः कलरवे शैलभेदेऽतिंदुके पारापतिर्गोपगीति र्लवलीफ
लपो भृता भोगवती भुजंगानां नगरी सरितोरपि गंधवती सुराभूमौ पुरी योजनगंधयोः हैमवत्यभया स्वर्णक्षीर्यपसेव
वचोमयोः चर्मण्वती नदीभेदे कदलीपादपेपि च कुमुद्वती कुमुद्विन्यां कुशपत्न्यां कुमुद्वती शुभदंती सुदंता स्यात् सुखबंद
तीभयोर्वृत्ति सरस्वती सरिद्भेदे गो वाग्देवतयोरपि स्त्रीरत्ने चापगायां च सरस्वान्नदसिंधुके बुधो रंगमातापि कुट्टिन्यां सम
ताभूमिरुहामध्ये मधूपिता क्लेशितायां सूर्यगंतव्यदिश्यपि प्रव्रजिता तापसिन्यां मुंडीर्यौ मांसिकोषधौ अध्यमांतं काशा
तावर्य्याभ्रकासिंव्यां धल्लादिभिः हेलावता पाटलायां माघयरांपी च भाखिता समुद्रांतानकायां सीसास्पृक्षा इराल भा
सुच ॥ तवं ॥ स्यादवलोकितो बुद्धे प्रोक्षिते त्ववलोकितं उपधूपितं आसन्नमरणोऽपरधूपिते स्यादपराजितो विष्णो
श्रीकंठे वापराजिता श्वेताजयंत्योः दुर्गासु निर्जितेत्वाभिधेयवत् गणाधिपतिदिग्नागव्याशंकरेपि गजानने याद्सां

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri
Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पतिरंभोधौमतौवीध्रिवसतावपि स्यात्पृथिवीपतिर्भूपे ऋषभाग्र्योषधेपिच मूर्धाभिषिक्तो भूपाले प्रधाने क्षत्रियेपिच वसंतद्रु
तेश्रुते स्यात्पिकंपंचमरागयोः वशांतद्युतौ पाटल्यामतीतास्यात्तिमुक्तके ॥तथ्द॥ अर्धपारावतश्चित्रकंठे तित्तिरपक्षिणि समु
द्रनवनीताख्यापिपूषामृतरोचिषो तांतवर्गः॥८॥ ग्रंथसंख्या १३०॥ थांता॥ रथः स्यात्स्यंदने काये चरणावतसद्रुमे कुथः प्रवे
णीकुथयोः पाथोऽर्कपाथसंभसि कोशस्थाः तेनेत्रे स्वगर्भे दंभेदनेपिच प्रोथोऽध्वगाश्वघोणायां कटिस्थोगर्भपोरपि
क्वाथः स्याद्ध्वनिः पाकेऽसः ख्वव्यसने पोरपि सिक्थं नीलीमधूच्छिष्टे सिक्थश्चोदनसंभवे पृथुर्नृपे महसजीरे वाथांप्युभम
हत्त्वास्त्रा॥ऽः स्यात्सा दृगीतेमूर्खेमंस्थः सिखरमानयोः नृत्योगवेंजनेनृत्यो लीलासक्मेलपोरपि मंथः स्यात्सत्त्वमंथाने नेत्रा
मथाद्द्वाधरे ग्रंथो धने स्यात्संदर्भे द्वात्रिंसदक्षराणि निर्मिते ग्रंथीः पर्वरुजाकौटिल्ये ग्रंथिपर्णीगंधद्रुमांतरे अर्थः प्रकारे विषये
चित्तकारणवस्तुषु अभिधेयेपि शद्वानां वृत्तौ चापि प्रयोजने तीर्थं शास्त्राध्वरक्षेत्रोपायोपाध्यायमंत्रिषु अवतारर्षि
जुष्टांभः स्त्रीरजः सुतविश्रुते सार्थो वणिक्समूहे स्यादपि संघातमात्रके पार्थः सुककुभोर्जिह्मो पार्थोः पार्गमेदवज्जयोः कंथा
मन्मथभिन्नोः स्यात्कंथा प्रावरणांतरे आस्थायां लेवनाख्यानयत्नापेक्षासु कथ्यते संस्थास्थितौ चरे नाशे व्यक्तिसादृश्य
योरपि वीथीगृहांगरोपंक्तौ नाघरूपकवर्त्मनोः पृथ्वी प्रथ्वप्रभेदस्यान्मागध्यां चकुरुटके यूथं तिर्यक्समूहेपि व्यस्मात्र

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पिभाषिते ॥ अथ त्रि ॥ मन्मथः कामचिन्तायां कपित्थे कुसुमायुधे उन्माथः कूटयंत्रे स्यान्मारे घातकेपि च प्रमथोपि गणे घो-
टकः पथ्यापी समथा भवेत् निशीथोप्यर्द्धरात्रे स्यान्निसीथो रात्रिमात्रके विदथो योगिकृतिनोः रूदथः श्वानिकुंचटौ
रामथः सचिवे शांते दमथो दमदंडयोः वरूथो रथगुप्ते स्याद्वरूथं रथवेश्मनोः अतिथिः कुशपौत्रेपि कोपमागंतुकेपि च
वमथुर्वमनेपि स्याद्गजस्य करसीकरे वमथुः कथितः शोकोद्रेकापामपि दृश्यते समर्थोपि हिते शक्ते संबद्धार्थेपि
संमतः सिद्धार्थः शाक्यसिंहे स्यात्सिद्धार्थः सितसर्षपे कायस्थोपि च ज्ञाते स्यात्परमेश्वरमात्मनि कायस्थातु हरी-
तक्यामामलक्यां च शर्वरीता वयस्थो वाच वयस्थातु शाल्मलिद्रुमे ब्राह्मीगुडूचीकाकोलीसूक्ष्मेलामर्कटीषु च अ-
श्वत्थो गर्दभांडे स्यात्पिप्पले पूर्णिमातिथौ उपस्थो मेढ्र उत्संगे भगपायौ च कथ्यते निर्ग्रंथो नग्नकेपि स्यान्निस्वबालि-
शयोरपि गोग्रंथिस्तु करीषे स्यात् गोष्ठे गोजिह्विकाद्यधो अश्वत्था स्यात् हरीतक्यां पलंगान्निर्विधेपि च षड्ग्रं-
थापि वचाशठ्योः षड्ग्रंथस्तु करंजके ॥ अथ च ॥ चित्ररथः स्याद्गंधर्वे रवौ विद्याधरांतरे चतुष्पथस्तु मार्गे संग-
मेपि द्विजेपि च वानप्रस्थो मधूके स्यात् किंशुके च श्रमांतरे दशमीस्थं नष्टवीजे स्थवीरेपि च स्मृते अनीकस्था
रक्षावल्ले गजशिक्षापि च क्षरा राजरक्षिचिन्हे च वीरमर्दलकेपि च भवेद्धितिकथा न छेधर्मे चार्यैव पस्पिपि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

त्रि॰को॰ सीताराम ३०

अश्मस्थेयोप्युदरथिः समुद्रेस्त्वविपन्नरोगो ध्वारथ्योरामतातेचत्रवर्तिन्यपिसस्मृताः॥ थांतवर्गः॥ ग्रंथसंख्या ३७ इदि — राम ३०
गदोक्ष्मातरिविदमोः स्यादामयेचायुधंगदा नदः समुद्रेनिनदेनदीनुसरितिस्मृता मदोरेतसिफस्तूर्य्यागवेंहर्षेमदान
यो: मद्योपमदस्त्रा ख्यातोमंदोहतकुवस्तुनि पदंशब्देचवाक्ये व्यवसायापदेशयोः पादतःश्चिन्हिपोःस्थानत्राणयो
गंकवस्तुनो: छदः पत्रासगभतिसंपिपरीतमालयोः ह्रदोविलेषनेदन्ते स्कंदसारासमेरोगाः भेदोद्वधेविशेषे
स्याडुपजापेपिहारदो स्वेदस्तुस्वेदनेघर्मे शादःकर्दमशाष्पयोः पादोवुध्नतुरीयांशशैलप्रत्यंतपर्वते चरणोच
मपूषेच क्ष्वेदोरजसिपेषदो सूदस्तुसूपय त्सूपकारेच व्यंजने स्याद्रुमेनाजोमिषेचमदःस्यात्कोमलेस्वरेत्र — पिष६
दःसमवेसरमेघगादिभेदेपमुस्तके स्वन्दस्तुदन्तनालेस्यात्तथावेदित्तविवुधाः कुंदश्चक्रभ्रमो मार्गोनिधि
भेदेमुकुंदिषि कंदस्तुपूरणोसस्यमूलेजलधरेपिच मंदःखलेमंदरते मूर्खस्वैरलयरोगा रोगाः अभागपि
चमातंगिगजजातिप्रभेदयोः छन्दोवसेभिमायहद्दारवाविन्तवक्षयोः वादरंगालमुद्रायांवुधेलंकृत भू — ॥ तसे
त्रंधःस्याद्वधनदःव्येप्रभेदेभषरासिच नंदिरानंदनेघृतेमतीहारेहरस्यच विदासानेचवुधोचधीरा

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

सिके

कन्यामनीषयोः ॥ निंदापवादकुत्सायां नंदा मानिकसंपदि ॥रंध्रा॥ धनदे हातरि श्रीदे जलदे हीमुक्तके वुदे नलदे स्या
त्पुष्यांरसे मांपीरे योरपि प्रमदः संमदे मत्ते फामिन्यां प्रमदा मता विशदः पांडुरे व्यक्ते जीवदो वैद्यविद्विषोः अंगदः क
पिभेदे स्यात्केयूरे गदभिषज्यते अगदायामप्यगदे ति हस्तिन्यां समुदान्ता वरदापि प्रसन्ने स्यात्करदः शांतभेदसि
वरदापि च कन्यायां अमोदो गंधहर्षयोः नर्मदः केलिसचिवे नर्मदः सरिदंतरे शारदागरिकारात्रोक्षराराक्षरादांतरे कप
दः खंडपरशो जैत्रजूटे वराहके आस्पदं तु पदे कृते निषादः श्वपचे स्वरे प्रसादो नुग्रहे काव्यगुणे स्वास्थ्यप्रसत्तिषु मासादः
कथ्यते हेवनरहेवनिवासयोः शारदः पीतमुद्गे स्यात् शाली भेस्मृति भेनवे वर्षे वजलपिप्पल्यां सप्तपर्णी च शारदी हारदो
विषभेदे स्यात् हिंगुले पारदेपि च तोयदे तु घृते प्रोक्ते तोयदो मुस्तकाब्दयोः निर्वादः स्यात्परीवादे पशिनिष्ठित
वादयोः अर्बुदो मांसकीले स्यात् दशकोटिषु चार्बुदं शैलेर्बुदो थ संभेदः स्फुटने सिंधुसंगमे कुशीदं जीवने वृध्या
कुशीस्थ्य कुशीदके प्रासादस्तारेशवेस्या प्रासादः अवराणामपि प्रह्लादः प्रासादे सेना याहाद्याति पुत्रयोः
मेनादः केकिमार्जारच्छागलेष्व समीरितः गोविंदो वासुदेवे स्याद् गवाध्यक्षे वृहस्पतौ आक्रंदो दारुणारावे मि
त्रे मातरि रोदने माकंदः सहकारे स्यात् माकंदी ग्रामलकी फले अर्धेंदुश्चंद्रशकले गलहस्तनखांकयोः अर्धेंदु

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि.को. स्याद्धतिप्रौढस्त्रीगुह्यांगुलिपोर्जूने करांहुरुक्षभिः कायांकरीपात्रामपिस्मृता स्यात्कौमुदः कार्त्तिके चंद्रिकायां
सीताराम च कौमुदी कुमुदं कैरवे रक्तपंकजे कुमुदः कपौ दिग्गजांतरे चाथ नागनागयोरपि कीर्तितः कुमुदा कुंभिकं भीर्योः स्या श्रीसीता
३१ त्कुमत्कुपरोत्पवत् कुमुद्वत्यपि कुमुद्वत्योक्तेऽव्या मांसासिरक्षसोः ककुद्मत्कुमुदः श्रेष्ठे वृषांके राजलक्ष्मणि ककु ३१
न्दः पुंडरीकाक्षैरन्नभेदेऽपि पारदे दरश्रुतापाविभयेसरत्संवत्सरे क्रतौ दयितं घरापूः स्याद्घ त्या घारामात्र
के संपद्भूतौ गरणोत्कर्षे हारभेदेऽपि दर्पस्तु भास्वत्स्नाभास्वरे मांसे तत्तरस्कारे ऽड्वेश्चवे संविद्ज्ञाने प्रतिज्ञायां संकेताचारना
मसु संभाषरणे तोषणे चक्रिपाकारे च संगरे कामदा धेनुकायां स्याद्वाच्यवत्कामदोऽर्थिरि सुनंदा रोचना नार्यांम
ये दासी मानिस्थितौ **इत्याः** स्यकपदं स्यात्तालाक्लेपदव्यामेकपदापि चतुःपदस्त्री करे रोगवाश्वावीपसुष्वपि भवे
द्विलमपदाभिरख्यासीरोदे गगने वृजे मोक्षाविष्णुपदी गंगासंक्रांति द्वारकासु च भवे जानपदो देशो जने जनपदेऽपि च
प्रपंदः खचरे स्यात्त्रिपवाद्विनवाच्यवत् अपवादस्तु निंदायामाज्ञाविश्रंभयोरपि परिवादः कलंके स्याद्वीणावा
दनवस्तुनि समपादः समीपे स्यान्नयपादासहितेऽपि च प्रमेहो नदी चक्रे पत्तनातो घयोरपि अश्वापदं स्यात्कनके

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

सारीरांपफलकेपिच अष्टापदस्त्वशरभेच ध्रमाल्यांचमर्धकेट मेघनादस्तुवरुणोरावरोगोपिसुतस्यच महानादः कुंजरेस्यात्नवषु
कालेशयानके भवेत्कोकनदस्त्वके कोवैरक्तपंकजे विशारदोवुधेदक्षेविमर्द्दस्तगामथपो : पीठमर्दोपिधष्ठेस्यान्नाघोक्तानायक
मिप्रे भवुकुंदोडभेदस्यान्मानिहत्याविशेषयो : कुरुविंदस्तुमुस्तायांकल्माषव्रीहिभेदयो : हिंगुलेपद्मरागे चकुमुरेपि
समीरिते अभिष्यंदोतिवृद्धोस्यात्स्रवेचक्षुगदेपिच कटुकंदोविडःसीगेशृंगवेररसोनयोः तमोनुदग्नौदर्षेषुमति
पार्श्वेविशीविहः श तद्रुहाभवेद्धजेसौहार्दमिन्नाचकीर्तिता ६पं शहस्तपादः कारंडेमार्तंडेजजयुरुषे भवेदुपनिषद्धर्मे
वेदांतेपिरहस्यपि ॥ हांतवर्गः ॥ ग्रंथ ४७॥ राधोविशाखमोरसिस्याद्गाधागोप्यांचविघ्नति विस्तुओता मलको
श्वचित्रभेदेच धात्विनो गाधः छाघश्चलिप्साया व्याधोमृगयुदुष्टयोः मेघः क्रतौधिपामेधामेधिंस्यात्स्वलधारा
वुधः कवौरोहिणेपि मिधमालस्यानिदृष्टयोः तथाचनाभिसंक्षेपेन धमुधत्तवद्ध्यो सिद्धोव्याससादिषुस्त्रातःसिद्धास्युदे
वयोनिषु नित्येप्रसिद्धेनिष्पन्नेपिधमातस्तुहोसधयोः अर्धंत्वभिसमच्छेस्यात्सपत्नात्नेतुवाच्यवत् अध्वंतुशोलजेसूरिजी
रीसुरूढेषभेदवत् विधंस्याद्व्यधितेमिमेसाहरूपेविनिगघतो ॥ बुधोजनेचवीरेचसौम्येचवुधितेपिच ॥ अर्धः खंडेसमां
शोर्द्धंतुक्षीमगयुकांक्षिराः अंधः स्यान्तिमिरेदोषेदृष्टिहीनेंधः सम्भृतेदत्तः गद्दोगधके आमोदेलेसे संवधिगर्वमोः स्कंधः

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

श्रीसीतारामजू

द्वितीयपंक्तिकीत्रुटिप्रथम३३पत्रमेजानव

वि०को०
सीताराम
३२

मकांडकापेचवाहमलसमूलयो सुमीहान्तपपोश्चापिवंधस्त्वाधोवंवधेन दग्धंत्सुष्ठत्सवद्राधास्थितार्कोरिसहर्शिता दिग्धोविषाक्त
वारोस्यात्दिग्धस्त्रिसार्थकेत्प्यवत परिव्याधोवेतसिस्मात्परिव्याधोद्रुमोत्पले अपरूपोरोयमुन्ते वहुकापीकुलेत्पे अवघ्रध्रम
दुरस्यादाक्रोतेचविलंधिनि समुत्नदःसमुध्दुतेपुंडजेनमनघ्नपो अनिरुद्धउषानाथेवारेवानगेलेप्यवत अनुवंधःप्रह
स्यातैदोषोत्याहत्तिवंधने मुख्यानुपायनीशिशोर्वृत्तेस्यानुवर्तते अनुवंधीचहिक्कायांतृस्नायामपिकथ्यते कोलस्कंधे
तमालेस्यात्तिंडकेजीवकद्रुमे आसावधःसमासासेत्तथामर्केटवासके ब्रह्मवंधुरधिक्षेपेनिर्दिष्टेचाद्विजन्मनो उग्र
गंधाजमोदायांवचायांछिक्किकौषधौ तीक्ष्णागंधावचायांचशिग्रुराजिकयोरपि दुग्धगंधाकोलिकुत्तायांकोप
कारेचगोक्षुरे श्वेनगोधाचित्रकोलेक्रिकलासेचलक्षते उपलब्धिर्गतोप्राप्तौप्रज्ञानेचापिजल्पते धपी॥ योजन
गंधाकस्तूर्यांसीतायांव्यासमातरि धांतवर्गः॥ गंथल नद्धि॥ स्तनःस्वर्पेन्नपेपत्योधनंगोधनवित्तयो ज्ञिनःस्यात्हरि
वुद्धेचवुद्धेचाहर्तिजिनवरे जनोलोकेमहर्लोकात्परलोकेचपामरे जनीसीमंतिनीवध्वोरुत्पत्तौचजनिर्मता घनं
स्यात्कांस्यतालादिवाद्यमध्यमनृत्ययोः घनःसांद्रेदृढेदार्द्येविस्तारेलोहमुद्गरे॥ मेघमुस्तकयोश्चापिवनंकानन

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

दुग्धं प्रपूरिते क्षीरे दुग्धः संदग्धयोः मधु द्वयोर्जले क्षीरे मद्ये पुष्परसे मधु दैत्ये चैत्रे वसं-
ते च जीवाशोके मधुद्रुमे विधुः शशांके कर्पूरे हृषीकेशेपि राक्षसे साधुर्वार्धुषिके चारौ स-
ज्जनाभिधेयवत् सिन्धुः समुद्रे नद्यां च नदे देशे भदानयोः बंधुर्बंधूकपुष्पे स्याद्बंधुर्भ्रातरि
बांधवे आधिर्मानसपीडायां अत्याशायां च बंधके व्यसने चाप्यधिष्ठाने व्याधिरामयवा-
प्ययोः दधिक्षीरांतरे स्यान्नाभावे श्रीवासवासयोः विधिर्विधाने नियतौ विधिः काले वि-
धातरि बोधिः समाधिभेदे स्याद्बोधिः पिप्पलपादपे संधिर्भेदे सुरंगायां भगे संघट्टनेपि च
ऋद्धिः समृद्धे सस्ये सिद्धिर्निःपत्तियोगयोः वृद्धिरानंदने वृद्धौ प्रकारे चेतने विधौ गोधा गो-
पालके वत्सगवामथोपजीविनि विभागजालेकच्छोत्प्रकारे चेतने विधौ गोधातले
निहाकायां बाधा दुःखनिषेधयोः सुधामृते स्नुहीमूर्वालेपयोरिष्टकासु च संधास्थि-
तौ प्रतिज्ञायां श्रद्धाकांक्षाविकाशयोः स्पर्द्धा संघर्षणे साम्ये स्पर्द्धाक्रमसमुन्नतौ वधूः स्नु-
षा नवोढा स्त्री भार्या स्पृक्कांगनासु च शय्यायां सारिकायां च मधूच्छोगुदेऽपि च धन्वि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

विवधो वीवधश्चाऽपि पर्याहाराध्वभारयोः । विबुधः पंडिते देवे संबाधः संकटे भगे । निषधः कठिने देशे
नगजे पि नगांतरे । संरोधो रोधने क्षिप्ते निरोधो रोधनाशयोः । उत्सेधश्चोच्छ्रये काये दुर्विधो दुर्गते खले
निबन्धोऽनुबन्धे स्पर्धे शांतिविंसत्तयोरपि । न्यग्रोधो वामवटयोर्न्यग्रोधश्च समीतरो न्यग्रोधी मि
सपर्ण्यां च मोहनास्त्रे बंधामपि । अगाधो विवरे छायाप्रसिद्धोऽलंकृतेऽपि च विख्यातेऽपि च संना
हो वर्मणि नद्धयोरपि । आनद्धं नद्धमात्रे स्यादानद्धं मुरजादिके । आनद्धो वान्यवद्धे द्रुपः कुटिले च पराहते
कबंधं सलिले प्रोक्तं मयमर्द्धकलेवरे कबंधः । तुरंदरस्थो विशेषश्च विधुंतुदे । आमेरुंद्ध(?) नंधे स्यात्रेमा
लंकारयोरपि सुगंधि स्त्रिय गंधश्च सुगंधि हरिवालुके । उपाधिर्धर्मचिंतायां केतनेऽपि विशेषणे कुटुं
बव्यावृतेऽपि स्यादुपाधिर्व्याजनकयोः । परिधिः परिधियज्ञतरोः शाखायामुपसर्यके । अवधिस्त्ववधा
नेस्यात्सीम्नि काले बिलेऽपि च । समाधिर्नियमे ध्याने नीवाकेऽन्न समर्थने । संनिधिः संनिधानेऽपि भवेदि
द्रियगोचरे । संसिद्धिः सहजे सिद्धौ मनोज्ञायामपि स्मृता । प्रणिधिः प्रेरणे चरे यांचायां विरुद्धिः समग्रो मयोः
मागधी पिप्पली यूथी मृगंधी मागधो भवेत् । वैश्यजक्षत्रियापुत्रे शुक्लजीरकमंदिनोः । अथ अंबरे
धनिस्तरे धाने शुद्धांते राजवेश्मनि मध्यमं अंगवेरविधायोर्लक्ष्यनेऽपि च ॥ श्रीसीतारामजय० ॥

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

नीरयोः प्रवासे निलये चापि वनं प्रश्रवरोपि च बाणं शुष्कपले शुष्के कोष्ठी वनिकर्मारि ॥ गलसंघतवातो मिसुरंगा
गतिसौरभे हानं गजमहेत्या गोपालने छेरसुधिः मानप्रमारो प्रस्थाहोमा नश्विनो त्ननेगनहे यानं गतेवाहनेपिया
नंपीतोचरक्षरो स्थानं स्निग्धप्रीति ध्याने धनंत्वालस्ययोरपि स्थाने स्थितेचसादृश्ये संनिवेशावकाशयोः भक्तार्थकर
णार्थे चस्थाने स्यात् स्वयं पुनः सूनं वाच्यवदुत्सवे सूनं प्रसवपुष्पयोः सूनापुत्र्यां वधस्थाने गलसुंडिकयोरपि स
नेहीने रगो घोगे सनः किराससर्पयोः मीनो राश्यंतरे मत्स्ये मीनोऽ जरमर्षयोः चीनोम्लानंतरे तंतु व्रीहिभेदांशुके
तरे हीनं गर्ह्ये नयोरनूनमनयोरपि कीर्तितं लक्ष्मकुक्षौ समस्तेषु रत्नश्चेपकचंडयो वस्नस्यादृत्तेनमूल्ये वेशनद्रव्ययो
रपि स्वप्नः सुप्तस्य विज्ञाने स्वप्नः स्वापे च दर्शने तु घ्नः सिकापारुद्ररत्नेष्वेभरणावपि नग्नो व निष्क्षपराकेविव
स्त्रेत्वभिधेयवत् लग्नराश्युदये लग्नः सक्तलज्जितयोरपि छन्नं रहस्याच्छादितयोः स्याद्भन्नं भक्ने भग्नयोः भिन्नमन्यार्थ
वचने संगते दारिते स्फुटे चिन्हं ज्ञाने स्थिते लक्ष्म्यो छिन्नं भिन्नेनुवाच्यवत् छिन्नामृता पांशुसा मुन्नं क्लिन्ने च भास्वरो
चिन्हं ध्वजे पताकायां घुम्नावि नेपराक्रमे धनुः संज्ञा प्रिलेघ्राणे समहेसनासने तनुःकायेल्पकृशे चात्र्ये विरलेपि च वाच्य वत्

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

२

त्रि॰को॰ हनुः प्रहरणामस्रोकपोलावयवे गदे हनुर्हट्टविलासिन्यां स्नुः प्रस्थेऽनुजेऽरवौ सानुः शृंगे बुधे मार्गे वात्यायां पल्लवे वने दानु सीताराम
सीताराम र्दातरि विक्रांते भानुः किरणसूर्ययोः धेनुः समुद्गनधा वधेनौ स्वेनेऽसितेखगे मुनिर्यतौ गृहे वृक्षे पिप्पलागस्त्ययोः किंशुके ज्यानिर्हा ३३
३३ नौ स्रवंत्यां च योनिः स्यादाकरे भगे ज्योत्स्नी पाटलिकायां स्यात् ज्योत्स्नाप्यक्के विभावरी ज्योत्स्ना सचंद्रनक्षत्ररात्रौ चन्द्रात
पेत्ति च रास्ना रास्नाभुजंगाख्या मेलापर्ण्यां च कथ्यते मत्स्ना तु वेदिकायां स्यान्मत्स्नायामपि दृश्यते हीनाम्रपृक्कयोषा
यां दुर्गतिकारतंत्र्यवंत धानः मच्छजवप्राक्काधान्याकेऽभिनवाम्भिदि ॥ नत्रि ॥ श्रवने रक्षसोऽप्रीतौ भवने भाववेश्मनोः
भुवनं विष्टपे लोके सलिलेऽपि वियत्यपि सवनं जननेऽस्नाने सोमनिर्दलनेऽपि च श्रपणे पथि भानोः स्याद् दुहग्रक्षिरातागतो
जजनं स्यात् तुरंगादि सन्नाहे विजयेऽपि च शयनं सुरते निद्राशय्ययोरपि भाषितं शमनं शान्तिवधयोः शमनः श्राद्धदेवत
ह्शानं कवचे हान्ते ह्शनः सिखरेऽपि च जघनं चास्त्रियः श्रोणि पुरोभागे कटीरके तपनस्तरणौ ताले भल्लाते नरकांत
रे रसनं स्वादने ध्वाने रसना कांचिजिह्वयोः रसनं चापि रास्नायां वसनं छादनेंऽशुके हसनं तु स्मिते हासे गारधा
५२ न्याहसन्यपि श्वसनो मारुते श्वासे श्वसने मदने द्रुमे कहनं सहने पापे सहनं माहिंजले मदनं स्मरधत्तूरवसंतद्रुमसिक्थके दह
नश्चित्रके वन्हौ भल्लाते दुष्टचेष्टिते गहनं गह्वरे दुःखविपिने कलिलेऽपि च स्वननं ध्वानमात्रे स्यात् कुयने घनगर्जिते ॥

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

निधनेंकुलनासेथप्रधनेंघरस्तोरसो पचनास्तोत्कुलालस्स्यपाकस्थानेपिमारुत्ते निपावेचायवपनेवीजाधानेचमुंडने
क्षमनेःकुमृमेवीरेवमनेछर्द्दनेईने स्याद्रुतोवपमनेंवधेवापरतोयमे केमनेःकामुकेकामेभिरूपेशोऽकपाद्दये घ
मनोप्सनेलभस्ताधमापकक्रूरयोस्मृतः घमनीतुहरिद्रापांकेधरासिरयोरपि मलनःपाटवोस्यात्मर्दनेमलनेमले
चलनेकंपनेकंप्रेकंपेचलनेकंपनो चलनावस्त्रघर्घर्प्यांचारीभेदेपिचक्वचित सचनेक्षरणेसेकेनौकासेचनेमा
जने सेवनेसीवनोपास्त्योःसंख्यानेछादनेशुके समानेसत्समेकेपुसमानोनाभिमारुत्ते शोभनोगहे पोगेस्याच्छो
भनेसुंदरेस्यवत्ते स्रासनेराजदंतोर्व्यालेखास्त्राशास्त्रसाम्स्तिषु वासनेवसनेवीरासनेज्ञानेचधूपने आसनेछिद्र
स्कंधे पीठपात्रानिवर्तने आसनीपराषपीथ्यास्यापासनेजीवकद्रुमे स्पर्शनोमारुतेस्पर्शदानेपाःस्पर्शनेमतंद
शनेंनपनस्वप्रवृष्टिधर्मोपलब्धिषु शास्त्रदृपितांश्चापिदंसनेदंसवर्मनोः पिशुनेकुंकुमेक्रूरेसूचकेत्वभिधेय
वत् पिशुनःकपिवक्तेस्य धान्यांपिशुनामता शकुनेचपभ्रमाशासानिमित्तेसुकुनःखगे मिथुनोराशिभेदेस्याद्द्वि
धुनेदंपतीयुगे तलनेंपवनेधूनितास्त्रिपाचतलुनोंविदुः तलिनेविरलेस्तोकेस्वछेपत्तलिनेमतं मलिनेदूषिते

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

क्लमेकुमत्यांमालिन्येपि काठिनंनिष्ठुरेस्थाल्यांशर्करापाकगुडस्यतु कठिनाखटिकापात्रेकंठनीतिमंज्येतु पीतंह-
रितालेस्यात्कुसुंभेपीतदारुणि आम्रातकेपीतनश्चमैथुनंसंमतेरते केतनंलांछनेकार्येगेहेचोपनिमंत्रणे छ-
र्दनोऽलंबुषेनिवेछर्दनेवमनेमते छदनंकृत्तनेभेदे छदनंपत्रपक्ष्मणोः तोदनंव्यथनेतोत्रेरोदनंक्रंदनेश्रुणि
अपानेतुगुदेप्रोक्तेअपानस्तस्यमारुते संतानःसंततौगोत्रेस्यादपत्येसुरद्रुमे वितानोजत्रौविस्तारोल्लोचे
पुक्रतुकर्मणि वृत्तभेदावसरयोःवितानंतुच्छमंदयोः उत्तानंस्यादगंभीरेतथासुप्तोन्मुखेन्यवत् आस्तानंत्र-
होविषाह्लंकारेचवाजिनां निदानंकारणेरोगनिर्णयेवत्सदामनि उद्यानंवनभेदेस्यान्निःसृतौचप्रयोजने
अम्लानोम्लिंटिकाभेदेवाच्यवन्निर्मलेपिच व्युत्थानंस्वैरकरणेविरोधाचरणेपिच उत्थानमुद्यमेतंत्रेपौरुषे
मस्तकेरणे आगानोऽकुमहर्षेषुवलवेगेपिकीर्तितं संस्थानमाकृतौमृत्यौसंनिवेशेचतुःपथे धावनंप्रगमेशु-
द्धौदौसिमपरांपीतु धावनौ पावनंतुजलेकृच्छ्रपावकाध्मामयोर्विदुः पावनःसिह्लकेवन्हौमापाध्वन्तेचपावने

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

श्रीसीता सीताराम

वाच्यावत्यावयित्तरिहरितनक्षांचपावनो वामनोकोटवैकुंठखर्ववेदोश्चमाहिमाजे स्थापनेस्यात्पुंसवनेसमाधोरे
परोऽपिच यापनेतत्तेनेकालक्षेपेनिरसनेपिच युंजानःसाधुयोगेप्रबुधानःपंडितेगरोदेशानांप ज्योतिषिप्रोक्ते
दयानश्चविरोधने यवनोदेशभेदेस्याद्वेगवेगाधिकाश्वयोः जवनोप्यथभेदेचवाच्यवेद्वेगनस्मृतः जीवदं
वर्णानेनोरेपत्रंजीवेचजीवनः जीवनोजीवनाचापिजीवंतिमेदयोःक्रमात दवनेमवहारेस्याज्जिगीषाक्रीडयो
रपि अंसेनुदेवनःप्रोक्तोमेहनंमूत्रसिध्नयोः तेमनंव्यंजनेक्लेदेत्तेमनोचुल्लिकांतरे सावनोजघ्रकर्मान्तेय
जमानमचेतसोः विज्ञानेकेमिशिज्ञानेप्रस्थानेछाछनेधिपि हापनोविषिवर्षेचव्रीहिभेदेचहापना फा
ल्गुणोस्तुतपस्यस्यात्पूर्णिमापांतुफाल्गुणी फाल्गुनःकथितःपार्थनदीजेकुकुभेपिच वेष्टनेकर्णशष्कु
ल्यामुष्णीषेपरिवारणे गोस्तनोहारभेदेस्याद्द्राक्षापांगोस्तनोपिच कल्पनेकल्पनेकृन्पासकोनापात्रेकल्पनीः
कर्त्तनेछेदनेप्राहुनारीणांतूलसेवने लघनंतूपवासेस्यात्क्रमेराक्षवनेपिच मंडनंस्यादलंकारेऽलंकारि

श्रीराम राम

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि॰को॰

सीताराम

३५

स्मृतिवाच्यवत् मंडनं कवचे पुंस्येखलीकारेपिवर्त्तते गंडनं वपने त्रासे ऽहिलनं खलने रते अंगने प्रांगणे ज्ञाने कामिन्यामंगना।
नामता गंधनं सूचनोत्साहहिंसने ष्ठुमकासने नंदनं वासवोद्याने नंदने गृहभेदे स्मृतं स्पंदनं तु स्रुतौ नीरस्यंदनं स्तोनिशारथे:
अंदनं रोदने काने चंदनं मलयोद्भवे चंदनः कपिभेदे स्यान्नदीभेदे तु चंदना वर्द्धनं छेदने वृद्धौ वारमता चवर्धिनी व्यंजनं
तेमने चिन्हे श्मश्रुण्यवयवेपि च रंजनो रागजनने रंजने रक्तचंदने गुंजायां चनिकानीली मंजिष्ठासु च रंजिनी अंज
नं कज्जलत्वचौ स्रोतोसौवीरे च रसांजने अंजनो दिग्गजे ह्यौ तापामंजनाप्यनिलस्त्रियां अंजनीलिप्तनार्थे स्यात्कुंजन
स्तु रसोनके विषदिग्धपशोर्मांसे गंजनं चमत्कृतौ तिते क्षेपणं छेदने भूयैलिपिन्यासे च लेखनं योजनं तु चतुःक्रोस्यां
योगे च परमात्मनि गर्जनं निःस्वने कोपे वर्जनं त्यागहिंसयोः मार्जनं क्रियते मार्ष्टौ मार्जनो लोध्रशाखिनि सज्ज
नो वाच्यवत्साधौ सज्जनं घट्टगुल्मके सज्जना कल्पना यां तु भाजनं योग्यपात्रयोः अर्जुनः ककुभे पार्थका
र्त्तवीर्य्यमयूरयोः मातुरेकसुते वत्स्याद्रजनो धवले त्रिवत् अर्जुनं तु तृणे नेत्ररोगे चाप्यर्जुनी तु गवि उषा
यां करतोयायां कुट्टन्यामपि च क्वचित् वृजिनं कल्मषे केशे वृजिनः कुटिले त्रिवत् लांछनं लक्ष्मणे नाम्नि ग
बंधनं वधबंधयोः जगनरक्तो ज्वत्तो बेवचन्कु वागिमावमयोः प्रसवं वाच्यवज्जाते प्रसूनं फलपुष्पयोः

सीताराम

३५

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

रमे ३

कानीनःकन्यकाजातेजननेयव्यासकर्णयोः काननंविपिनेगेहेपरमेष्ठिसुखेपिच कांचनंकांचनारेस्याच्चंपकेनागके
शरे उदुम्बरेपुमान्नागेहरिद्रायांचकांचनी कांचनंहेमकिंजल्केकुंतानंकांचभाजने गोलकेचाथशकुनिःसोवले
करखेखगे रोचनेकेल्हारेरोचनाकूटसाल्मलो मृगत्येपिचगोपित्तेरोचनारक्तपद्मायां श्मशानंत्वश्मभेशक्तोपान
स्त्रीमगयाच्छिवे वानिष्फलेपापेविपत्तौनिःफलाघमे उद्यानोपुष्करावर्तेमरुत्सर्पविशेषयोः उद्यानमुद्गमेच
स्याद्विलग्नोमध्यलग्नयोः संधानंस्याद्भिषवेतथासंघटनेपिच राधनंसाधनेप्राप्तौराधनंतोषणेपिच साधनं
निवृत्तौमेढ्रसैन्येसिद्धौवधगतौ उपायेमृतसंस्कारेहापनेपणमेधने प्रधानंस्यान्महामात्रेप्रकृतौपरमात्मनि
कृ३ प्रज्ञायांचप्रधानंस्यादेकत्वेतुसहोत्तमे ग्रामीणोग्रामसंभूतोग्रामीणाःशुचिवायसे पाठीनोमीनभेदेस्यात्ता
ठकेगुग्गलद्रुमे कौलीनंस्यात्कुलीनत्वेगुह्यजनेचकर्मणि कौलेयकविहंगाहिपसूनांसंगरेपिच कौपीनंस्याद
कार्येचगुह्यवीरमहेशयोः खिलक्लिन्नोजरयाजीर्णोशीर्णोचार्द्रेचवाच्यवत् आपन्नःसंविपत्तौस्यात्प्राप्तेवाच्यव
हीरतः विपन्नःकथितोनष्टेप्यपन्नश्चभुजंगमे विछिन्नेचसमालब्धेविभक्तेकुटिलेन्यवत् संपन्नंसाधितप्राते

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि.को.
सीताराम
३६

संपत्तिसहितेन्यवत् तमोघ्नः सूर्य्यवन्हिदुवधूसंकरविस्तुषु विषघ्नास्यात्सिरीषेस्यात्त्रिवृज्जाम्लतयोरपि शिखीव का
वलीव दे शारीके नागहेद्रुमे केकिकुक्कुटयोः श्वार्थ्यांसखी चूडान्विते न्यवत् शाखोस्यात्पादपे वेदे तरुस्कांखज ३६
नेपिच खङ्गोखड्गपुधेगंधे शृंगीनागद्रुमाद्रिषु सादितुरंगमातंगरथारोहेषु कथ्यते पत्रीश्येनेरथे कांडेख
गद्रुरथिकाद्रिषु वन्हीहिश्वावलेशाक्षेबा जीवाराशास्वपक्षिषु चक्रीकुलालेवेकूराठकोकाहिग्रामजा पु ध हि
न्वीधनुर्द्धरेपार्थेविदग्धेककुभद्रुमे कालीस्यात्तंडितेयोगेवासीपापसधेरप्येसा नेहीहरस्य तोहारेगहेभांडे
वटद्रुमे नंदिनीतननेहपांथेन्वांसुरसारित्यपि रोहीरोहितकेश्वत्थवृटपादपयोरपि हलीबलेकृषिकेस्याद्धली
वृश्चिकभंगयोः वरीसिस्याच्छ्वखके चित्रकरेपिब्रह्मचारिणि ल्यानुवा च्यवल्कोरानविकापांचाशाल्यनी
कामीस्यात्कामुके चक्रवाकेपारावतेपिच गोमीतूपासकेफेरौ वाग्मीवाचस्पतौपटौ चर्म्मीफलकपारो
स्याद्भूर्जेभृंगारिडावपि श्रर्थीस्याद्याचकेपक्षेसेवकेचार्थिवादिनि स्वामीप्रभौविशाखे चरागीरक्तेचकामुके

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

सीताराम

ध्वजीशैलेरथेविप्रेभुजंगमतुरंगयोः भोगीभुजंगमेराज्ञिग्रामणीर्नापितेपिच विहायमहिषींचामराजजोषित
भोगिनि द्विकत्वभ्रिगमभानौमेत्तामरुतिसारसे राजाप्रभौनृपचन्द्रेजक्षेक्षत्रियशक्रयोः अध्वावर्त्मनिसं
स्थानेशास्त्रवस्कंधकालयोः धन्वाजांगलदेशेचधन्वाचापेस्थलेपिच आत्मादेहमनोब्रह्मस्वभावधृतिबु
द्धिषु प्रयत्नेचाप्यथग्रावाप्रस्तरेजलदेगिरौ ब्रह्माविरिंचिद्विजयोः क्षौणिकृचन्द्रार्केयुगयोः ब्रह्मप्रोक्तंत
पोध्यात्मवेदज्ञानेषुसूरिभिः श्ववीचकुत्सितेवाहेवृषाकपीमहेन्द्रयोः युवासपात्तरुणोश्रेष्ठेवुसर्गेवलसा
लिनि पर्वस्यादुत्सवेग्रन्थाप्रस्तावेलक्षणान्तरे दर्शप्रतिपदोः संधौविषुवत्प्रभृतिष्वपि मर्मस्वर्गभ्यन्तो
भानौवर्त्मस्यात्फलकत्वचोः कर्मव्यापीकृपायांचवर्त्मनेत्रच्छदाध्वनोः वर्ष्मदेहप्रमाणरातिसुंहराका
रयोरपि सद्मस्थानेगृहेनीरेछद्मसाध्व्यपदेशयोः धामदेहगृहेरश्मौस्थानेजन्मप्रभावयोः प्रेमनर्म
रीचस्नेहव्योमवारिविहायसोः पक्ष्मसूत्रादिसूक्ष्मांशोकिंजल्केनेत्रलोमनि लक्ष्मचिन्हप्रधानेस्यादृ
शानिःपविविद्युतोः अरत्निःकफोणौहस्तसमकोष्ठन्तोगतौ सेनानिःकार्तिकेयस्यात्तथासेनापतावपि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि॰को॰ ह्रादिनीवज्रतडितोःकामिनीभीरुयोषयोः वाहिनीस्यात्तरंगिण्यांसेनासैन्यप्रभेदयोः वर्त्तिनीतर्कपिंडस्या
सीताराम द्वर्त्तनीमलनेपथि बाधिनीबाधपिप्पल्योर्बोधनेगंधदीपने वाशितानीनर्त्तकीमत्तविहंगवनितासुच र
३७ जनीनीलिकालाक्षाहरिद्रापामिनीषुच नलिनीपद्मिनीपद्मव्योमसिंधुसरोवरे नलिकायांचनलि ३७
नीनलिनेकमलेजले मालिनीवृत्तभेदस्यान्मालाकारस्त्रियामपि चंपानगर्यांगौर्यां मंदाकिन्यां
चमालिनी शंखिनीश्वेतपुन्नागेचोरपुष्प्यांवधूभिदि पद्मिनीस्त्रीविशेषेपिसरस्यांभ्रुजेपि च
हस्तिनीगजयोषायांनारीभेदेचहस्तिनी संधिनीत्वनुवृषाक्रांताकालदुग्धगवोःस्मृत भादिनीद्विजभार्या
पानाघोत्सारारजोयोषिति रोहिणीत्रिवृत्तानं तीगजारोचनिकासुच अर्शोघ्नीतालमूल्यांस्यादर्शोघ्नः
सूरणेमता शतघ्नीसन्निभेदस्याद्वृश्चिकाल्यांकरंजके अशनिक्लीस्याद्वज्रांतःपुरप्रेष्याश्लिष्यांधुनोः॥स
चनाव्यसनेहष्टौगंधनेमिननेपिच भावनालेपनेध्यानेवेदनासनदुःखयोः कुहनादंभेवर्यायांमार्षी
लोकुहनःपुनःपूतनाराक्षसीभेदेहरीतक्यांचपूतना पृतनाअनीकिसनाचमूसन्यांतरयोश्च॥ॐ॥

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

चित्तेनासंभिन्नो ह्लावा च्यवल्माशिा निस्मृता प्रसन्ना मध्यायां च प्रसादः सहितेन यवत नलिना नाडिभेदे स्या
ज्जिकायां चरयोषिति श्लेष्मघ्नो कथिता मल्लो कपिल्ले कफशिंजुके: नच महाधने महामूल्ये सुवस्त्रे सिक्
के पि च तपोधनस्तापसे स्यान्मुंडीर्यां च तपोधनः आराधने तोषणे स्यात्प्राप्तौ च पवने पि च उपधाने विश
षे च गेंडुके प्रणये पि च प्रणिधाने प्रपन्ने स्यात्प्रवेशे च समाहिते आपोधने तु धैर्य्ये ऽवलग्ने मध्यमलग्न
पाः अभिजनः कुले ख्याते जन्मभूम्यां कुलध्वजे भवेत्स्वरापजने यक्षे राक्षसे सज्जने पि च॥ विशर्जने
परित्यागे दाने संप्रेषणे पि च पृथक्जनः स्मृतो नीचे मूर्खे वा थ प्रयोजनं कार्ये हेतौ निधुवनं सुरते कंप
ने पि च अनवानो विनीते स्यात्सांगवेदविचक्षणे अर्वाचीनमपार्थे विपर्यस्ते च वाच्यवत् प्रवचनं स्मृतं वेदा
ध्ययने पि च वैरोचनस्तु सुगते बलिदैत्ये कपुत्र पुं: विरोचनो र्धदहने चंद्रे प्रह्लादनंदने आतंचनं प्रती
वापजवनाप्यायनेषु च अभिपन्नो ऽभिरापे [illegible] भिद्रुते गस्ते विपद्गते प्रतिपन्नः स्मृतो धीरैर्विज्ञाने गी

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

क्तेऽपि च समापन्नं समाप्ते स्यात्प्रासेऽक्षेप वधेऽपि च भवेत्प्रजननं योनौ जन्मनि प्रगमेऽपि च आकलनं विवं
धे स्याद्दाकांक्षापरिसंख्ययोः संमूर्छनमभिव्याप्तौ संमूर्छ मोहयोरपि निर्यातनं वैरसुद्धौ दाने न्यासापरोम
ते कृपीतने गर्भाण्डे शिरीषाम्लातकेषु च आस्वत्थे च समुत्थानमुद्यमे रोगनिर्णये आच्छादनं संपिधाने
स्यात्तं वस्त्रेऽपवारणे राजादनं क्षीरिकायां प्रियाले किंशुकेऽपि च क्रौंचादनस्तु किंचुल्यां वम्बाटके मरालयोः
उत्सादनं समुद्वर्त्तोद्वाहनो उर्त्तनेऽपि च वृक्षादनः स्थलद्दले मधुच्छन्न कुठारयोः वृक्षादनी स्मृता वंदा।
विघरागंधयोरपि सहादनाम्नमान्तं गहरं खं गंधहास्तीन अवधानमात्तवृत्तकर्मकौडनयोर्मतं कुचं
नं च पत्रांगे द्रुमे हस्तके वेष्टने आस्कंदनं तिरस्काररणे संशोषणेऽपि च संवदनं समालोचे वशीकारप्रको
र्तिते विहंडनं तु हिंसायां मर्दने च विडंबने जलाटनो लोहपृष्ठे जलाकामा जलाटनो प्रस्फोटनं भवेत्स
र्पे ताडने चेमकाशने उत्पतनं समुत्पत्तौ तथोर्ध्वगमने स्मृतं उद्वर्त्तनं चोत्पतने पापवृत्तो विलेपने स

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

मार्गणं समीचीने ग्रहणे नित्यकर्मणि संयमनं व्रते पर्यासे जमनीयमस्य च निशमनं श्रुतौ दृष्टौ दृष्टा
लोचनं रतानने प्रतिमाने प्रतिच्छाया जगत्यन्तरालयोः अभिमानः स्मृतो ज्ञाने गर्वे प्रणयहिंसयोः अधिष्ठा
ने पुरे चक्रे प्रभावे ध्याशनेपि च वर्द्धमानः प्रश्नभे शरावेरंडविष्णुषु मालुधानश्च त्रसर्पमा कुध्यानीलतातरे
प्रतिजलेश्च संस्कारे शिल्प्योपग्रहेषु च भवेदुत्पनावत्सरा जगत्यमुनावपि विहननं विघाते स्यात्पिंज
नेतलधूनने संवाहनं वाहनेपि भाराद्यैर्गमर्दने उद्घाहनं विडंगस्यारज्वामुद्घाहनी मता महासेनो विशा
खे स्यान्महासेन्यपतावपि रसायनं विडंगेपि राजव्याधिजरौषधे रसायनः पक्षिराजे विषेपि च रसायनं
कात्यायनो वररुचौ गौर्ध्यां कात्यायनी मता काषायवस्त्रविधवार्धजरत्यामपि ष्वने सुदर्शनो हरेश्च
क्रेऽमरावत्यां सुदर्शनः आज्ञायामोघधीभेदमेरुजंतुसुदर्शना निर्भर्त्सनं खलीकारेऽलक्तके च समाप
ने परिच्छेदसमाप्तौ च समाधानं प्रमायरा अन्वासनं स्नेहवस्ताववुपाश्रावनुशोधने उपासनं शराभ्या
से सुश्रूषायां च हिंसने निरसनं निरासे स्याद्बधे निष्ठीवनेपि च निर्वाशनं हिंसने च नगराद्वहिः रतौ

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि.को.
सीताराम
३९

आवेशनं शिल्पिगृहे मत्तावेशप्रवेशयोः सारसनं मेखलायां उरस्त्रे च तनुत्रिणां प्रहसनं भवेद्रङ्गे प्रहासाक्षेपयोरपि
वरासनं वासगृहे जपाद्वारपालयोः घनाघनो घातकमत्तहस्तिनोर्निरन्तरं वासववर्षुकाब्दयोः सनातनः सात्वते केशवे
रितोः शिवे पितॄणामतिथौ सुनिश्चले सुयामुनो वत्सराजप्रासादघ्नतरेच्युते विस्मापनाख्या कुहके गन्धर्वनगरे स्मरे
सुकर्मा गृहयोगे स्यात्सुकर्मा देवशिल्पिनि दुर्नामाख्या तिगृहजघिघौकासिकयोरपि छद्मनामा देशने विप्रभक्तात्मा
पुंगवे षिधौ अर्यमा सूर्यभक्तायां सूर्ये चापि हृदेवते सुदामा भूधरे मेघे विश्वासानले च द्वयोः सुधन्वा प्रौढधा
नुष्के सुधन्वा विश्वकर्मणि वनस्थागंधमार्जारे चं चक्रव्याघ्रयोरपि पारिश्याकृतुकर्मज्ञे जातिके पारिचारके अथर्वा ब्राह्मणे वेदे त्वथर्वप
रकीर्तिते सुपर्वा त्रिदशे वंशे शरधूमे पिपर्वणि ललाम चलललामं च लांछनध्वजवाजिषु शृंगप्रधानभूषायां रम्ये वा लधि
पुंड्रयोः मभावे क्ककलापी विष्णुस्तवान्ह्लायोरपि प्रत्यर्थी कथितः शात्रौ प्रत्यर्थी प्रतिवादिनि केशरी तुरगे सिंहे पुन्नागे नाग
केशरो सिखरी पादपे शैले तत्पापा मार्गिणोः भृंगारीतु सुवर्णपात्रे च मुके च मतंगजे विलासी भोगिनी मालेपलासी
च ताराक्षसोः सिखंडी तु मयूरे स्याद्बालपक्षत्रियभेदयोः कलापि चाय गंजापां पूर्षिकापां सिखंडिनी विषपिलिंद्रिपरव्याने वा

श्रीसीताराम

श्रीसीताराम

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

च वह्निशिखानिके खर्वारस्तामुके ह्रस्वश्वरोषेपिसमीरितः तपस्वीतापसे चानुष्ठंपाहन्त तपस्विनी मांसिकाकटुकोहिशपोस्त्ररेखी
श्वरवेगिनी लांगलीबलभद्रेस्यान्नारिकेरे च लांगली कुंडलीवरुताकेकिभोगिनोश्च सकुंडले वोलकीतुसरीरस्यान्नारंगे
किष्कुपर्वणि कलकोस्याच्छिद्रसाव्यमत्स्यफलकवाभिके कंचुकीभुजगोरिंगे महत्वोपागारुक्मे सामयोनिस्तुसामो
स्थेसामयोगिगार्जेविधौ कुंभयोनिरगस्त्येस्याद्र्जुनस्पगुरावपि श्रात्मयोनिर्विधौकामेचित्रभानुः खगेनले महामनि
रगस्त्येपस्याद्गमाकागस्त्ययोरपि वलध्वनिः कोकिलेस्यात्सारथतमश्वरूपोः महयिनृःस्मृतः कामेजल्याकेकामुकोपच
मह्यपिंकुभवेछिंघोमध्येस्यामह्यपिलुच हर्षपिलुःस्तनेहस्तिनेषपिलुःपकेद्विजे स्तनपिलुःपपोवाहनध्वनौ मत्पुरो
गयोः विपक्षसेनाफलिन्यांस्याद्विड्ढे सेनो जनार्दनोः जनार्दनश्चेष्मसिपाचकेचासिसंमतः द्वेसेनेदुकन्या
यांसेनायांचश्विवोजसा नागांवना नागपृष्ठः करिमञ्जरिकाल्पयोः श्लेष्मघनामल्लिकापांकेतकामपिकथ्यते
प्रसाधनीकंकतिकास्विधौ वेषप्रसाधनं वामिवेनीसाचिश्रोकासामिधेनोसमिध्यपि सरोजिनीस्यात्कासारे
पद्मिनीपद्मयोस्तथा शभविलपनीस्यात्ररलासुवेषांगनत्रीरपि मातुलानीकलापेस्यात्मंगायां मातुलास्त्रियां

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पयस्विनीत्तु गोधेन्वां विभावर्यां पयस्विनी गवाक्षेमीः द्वास्तरापां गवां घोषाहिनाश्मपे सौदामिन्याप्सरोभेदे जडित्वभेदे
पारपि न पां। पीतचंदनमित्येतत्कालीयकहरिद्रयोः वन्यचंदनमाख्यातं कालीये देवदारुणि हरिचंदनमाख्यातं
गोशीर्षसुरयारुपे ज्योत्स्नायां वुं कुंकुमेवापि सञ्जनं वधघातनयोः मधुसूदनसंज्ञा चभ्रमरे खनमालिनि स्यान्मन्युर्व
चनः शंभौ श्रीफलद्वारकाकमाः स्याद्यवर्जनमो पे पारित्यागे विहायसि अपवर्जनमाम्नातं परिवर्जनधानयोः
महारजनमुद्दिष्टं शातकुंभकुसुंभयोः स्यात्संतिपादने दाने प्रतिपत्तौ च बोधने गंधमादनमित्याहु गंधके वानरांतरे
अग्निभेदे च भृंगे च सुरापां गंधमादनौ स्याद्धनुर्वासनं स्नेहकर्मधूपनयोरपि श्वेतवाहनरित्याख्यातं सुधाधाम्नि
धनंजये हरिवाहनरतूक्तः शचीपति विवस्वतोः अभिनिष्पन्नशब्दो विसर्जनीये स्मरे मतौ धूमकेतनमिष्टंपि
हुताशग्रहभेदयोः स्यादुपस्पर्शनं स्पर्शे स्नानाचमनयोरपि शिवकीर्तननामापि भृंगरीटमुरद्विषोः
स्याल्लंकाय [illegible] नशब्दः स्याद्धिषभेदेपि नंदिनि स्यापन्नलांछनाभिख्याविधौ लोकेश्वरार्कयोः धनेद्यचसरस्व
पोताराल क्ष्मापोरपि सज्जा स्यात्साध्विहायनो धान्यविशेषेपि मतंगजे जानीपादुपसंपन्नं निहते च संस्कृते ॥

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

विश्वकर्मा रवौ शिल्पिमुनिभेदे सुरस्रष्टरि कृष्णवर्मा हुताशे स्याद्दुराचारे विधुन्तुदे अग्रजन्मा द्विजश्रेष्ठभ्रा-
तरि ब्रह्मणि स्मृतः श्वेतधामा कलानाथे घनसाराब्धिफेनयोः तिक्तपर्वा तु षड्ग्रन्थागडूचीहिमरोचिषु किष्कु- डी३
पर्वा भवेदिक्षौ वंशे पोटगलेऽपि च वृषपर्वा हरे दैत्ये भृंगराजकशेरुणि ब्रह्मचारी खगे देवे चिरंजीवी द्विजे कपोः
कारधर्मा कांस्यकारे धानुर्वाहरतेऽपि च वनमाली तु गोविंदे वाराह्यां वनमालिनि प्रवलाकी भुजंगस्याप्याच्छि-
ख्मे खलकेऽपि च संप्रयोगी कलाकेलौ कामुके षप्रपाजके अंतेवासी भवेच्छिष्ये चाण्डाले प्रान्तरेऽपि च विघ्न-
कारी स्मृतो घोरदर्शने प्रतिघातिनि कामचारी तु कामने स्वच्छन्दे कलविंकयोः एकयष्टी गीभवेद्दंष्ट्राभीरो
रंडेव कोटरे शकुलाहृन्यामिश्वानुभां सीकिंचुलिकाल्पयोः कटुकाजलपिप्पल्योः कथ्यते सकुलाहनी स्यादवरवर्णिनी लाक्षा-
हरिद्रा लोचना सु च स्त्रीरत्ने च फलिन्यां च दक्षपते वरवर्णिनी नपुंसकान्ता वसा योषा पजेमनिमेषे च नापिते आयाननजोवीतन
रद्वेन्तिश्चितयो विके सहस्रवेधी स्यादम्लवेतसे रामठेऽपि च कलानुनादी रोलंबके लविंके कपिंजले नान्तवर्गः अथ
संख्या २२२ पवि २॥ रूपं स्वभावे सौन्दर्ये नाणकपशुशब्दयोः ग्रंथावृत्तौ नाटकादावाकारश्लोकयोरपि २

त्रि॰को॰ श्रीसीताराम ४१

रूपः स्यान्निरितेत्ररेरोपारोपराचाराणो रूपो व्यंजनभेदस्यात्तस्य प्रकारे च कीर्तितः २ कुपः सुपस्पर्शनयोर्भुवः पवनपुष्पयोः
कूपः कूपकरातो धुमन्मानगरावक्षपोः ३ तपो भित्तापदवपोतापी तु सरिदंतरे शापः शपथ आक्रोशेत्र प्रसीसकरागपोः ४
स्वापः स्पर्शाज्ञता तनिद्राशयनाज्ञानमात्रके नीपो धूलीकदंबेस्यात्तन्नीलाशोके च धन्वनि ५ गोपो गणो मौण्यगोष्ठादिल
तयोर्वल्लये नृपे गोपी गोपालमहिषीसखाः शिक्षकासु च ६ क्षेपो विलंबे निंद्रायां हेलायां प्रेरणे लंघने गर्वे पिच्छ पस्तु प
धाजेमनालेपनासु च ७ तल्पं च शयनीये स्यात्तल्पमंचकलत्रयोः कल्पः स्यात्प्रथमे न्याये शास्त्रे ब्राह्मे ह्निके विधौ ८ दर्पो
हंकारकस्तूर्योर्वीप्योनेत्रजलेष्वरो पुष्पं विकाशे कुसुमे स्त्रीणां च रजसि स्मृतं ॥ ९ ॥ शष्पं स्यात्प्रतिभाहानौ शष्पं बाल
तृणेपि च शष्पं भुवे क्रियायां पेशल्यः क्रोधवल्लाकृतौ १० कृपाख्यायां वाते शैल्ये कपो भारतपुरुषे त्रपा लज्जाकुलटयोर्वपावि
१३ वर्मेदयोः ११ पत्रि ॥ कुतपः स्यात्कुशे वा घनपत्रे छागकंबले कुतपो भागिनेये स्याद्दाहुत्रांशेह्निनस्य च १२ कुणपो मान
मेहस्यात्कुणपे निष्कुपोमुनौ ॥ विष्टपः पल्लवे विंगेविस्तारे स्तंबशाखयोः १३ उडुपस्तरणे मेहस्यात् अल्पेन्यामलपंसम्भं त
उडुपस्त्वप्लवे चन्द्रेमतापः खेदतेजसोः १४ रक्तपो रक्षसि मोन्को जलौकायां तु रक्तपा जिह्वापः शुनि मार्जारे व्याघ्रे चित्रकपारण

श्रीसीताराम ४१

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

काश्यपः स्यान्मुनौ मीनभेदे मृगे तु काश्यपी पादपः पादपीठे द्रौ पादुकायां च पादुपा १६ अनूपं महिषे विंध्यां जलप्रायेन्नुवाच्यवत् आ
वाधे ऽथो डंपेन पटिक्षेपारवाहृप्योः १७ आक्षेपो भर्त्सने पद्यिकां त्यालंकृतिषु स्मृतः स्कोस्यांक षिपु भेत्नोछाद्दने च पृथक् रुपोः १८
आकल्पः शल्पमेवेषे विकल्पो भ्रांति पक्षियोः कश्यपी वल्कफौ भेदे द्रलौ ऽशुद्रगाहोतरे १९ मल्लवधविशेषे च वच्छपः कुराग्पीडनः
द्वाद्स्या रिकापां कुरापः पुतिगं धेश्रवोप्पिच २० कलापः संहते वर्षे तूणीरे भूषणा हरे पंत्ल प्रामरूपवुधारस्याप्यमि रूपः स्वरूपवत्
धहुरुपं मिवेचि स्मोधराकेशारठे स्मरे वृकधूपस्तु शारलेद्रव त्रिमधुपयो २२ परिवापस्तु पर्युप्ताजलेस्थाने परिच्छदे उपतापः
त्वरायां स्यादुत्तापगदयोरपि २३ अवलेपस्तु गर्वे स्याल्लेपरोद्भूषणोपि च विप्रलंभो विरोधोक्त्या वपार्थवचनेपि च २४ वृषा
कपिः शिवे कृष्णे ज्वलने च वृषाकपिः परिकंपो भये कंपे प्रलापः प्रेम्ण्यपह्नवाः २५ बीजकुंभ्याम रूव के तथा मद्रने केपि च हा
पुष्यं जपा पुष्पे चंपकाशोकयोरपि २६ नागपुष्पं तु पुन्नागे नागकेशर चंपके पिंडपुष्पमशोके च जपापा च कुशेशये २७
मघपुष्पं तु पिंडाश्रे नाद्यजलयोरपि जलकूपी कूपगर्भेप्यक्षिरिप्पो चक्रथ्येत २८ पपं अवज्ञा मरपुष्प्यात्तु चूते चातकका श्यपुः
२९ ॥पांतवर्गः पूर्ति रफारवरो कथितः कुत्सितं वाच्यवत्तु नः शफं मूले तरूणां स्यात् उबाहिनां खुरेपि च १ गुंफः स्यात् कफेन
बाहोरलंकारे च कीर्तितः शिफा जटायां सरित् नासिकापायमातरिः २ ॥फांतवर्गः॥ अथ बांत॥ वृद्धि॥ पूर्वा
पूर्वजेपि स्यात् ह्येष्याचिव वाच्यवत् बिंबकं बिंबिका प्रतिबिंबे च मंडले २ १ बिंबः स्यात् क्ष्वेडः शीतो रंडपुष्प्य समयोः

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

स्तवो गल्मे तरुगाहीनम प्रकांड द्रुमेपि च २ सेवास्यान्मुसलाग्रस्थ लोहकुंडलके पवी ॥ श्रमान्विते चरवर्वे स्थपुट स्वसंख्यातेर
पि च ३ कंबुशंबुकरास्त्रापोग्रो वागलिबुसंख्यपो: जंबूसुमेरुसरिति द्वीपद्रुमविशेषयो: ४ कंविरंशे चवंशाश्म खजाका
पामपीष्यंते स्वींभवे त्सुजाकाप्रोफराग मामरगास्य च ५ स्वीधारुहरि शर्पा स्वस्तरुहरि द्रुयो: चार्वी तु शोभनावुध्यालं
बाश्री रितु चुवपो: ६ वत्रि कर्दमपाकु: स्यात्सिद्धार्थे नीपेपि पनिकुरुंवके कं स्वकलहंसे स्वार्धिद्विजि कोभजंगखले ७
गजा स्त्रीकारिपिप्पल्यां गजाकेहस्तिनापुरे नितंबे रोधसि स्कंधे सिखदेशेपि कूबरके ८ हरम्बोवि घ्नराजे स्या
त्कसारे शौर्यगर्विते कलंबः शायके नीपेनालि शाककलंब्यपि ९ प्रलंबो ध्वस्मे स्यात्तालेकरकसाख्ययो: प्र
लंबो हारभेदे स्यात्सपुरोपि पयोधरे १० गंधर्वो मृगभेदे स्यात्पुंस्कोकिलतुरंगयो: अंतराभवसत्वे च गायने खेचरे
पि च ११ गांडिव: स्यात्सारिवि त्रेस्यादूवाघ्नन्यः फलेपि च रोलंवो भ्रमरे प्रोक्तो वाद्धि न्याकलहेपि च १२ भूजंवुरपि गोधूमे
क विकंतफलेपि च वच लत्तज्जि हो मतो हिंस्त्रे मत्तुवे मनोरिप १३ सतेपर्वी च दूर्वायां भार्गवस्याल्लिपावपि
राजजंवूस्तु जंवुभित्पिंड स्यपूरस्या स्तत: वपं धूलिकंचषा नो पेस्या निनिसेवरुराद्रुमे १४ गोक्षीरजंबूर्गोधूमे तथा
गौरसतंडुले १५ षंगारजंबूर्गोडवेक्षापि घंटा फलेपि च १६ इति गांतवर्गः भेके ॥ भः स्यान्नपुंसके शास्त्रे च भं

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

नौ

नक्षत्रेत्वभावित्विषि भः पुष्पिमोस्यानमात्रेमोत्तेजुक्तिभिः परे भद्रे श्रेष्ठत्वे विशेषणास्वमूर्वधसिशार्ङ्गराशौ ३ भोपा
गश्रुभे क्षेमे ऽन्नेभो व्याजे सवक्षेपाः २ शिवभः शिवे प्रभाग्निनृत्ये शंभत्रुञ्जेत्याहताहिर ५ भस्तु केतं वकल्केऽभो वालिशपोतयोः ३
जभो ऽत्यंते त्वजे वीरेभक्षरोऽपि च कुंभस्यात्कुंभकरीस्यासुतावेश्यापतौघटे ४ राशिभेदे द्विपांगेच कुंभ त्रिवृत्तिगु
ग्गुलौ कुंभी तु पाटलावारिपर्णापिठरकेषु ५ गर्भोभ्रूणार्भके कुक्षौ संधापनसकंटके जंभो हविकोशेच स्तंभः ७८
स्थूणाजडत्वयोः ६ रंभा कदल्यप्सरसो रंभो वंशावष्टके सभासमाजिके धूतगोष्ठ्यामंदिरयोरपि ७ शोभा कांतौ [redacted]
च्छयो रुक्काद्यभः पेनगवज्रयोः नाभिः प्राण्यंगके क्षत्रे चक्रांगमध्यवर्तिनोः ८ नाभिः प्रधाने कस्तूरीमदेचधवच
हरित छत्रे करभाम ग्रावंधारिकानष्टीते तयोषूके करभः सरभे चाप्यपद्मोत्तमगांतरे ९ ऋषभः स्वरभेदस्यादृष
गर्वोषधेवृषे श्रेष्ठार्थे च वराहस्य पुच्छे रंध्रेच कर्णयोः १० ऋषभी शूकसंप्याप्यांत्स्त्रीप्रायामपि विधवापां
सिरालायां वृषभः पुंगवे वृषे ११ वल्लभो ऽध्यक्षे कुलीनाश्वेऽपि वल्लभः दुर्लभः कच्छूरेज्ञेयोऽडःप्रापि वल्लभ
पिच १२ निकुंभः कथितो दैत्ये कुंभकर्णसुतेऽपि च कुसंभो हेमगिन महाराजनते चकमंडलौ १३ विष्कंभः प्रतिबंधे च

वि॰को॰
सीताराम
८३

वेदर्भेच प्रयुज्यते विश्रंभः केलिकलहे विश्वासे प्रणयेवधे १४ विकुम्भो योगभेदेस्यात्क्षिप्तारम्भे तिपल्लवे रूपकांकप्रभेदेच्चबंधभे
दस्पियोगिनां १५ ककुभो रागभेदेपि वीणांगे र्जुनपादपे आरंभस्तु त्वरायां स्यादुद्यमेवधदर्पयोः १६ सुरभिश्चंपके स्वर्गे जातो
पुष्पवसंतयोः गंधोपले सारभेय्यां सल्लकीमातृभेदयोः १७ सुगंधो च मनोज्ञे च वायव्यवत्सुरभोस्मृतः सनाभिः सदृशे जाता
वल्मीभूर्वेघासिस्मरे १८ वर्षाभूः पुनर्नवायां स्यादेवकिंचुलकेपि च दुंदुभिर्दैत्यजे भार्यायां अक्षविंदुत्रिके दृषे १९ वेदर्भोवा कदुन्दे १
वेदर्भश्चनृपांतरे गर्भभोगंधमेदेस्यात्कर्दभे केरखेरवरे २० गर्दभोगर्दभोक्षुद्ररोगजंतुविशेषयोः ककुभ्स्तोभादिशोः
स्त्रीप्रवेणायां चंपकस्रजि २१ भेच अवष्टंभः सुवर्णे च स्तंभप्रारंभयोरपि शातकुंभं सुवर्णे स्यात्छान्नकुंभो स्वमाकरे
२२ इतिभांतवर्गः १२५७ मैकं मः शिवेमारमायां चमानिषेधेप्ययं मतं म द्वि । कामित्तेर्केपरिप्रसमेससेपानि र
प्रकारयोः १ क्षमस्तु क्षमभेदेडे कर्दमे हेमनूपिच रामो घृतप्रभेदेस्यात्स्पर्शोलोचिते ध्वनि २ द्रुमस्तु पारिजाते
द्रुमःशौकपुरुषेश्वरे अमोगुनिर्गमो भानो कुंडाख्यसित्स्यपंचके हिमं सीते तुषारे च चंदनेपि हिमं विदुः रामः कांते रमालक्ष्म्या
रक्ताशोकद्रुमेस्मृते ४ युग्मोद्वद्वयेख्यातो सेसंजमे जनजेपिच शरीरसाधनायेष्टो नत्पकर्मण्यायां व्यंजने ५ क्षमः शक्तोपरीप
घांकम्भचल नकंपयोः सोमवव्हेदुकूलस्यादिसंचयनेपिच ६ सोमस्यात्मंगले लब्ध्यालक्षण्ये चारकेपिच क्षोमाध

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

नरीगार्योः क्षमः स्यात्तौ क्षमा नित्ते ७ कामः स्मरेभिलाषे च कामं रेतो निकामयोः अभ्यमित्वभिनुन्नापां यामस्तु प्रहरे व्रते ८
श्यामः स्यान्मेचके वृद्धदारके हरिते घने वरद्रुमप्रयागस्य श्यामा शामानुबंधेलो ९ अभ्रसूता गगनापाचे तथा श्रो मूलतोषधो त्रिवृत्ता
शारि गुञ्जा निशा लक्ष्मा प्रियंगुषु १० श्यामाने त्यां पृके श्यामम रीचे लवणांतरे धामाप्मनके गधेत्त सोश्यामभिधेयवत् ११ गु
ल्मस्तंभे ल्पीनिके घरं न्यपोः सेन्मुरक्षरो गुल्मोस्याद्दामलकोद्याचानिवस्थवेभ्रमसु १२ जाल्मः स्यात्पामरे क्रूरे जाल्मोसमीक्ष्यकारीणा
ग्रामः स्मरे संवसथे च हशाब्दादिपूर्वकः १३ भौमो स्त्यवेतसे शर्मो स्त्रो रेवापियकोहरे भोमः स्यान्मत्कुरंगारे ध्यामो मंडपकोल्पयोः १४ भ्रामः
धरवौ हिमा वृनानागरभद्रयोः धुध्मः संनाम धनुर्यो रिध्मः कामवशंतपाः १५ तष्मो कर्गामले तोक्ष्मो हरिते च हरि घंव रुक्मं तु काचने
लोहे रवमेक्षामेच पोलुषे १६ धर्मः पुण्ये यमे न्याये स्वभावाचारयोः क्रतौ उपमायामहिंसायां चापे चोपनिषत्सु च १७ घर्मः स्याद्दातपे की
ष्मे उष्मस्वेदाम्भसोरपि जिह्मस्तु कुटिले मंदे शाख्ये तगरपादपे १८ सूक्ष्मं स्यात्कैतवेध्यात्मन्यप्सरोऽसूक्ष्मात्पकेन्यवत् भीष्मस्तु भीरो रुद्रे च
गांगेयचानिशाचरे १९ सूक्ष्मं तेजो केपौरक्तो सूक्ष्मं क्षीरेनमस्यपि इमस्तु यज्ञमानस्याद्धपवोरक्तोशने २० रामः पशुविशेषे स्याद्धाम
स्यन्येहलायुधे राघवे चासितास्वेतमन्ये क्षेत्रतुवाच्यवत् २१ रामा गनाहिंगुल्लिन्योरामं वास्तुककुष्टयोः वामं सव्यप्रतीपधृद्वविरो
चारितसुरेरे २२ पयोधरहरे कामे यो पामा पामा विन्निपां वामी शृगाली वडवा रासभी करभीसु च २३ पद्मः स्यात्पन्नगव्यूहे निधिसंख्यांतरे गजे
पद्मके बिंदुजालेपि पद्मा नाग भीत्मियोरपि २४ श्रीमः कुबेरेपि तरुहरपतापोप्रसुमभे च सुधाकरे च हव्योषधीश्यामलताः समीरकपूरपुरेषु च नानेरपि २५

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

मूर्मिं स्थितौ स्यान्मात्रे वर्त्म वर्तितो हुताशने रश्मिरंशौ प्रग्रहे च जामिस्वस्कुलस्त्रियोः २६ नेमिः स्त्रीकार्ये कूपस्य च क्रान्तेतिनिसधुमे नेमः कालेवधौ
गर्त्तेभ्रमकारके तनुपि च २७ क्षमिः स्याल्लक्ष्मीवल्मीकिरैलाशायां क्षेमिलस्वरः कामिः स्यात्कामुके रतौ होमिः सर्पिषि पावके २८ सर्मित्तरंगपीडायां
वेगे भंगमकाशयोः ३ लक्ष्मावल्लसंको वल्लेषपोरपि कीर्तितौ २९ लक्ष्मीश्री श्रियसंपत्तिपद्माशोभाप्रियंगुषु क्रिमिर्नीपलाशे शालापोलोहपुत्र्यामु
हहन्ता ३० शमीशकुफलायां च शामायापामपि चांगतो वाग्मी तु भारती शोभमवल्लरी भ्रमशान्तिषु ३१ पञ्जिकापंकगाडिका शाकभेदेषु चस्मृतौ
सामवेर्षसमस्तुल्ये सा धोचसदृशान्वत ३२ सीमा घाटीस्थितौ क्षेत्रे मर्यादावेलयोरपि क्षमातसीवालिकपोर्नेमानाम्निपरधृतौ ३३ उमा
तसीहैमवतीहरिद्राकीर्तिकान्तिषु रुमा श्यामो वटारषावीषिप्पलवराक्रके ३४ म ३ उत्तमाड्गुध्यिकायामा स्याडुत्तमेच्छोत्तमान्यवत मध्य
मः स्यात्स्वरमध्यमध्यदेशे च मध्यजे ३५ वाच्यवन्मध्यमानन्ता भाकाष्ठरजोऽल्पयोः कर्मीका निक्षेपाछद करमव्याग्लौषु च ३६ अधमः
कुत्सिते न्यूने पक्षमोरजसे क्रमे विक्रमः क्रान्तिमात्रे स्याद्विक्रमः शक्तिसंपत्ति ३७ संक्रमः क्रमणे संभ्यग्वारिसंचारयंत्रके निःक्र
मो बुद्धिसंपत्तौ निर्गमे दुःकुलेपि च ३८ आगमः शास्त्र आपाते विभ्रमो भ्रान्ति हावयोः संभ्रमः साध्वसेपि स्यात्संवेगादरयोरपि ३९
विद्रुमे रत्नवृक्षेपि मवालेपल्लवेपि च आश्रमो ब्रह्मचर्यादिश्च तुर्वानप्रस्थमठेपि च ४० सेनमश्चनवत्सूनेश्च घस्राध्वसयोरपि नियमोप
त्रेताया च मतिता या च संयमे ४१ निमावाजिपूज्ञीकरवेल्वाराकपर्ये नेगमः स्यादुपनिषद्वणिजो नापिनेपि च ४२ कलमो ले
खनीचौरशालिलाक्षाकरेषु च तिलमं कुट्मिते तन्ये च दुहासवितानके ४३ पामं स्याद्भ्रमेवयप्यवयमपरमः परे ॥ परमः स्यात्प्रधाने [illegible]

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कुशुमे पुष्पफलयोः स्त्रीरजोनेत्ररोगयोः कान्तिमंरचितेप्रोक्तं सिन्धिके लवणान्तरे ४५ सुषमं चारुसमयोः सुषमा परमद्युतौ सुखीमः शिशिरे
चारो सुखीमः पन्नगान्तरे ४६ गौतमः शाक्यसिंहे च मुनिभेदे च गौतमी रोचनायामविकायां च दाडिमः करकेलयोः ४७ पंचमो रागभेदे
स्यात्स्वानामपि पुरगो पंचमश्चतुरेहृद्ये पंचमी पांडवस्त्रियां ४८ गोधूमनागरंगस्याभेषजव्रीहिभेदयोः व्यायामो दुर्गसंचारे स्या
यामंपौरुषे श्रमे ४९ क्लोमस्तु मतीपस्याभुजंगेवरुणाश्रुति आमलकांविलोमी च विलोमं चारुपद्के ५० गोलोमीस्वेतदुर्वायां
षड्ग्रन्था वरयोषितोः प्रतिमा हृते मे स्यात्कुंजस्याने कतावपि ५१ मच प्लवंगमः कपौ भेके नृपमः सुंदरेन्यवत् सप्ततौ बस्यायायां भचे
९६ हत्री माऽपि च ५२ अम्लाग्रमातिकेवाते विरोधोऽमुञ्जमा पु पातयामस्य जोरोस्यात्परिभुक्तोऽस्य स्मितेऽपि च ५३ हंडयामस्तु कौञ्च
रोहिवसे कुंभसंभवे सार्वभौमस्तु दिग्भागे सप्ये वरथीपतावपि ५४ पराक्रमो विक्रमे स्यात्सामर्थ्ये पोगपोरपि उपक्रमः स्या
दुपधाचिकित्सारंभविक्रिसे ५५ जलगुल्मो जलावर्ते कच्छपे जलचत्वरे महापद्मः स्मृतो नामगनिधिसंख्यान्तरेषु च ५६ मपं श्र
मुपगमः स्वीकारे समीपागमनेऽपि च नक्षत्रनेमिः सीताभ्योरवत्याच ध्रुवेऽपि च ५७ इति मांतवर्गः येक यः सर्वनामानि
त्लपोऽर्जमो वीमातल्भीमिष धुरान्दिव क्रोश्विसघाखगसुरवत्नीनोः १ पद्वि ययो जयंतेपि जयेजंपाद्वर्गासिमर्मपोः जयंती
नातिभेधेमासखीपथ्यासु च सन्ता २ चयः समूहस्याकरमूलबंधे सुमाह्नितौ नयो नीतिघृतभेदे स्याप्यपि पितीरि चसत्तुः ३ श
यानि द्राशय्यातपाः समः समस्तांहिपाशिराषु भयं प्रतिभये घोरप्रसूनकुम्भकेस च ४ मयः शिल्पिनि दैत्यानां कारभस्वानरेऽपि च

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पद्युपेक्षपि

त्वपोविलासेसंश्लेषेसाम्येतापित्रिकस्यच ५ स्मयोगर्वेभ्द्रुतेगेयोगमत्येगायनेपिच श्यपोगेगोतरेवेक्ष्मकल्यांतापत्रेवपि
वि·को प्रिपेवधेचहृद्येवदृष्टिवामोप्रधेपिच काप:कोस्वतमृत्तीसिधेलक्षसभावयोः ७ कापोमनुष्यतीर्थेपिसायःकांडपरान्तयोः
सीताराम हृत्योगोनेयोतकाद्धिनेशोऽर्धभाविते ८ विभक्तःस्यापितहृदमेदायमाहुर्मरीषिताः मायश्चानशानेमकेतोमलस्वेवाकुल्यपोरपि
४५ पर्यपातृम्पपयसोपयोस्थानोलिमृष्टपोः स्त्येपविग्रहस्पुपधनिर्गोत्तारिपरोहिते १० पीयूषःकालेरवघृतेपपुःक्रतेहपेहमेग
मपुस्तेरागवदनेमगोपिमयीरथ्यते ११ मन्युक्रोधेकृत्तेदैन्येमत्युमेरलाद्वयोः दस्युस्तेनेचशत्रौचजन्तुःप्राणपाणिन (न्युः५)
स्य६ धातब १२ वभैवनभववन्यावनचारीसमूहयोः जमंहद्वपरीवादेसंयुगेजवकेपिच १३ जन्यस्याज्जननीयेचज
मामातसखीमुहोःजन्योवरवधूज्ञातिप्रियभृत्यहितेपिच १४ शून्याख्यातिजनेनल्पानग्नोभिन्नासमानयोः
पाघपानीयकेनिंद्येपूज्याश्वतुरवेधयोः १५ हृयोविभीतकेतरोहृत्येहायमन्यवत वीर्यंशुक्रेप्रभावेपितेजःसा
मर्थ्ययोरपि १६ अर्यःस्वामिनिवैश्यचकार्यहेतोश्रपोज ने सर्पःसरेतस्रिपामोसर्पिस्याद्दोषधावति १७ शौर्य
चारभटोशक्नोवीर्यसम्रवरोरापयोः गुह्यंरहस्युपस्थेचगुह्यःकमठदंडयोः १८ सद्मलेशान्तरेगेप सोढव्येषुप्रच
स्तते गुह्येपुरीषमार्गेपिभवेदस्वारपक्षयोः १९ ग्रासनसाम्रानुगरंगहस्यकेपुरोहितः योगःसमवीरायोगाहो
पायश्रतेषुवाच्यवत २० योगपामगपाश्वभेषन्येयोगाभ्यासशार्कयोषितोः भाग्यंभुमात्मकाविधोस्याच्छुभाशुभकर्मणि २२

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

धो१ जे६

पार्थिवी जारव्यलवनेयवक्षारोपद्रुपते पथ्यं हिते हरीतक्यां पथ्याख्यौ रथ्या ह्युगो २२ रथ्या रथ्याघ्रे विशिखायां वर्त्मनीवत
रेखुच ऋष्याभिलाजन्तुन्यथ्यीविधेन्यामेतु वाच्यवत् २३ ग्राम्येजनेम्मवक्रामममल्लोलरतवंधयोः सोम्येवुधेमनोज्ञेसो
ग्रात्रोरम्याश्चवंपके २४ सख्यंसंमितिसंख्यासाद्देकत्वादिविचारयोः मध्येन्याय्येवकाशेच लग्नकेलग्नकेधमे २५ मे
ध्यंशुचौमेद्रुरेचवाच्यवत्मेध्यमामृमे साध्याभिख्यासधनोपगरोहेवत पोगयोः २६ वंध्योऽफल द्रुमेवंध्या ऋमस्
तादित्यपामपि हंघंधवलजीरेचहद्यप्रियेपेहिहृद्वेन्यवत २७ वशक्रेहृन्मंत्रेचहवोहृद्याख्यभेषजे चौद्यंस्याद्दृश्यते
प्रश्नेचोदनोक्तिवाच्यवृत २८ पद्यश्लोकस्तुतापद्यापद्यः सद्धातगद्यते प्रोक्तपमनोभिहितं तथासुकृतपूतयोः २९
धिष्ण्यापश्चातिनेक्षत्रेस्थानेशक्तौचपावके धान्यंव्रीहिषु धान्याकेधन्यः प्रायमितिस्मृतः ३० धन्याधात्र्याममंगुल्
कण्योश्चकुड्यामृत्तो विलेपने काव्यंग्रंथेगृहे काव्यौ काव्यास्यात्पूतनाधिपोः ३१ चव्यंतुचविकेचव्याशातपर्वाग्र
गधूपोः गव्यंतुगोहिते गव्या ज्यायांक्षीरादिकेगवां ३२ तागद्व्येचगव्यातुगोकुलेकलितापुधे द्रप्पपत्रपरंतत्र
वघात्पनापवेधके ३३ द्रव्यंसाद्रावरीभव्येपथ्याधृवाहचापत्तले भेषजेचाविनेपचचतुद्रुमविकारयोः ३४ भ
व्यंसत्येशुभेद्याथभेघवृघाग्यभामिनोः कर्मरंगतरोभव्या [illegible] भव्याकारेकरांभसाः ३५ हिंव्यंलवंग
केहिव्यावच्छोधिवमयेन्यवत गोप्योदासीसुतेगोप्यारक्षणीयाभिधेयवत ३६ रूपैस्याद्दृत्तस्वरीसजितराजनेपिच

प१ पं१

वि.को.
सीताराम
४६

रूप्यांप्रसक्तरूपेतु वाच्यवत्समुदीरितं ३७ आमलक्यांमताशिव्यासंमंगममृती पुपो सेव्यंमोक्रमसीसेस्वेसे वोहपि नरन्यवत् ३८
इप्यप्रस्थाप्योक सोपाचेभवेदिम्याचसल्लके लं युतेचलब्धव्येवाघ्येमघ्योश्रीयोगपयोः ३९ चित्यंमतकचेत्युस्याच्चैत्यामतंचि
तावपि चैत्यमायतनेबुधविंवेवो दृश्यपाद्ये ४० हत्योसुरेसुरायांचेद्दत्याचंडोघधावपि भत्योघासेभत्तौ भत्सास्यादृत्याभतवेधमे ४१
सत्यंचसपथेतथ्ये कृतेतद्वतिचानवृते तपोलोकांतरासत्ये नित्यंतुसपथेध्रुवे ४२ मूलंतुवेतनेवस्तेमाल्यंमाल्यप्रसूनयोः व
स्यंप्रधानधात्रोस्यात्तुल्यंवालकेरीपवे ४३ कुल्यंप्रधानेसन्नेचकल्योनीरोगदक्षयोः कल्याकल्याणवाचिस्यात्काद्वर्ण्यमपि ४६
स्मृता ४४ शल्यंशंकौशरवंशकेविकायांचतोमरे शल्यश्चकथितःश्वाविन्मदनद्रुमेपारणे ४५ कुल्यःकुलोद्भवेमात्यकुल
स्यापिहितेपिच कुल्यंस्यात्कीकसेचालद्रोण्यामप्यामिषेषुच ४६ पयःप्रणालीसरिताः कुल्याजोवंतिकाश्रयो वेशपंवेश्या डपे४
गृहेवेश्यागणिकापामुदाहृता ४७ आस्यंवक्रेवक्त्रमध्येस्थिवास्याचविस्मृता लास्यंतापत्रिकेनोच्येसस्यसस्तेफलेगुणो ४८
कस्यंमध्यनुरंगाराणाकस्यमघकसाहस्योः कास्यंतुतैजसद्रव्येवाद्यभित्यामपात्रयोः ४९ मत्स्योमीनांतरेमाने विराटाभिक्षयोःद्वि
तिष्यःपुष्येकलौधात्यांतिष्याप्यथवेदिष्यते ५० दुष्यंतद्दुष्यराणोपस्याद्दृष्यावस्त्रेचवनकुहे वीक्ष्यंतुविश्मरेवीक्ष्येवासकवाजिनि
ता ह्यःस्याद्स्वकराणाल्प वहेरथकुरगयोः ताक्ष्यरसाजनेताक्ष्योगरुडेगरुडाग्रजे ५२ लक्ष्यंशरव्यंचसख्यापांलक्ष्यं

वश्पे२

सञ्चानि संमतं यामायाश्चाभरम्यं चग्रामो ग्रस्तो वचंदने ५३ आघाने ध्वरे ग्वो व्योसंगोवेधे गुरो मतः अज्ञापर्जरेनेमोक्ता वर्यप्र
स्यानपेऽपि ५४ शापात्तस्येशदग्नु फेस्मान्मापासो वरीधियो कन्याकुमारिकानार्यौ रोषधी शशिभेदयोः ५५ कृष्णावहतकापा
स्यात्का चामुध्ये भवधने हर्म्यादीनां प्रकोष्ठे च कृत्याक्रियादिष्टकार्ययोः ५६ कल्यापि स्वतामे दक्षा सातव्याधिषु समता वंध्यात्तयोल
वस्यां चावे धोव्याधाद्रिभेदयोः संध्यापितृप्रसूनघोष्ठ्वेता नपीष्योरपि प्रतिज्ञायां च संधाने संध्या च कुसुमांतरे ५८ छाया
छायापात्तपराभावे प्रतिविंबार्कयोषितोः पालनोत्के चयोः कांतिः सच्छोभापंक्तिषु समता ५९ क्रिया कर्मरिा चेष्टापाकरोसंप्रधारणे
आरंभो पायास ध्वार्चा चिकित्सा निष्कृतिष्वपि ६० मायाक्षमन्तपापापावमापः प्रीतो वरं वरत्रपीन्द्रेयघांत्रिषेपशं ध्यां समता वपि ६१
पत्रि॥३॥ विजयः स्यान्जयपार्थे गार्यो च विजयातिथो विनयं मरातात्मा हुश्ङ्क्षायां विनपाउनः ६२ समयाः सपथाचारकाल
सिद्धांतसंविदः विषयः स्यादिन्द्रियार्थे देशे जनपदेऽपि च ६३ गोचरे च मवधा घायस्य न्नातः सुतस्य च॥ अनयोऽयश्शने दैव
वाशुभे चापदि स्मृतौ॥ ६४ सन्नयः समवायः स्यात्पश्चः स्यापि वल्लपि च अत्ययः अतिमं सैवधे यां च्वामसस्योरपि ६५ विश्रंभे
वल्लयः कंठरोगे स्याद्वलयः कंकणोऽपि च मलयो द्वीपा आरामे शैलांसपर्वतांतरे ६६ मलपात्रायां स्यान्निस्मयोम्नुरावपाः
मलयो मनस्तुकल्या नमूर्छालेषमजन्मते ६७ अभयं स्यादसीरे च पथ्या चतु भयाभयं पानिर्भयो वा व्यवनो रूपमानसो रसाः ६८

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि॰को॰ कुकापःभुरूपः प्रवृपर्वते चोन्नतावपि मत्सपः सपथेर्धविश्वासाचाहरेषु च ६९ पथितत्वे च संतापो वधीनस्यान पोरपि अत्ययोतिक्र
सीताराम मे दंडे विनाशेषे षक्षच्छपो ७० श्रासपः स्याद्दभिप्रापे पनसाधारणेपि निकापो निलयो लक्ष्ये संहतानां समुच्चये ७१ एका सीताराम
४७ र्थम जिनि बृहे परमात्मनि चेष्यते क्षात्रिये पुंस्से त्रेजस्तो गापरदाररते पि च ७२ अन्यदेहचिकित्सा प्रासाध्यरोगे च जापते कपापो रस ४७
भेदे स्याद्धारागे विलेपने ७३ निर्यासेपि कषायोपि सुरभौ लोहिते न्यवत आतापः संप्रदाने स्याद्देहाभ्यासे च संघता ७४ कुलापः
पक्षिनिलयः स्थानयोन्नीडयोर्मतः उपायः साम भेदादाउपायस्याद्दुपागतौ ७५ यर्पापस्तु प्रकारे स्यान्निर्मोरो वसरक्रमे
संस्तापः सन्निवेसे च संस्थाने विस्तृतागरो ७६ व्यायः सुरतमर्द्दे सुवापते वेसोस्मृते शाल्येयसत पुष्पायामालुः शास्त्रम ठः
वेचित्ते ७७ शूलपः सिंधुलवरो नालपरापो चेशालये किंचके तुशलयो गांगोपोजान्हवीसुते ७८ कुसेरुस्वरोमुक्ते च गांगो
यो मितिकथ्यते चापेपषभ्रपकेस्वरोकिंजल्के नाग केसरे ७९ कालेयो हृत्पभेदस्या कालेयं कालखंडके वालेयो गार्दभेल्पो
है खलेवलि हिते मदे ८० आत्रेयो मुनिभेदस्याद्दात्रेयो सरिदंतरे आत्रेयी पुष्पवत्यां च पानीयं पेयवारिणोः ८१ एरोयमे
रीण्य चर्मी धरत्तवंधात रेस्त्रिपः आखीयमखसंघाते स्त्रीयमख्वाहितेन्यवत ८२ इंद्रियं चक्षुरादौ स्यादिंद्रिये नेजसंस्मृते
जघन्यं चरमे शास्ते जघन्यं गर्हिते न्यवत ८३ वहन्योदानसीलेस्याद्दत न्यथ्यात्म भाषिरिणा पर्जन्यो मेघशब्दे स्याद्ध्वनहुहे राग्नेपोः

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

११

अत्रापोत्रसाधोस्यादुल्वक्षेशनेश्वरे ब्रह्मरापत्राब्रणात्वेस्यात्समूहेपिद्विजन्मनां ८५ शौंषेगापमाहुर्विंशोरे मेरासीघेक
पारपि हिरणापमसपेद्वेवरांख्यागिरतसेः ८६ सोकर्पस्याहनायासेत्रिपापांसमकरस्यच स्वसृजांहवेरस्यालेपाहायः स्थिर
शेलयोः ८७ सर्कोर्पः प्रतिकर्मविनिर्कोपर्तवाच्यवत सोरम्यमाहुःसोगंधपूर्वारूत्वेगराणगौरवे ८८ नेपथ्यंरंगभूमौस्यान्ने
पथ्यंचप्रसाधने अतिथ्यामातिथ्येयस्याहानिस्थ्यातिथावपि ८९ सामर्थ्यंपोगपत्ताशत्मोसत्यं पुत्रपोर्मतं कौलत्यम
नुतापस्याहष्पत्नेकरसोपिच ९० लोहित्यसागरेब्रीहाश्राहित्यः शेरवां पालस्तपाराबराश्रीहष्याचित्यसस्तयोपपयः ९१
असव्यमनुकूलेस्यात्प्रतिकूलेचवाच्यवत अवध्यमवधार्हस्याहनर्थकवचस्यपि ९२ प्रणाय्यासंमतेप्रोक्तोप्यभिलाषवि
वर्जिते शांडिल्यामुनिभेदस्यात्मालूरश्चावकोंतरे ९३ मंगल्यवस्त्रापमारोस्याच्छ्वित्रेस्वल्पमेसरिका मंगल्यंदधिमाल्ये
मंगल्येत्वभिधेयवत मंगलाचरणायांच प्रियंगसतपुष्ययोः अधः पृष्ठीशंखपुष्प्यासमीमुकुवचासुच ९५ अधःपुष्प्य
प्रगल्भेस्याहधृष्ट्यानिमनागाभिर्दिपारुषपरुषत्वेस्याहनेधात्रस्यगोष्पतौ ९६ पारुष्पायभुजिष्येस्यात्मरभवे हस्तसमगे
स्वतंत्रेवभुजिष्यात्तहासीगारिणकुपोमता ९७ चक्षुष्यः केतकेपुंडरीकवर्सरसांजने कुलित्थिकाश्मभगपोचक्षुस्याक्षितेहिते
स्वंवत ९८ नपपुंगुग्गुलतरौजेयपुविंहगांतरे उत्तंगपक्षरातभंगस्यान्मेषकंबलेमयोः ९९ हवपुक्ष्मिकोप्यातादव

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि.को.

सीताराम

५८

मगपूर्व्वश्लेषिरिपो न्नो गोमायुव्याघ्रयोरपि १०० भवेन्मुज्वलने भानौ भवेत्पुंसि शशिलांछने शशिरप्युर्वी दैवतेष्वपरायुःसु

रतेतनौ १ तपस्या व्रतचर्य्यायां तपस्यो मासि फाल्गुने रहस्या निम्नगाभेदे गोपनीयेप्यवाच्यवत् २ पयस्या क्षीरकाकोल्यां

पयोहिते भवन्यवत् ३ पयस्या दुग्धिकायां तु स्वराक्षीर्यां च कथ्यते ३ स्याद्धिस्याप्सरोभेदे गौतमस्य च योषिति विश

ल्यालांगलीदेवीगुडूचीत्रिपुरासु च ४ अभिख्या कीर्तियशसोरभिख्या नाम शोभयोः द्वितीया तिथिभित्पत्योः पुर

ण्यामपि च रूप्योः ५ नाड्यो नागरंगे स्यात्समपा पा जलवेतसे भूमिजंघाजयायां च कांगक्ष्यामपि समीक्ष्यते ६ पंच

भवेत्पश्चाद्यो द्वेषे पश्चात्तापानुबंधयोः वर्हत्पपक्षयं धीरा वधस्थाने निकेपि च ७ स्यात्तोः समुद्द्यो वादे संपुगे समप

क्रोमे प्रतिश्रयः सभायां स्यादाश्रयेपि प्रतिश्रयः ८ समुच्छ्रयः स्यादुत्सेधे विरोधेपि समुच्छ्रयः हिरण्मये लोहके

धातौ स्यात्सुवर्णमयं भवेत् ९ अवस्यायो हिमे वर्गे समूहाभोगयोरपि [illegible]धि परिधायो जलेस्थाने परिच्छेदे हीनत

न्वयोः १० संपरायः समीके स्यादापदुत्तरकालयोः निरामयो त्पवत्र्यत्वेत्वाहिडिकेनिरामयः ११ समापस्यात्सेनाम

घूते च पशुपाशहमितैः महालयो विराहारे स्यात्तीर्थे परमात्मनि १२ रोहिण्यापो भवेद्वत्से रवतीर मरावुधे पारूपे

याधिकारे स्यात्पुरुषस्य पदांतरे १३ विलेशयो मूषके स्याद्भुजंगेपि विलेशयः जलाशयः म सीरे च जलाधारे जलाशयः

भि

सीताराम

५८

१६

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

उद्देशा समूहवधयोः परुषे राज्ञि तेपि च भागधेयं स्मृतं भागे भागप्राप्ये ययोरपि १५ चंद्रोदयोपि वितानेस्यात्तथा चेंद्राह्वये
घधो फलोदयः स्यात्रिषुवेलाभेपि च फलोदयः १६ महोदयः कन्यकुब्जे स्याधिपत्यापवर्गयोः स्थूलोच्चयस्तु साकल्ये
गंडोपलवरंडयोः १७ गजानां मध्यमगते स्थूलोच्चयमुराहृताः धनंजयो जिनेवह्नौ ककुभे हृन्मारुते १८ गर्गांतरेवा
पसव्यं दक्षिणाप्रतिकूलयोः मार्ज्जालीयः स्मृतो शूद्रे बिडाले कापधावने १९ तंडुलीयः शाकभेदे विडंगातरु ताप्ययोः
तस्याशून्यं मल्लिकायां केतकाश्च फलं मतं २० महामूल्यं महार्घं स्यात्स्मरागमरतावपि हरिप्रिया रेवत्यां नीपवृक्षे
हरिप्रियः २१ अंतशय्या मता भूमिः शवाणां पितृकानने उपकार्या राजसद्मन्युपकारोचितेन्यवत २२ पयं दुग्धता
लोपमित्येत दुग्धाम्ले दुग्धफेनके भवेत्त्रवचनीयाख्यामवाच्ये च वन्दारि २३ कालानुकार्यं कालेयशैलेयशिंशपा
द्रुमे वृषाकपायी श्रीगौर्यो जीवंत्यां च शतावरी २४ पय मत्यहमनीपमुपस्थेपयोतांश कूपे विघ्नके सेनीप्रपालक्ष्मा
त्रापमारोगाद्य धावपि २५ इति यांतवर्गः रः पावके चेती क्षोचराः स्मृतः स्वर्गाविजयोः स्मुस्मवृनिर्झरे वापि टङ्कः केरो
कामरूपिरिगा २६ श्रीवर्धरचनाक्षरो भाभारतीसरलद्रुष लक्ष्म्यांत्रिवर्गसंपत्तावप्योपकरणामतो २ रांधा॥ॐ

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि॰को॰
श्रीसीताराम
४९

अंशेऽघ्रौ च चक्रांगे सीघ्रगापुनरस्त्ववत् केरावर्योपलेपारोगाश्रुंगजातप्रत्यपुरास्मिष ३ खरस्याऊर्द्ध्वेभेवातााडीसाग्रागकेपि
च गरोव्याधावुपविशावेषचकरगोरगं ४ चरोपुत्तमभेदस्यात चारजंगमयोश्चरं नरस्तुरामेकपुरेनरोजेमाानवेजेने ५
परस्याड्तमानात्मेवारद्धूरेषुकेवले परमव्ययामिछाातिभरोतिशरभारयोः ६ वरोभीष्टेदेवतादेर्वरोजामात्रिसिधौ सीताराम
श्रेष्टेन्यवत्तपरीव ज्ञोवरकमर्मोरजेमते ७ त्रिफलायांवराप्रोक्ताशतावर्यांविरावरं अमयं तु मनागिष्टेशरोदध्यग्रवा ४८
तायोः ८ स्वराकादिमात्रासुमध्यमादिषु चध्वनो उदात्तादिष्वपिप्रोक्ताःस्वरानामासमीरणा ९ शरंनीरेशरःकांडे
शरस्तेजनकेपि च धरस्तुशैलेकर्पासेतूलकेकमठाधिपे १० धरामेधसिभूम्यांचस्त्रीगागर्भाशयेपि च क्षीरंनी
रेक्षारामयेदरःसाध्वसगर्तयोः ११ केदरेतुदरीमाहुरीषर्त्थेदरमव्ययं क्षुरस्याछेदनद्रव्येकोकिलाक्षेचगोक्षु
र १२ पुरंपाटलिपुत्रेस्याद्गेहोपरिगृहेपुरं पुरंपुरीसरीरेचगुग्गुलोकथितःपुरः १३ पराव्ययंपूर्वकालेखुरःकोल
दलेशफेसुराहेवेसुरामधेचवृषकेपिसुराक्काचित् १४ करावधेनिश्चयेचनवल्लेजलेपतावपि चारःप्रियाल
वृक्षस्यात गतौवंधापसर्पयोः १५ प्रारपरतेःमान्तेपारीपाश्रीपरागयोः कर्पूरीपूरयोः पोरीपाद्रज्वाचदंतनो
वारःसमूहे (?) द्वदवसेद्वारेवसरे स्यात् कुब्जवृक्षेहरेवारोभारमघभाजनो १७ नारीमत्त्तादिसंस्थेधानतरुरोभुवमे तिके

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

नारंतुरजतेतुश्चरवरेचप्पवहारितं १८ रुक्माभिमध्ययोस्तारा श्रुगीव गरुपोषितो: वक्षे१ व्याघ्रजातारा शाशवालुवातपो:
भास्स्तुविधूम्रवर्णापलानाभपतङ्गे मारोमज्जोवक्षो नेगोमरीचं श्रीजनक्षपो: २० स्फारस्पाधिके८ स्फार स्करका स्वबुधे
शारारसातरधूर्ते लवरोकाचभस्मयो: २१ हरामज्जावलापु रुष्पार: क्षितिसुतेकेजे आराचभप्रभेद्धिनो नारस्वर्णा
कनीरयो: २२ सारावलमज्जसी चास्थिरासे नापचनोरे घनचसारं वरेराप्रतसारमुहारंतिक्षा रपुनमागम
नेभ्रुपापे २३ पूरंजलमवीहस्याव्रतासम्भिवाघपो: शूरस्तुके ठिनेघोरेनवांशेत्वाभिधेयवत २४ भूरस्वे
रभेटसर्पचोरश्वापसुगंधयो: नीरंतरे रुपानीरसीरस्तोगमकलेहले २५ चिरंतुगास्तनेवस्त्रेचूडायांसी
सकेपिच चिरिकच्छा २ कासित्वो: स्वर: स्वच्छइंद्रुपो: २६ जीरखड्गेवेशिकेद्रव्यक्षीरस्तोधिगोलयो: क्षीरंदुग्धे पा ४
चनीरंचकीरोजनपदेशुके २७ गार: पीतेरूपा श्वेतविभूषवापिधेयवत गारंतुविसदृपभेकेशारसितसर्षपे २८
गार: सभिन्नगारातुनगनकन्योमयोमता राचनोरजनो पिंगाभिपगसुवधाश्रुच २९ नदीभेदपिगारासा
दरूरास्पचर्याक्षितिपोमंतुकट्रारोपार: समंत: पुरभवेत्यवत ३० वेरंस्सरारेकारमोरेवरेस्ताषगरापिच

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

लि

घोरं भीमभयंकरं घोरः स्मरो नागान्तरंगयोः ३१ होरा लग्ने पराशर्ध शास्त्रे स्वामिनि हारपिहीरा मिवी बालक्ष्मा हीरः शंकरवज्रयोः
वि.को. गात्रं नाग्नि कुले स्त्रे काननं चित्रवन्मनोः संभावनीय बाधे च गात्रः क्षमाधराभृतोः ३३ गोसमं भुवो गात्रा गात्रमंग
सीताराम कलेवरं स्वस्मात्प्राग्रजं घातिविभागे च समीरितं ३४ पत्रं तु वाहने पर्णे पक्षे च शरपक्षिणां पात्रं तु भाजने योग्ये पा
५० त्रं तीरद्वयान्तरे ३५ पात्रं स्त्रुवादि पर्णे च राजमंत्रि राज्ञि च ष्यते पात्रं वस्त्रमुखाग्ने च श्मश्रु कास्य फलस्य च ३६ चित्रं सा
श्चर्यतालेख्ये तिलके षु विहायसि चित्रा खुपर्णी गोडुंबा भद्रदंतिकाश्च च ३७ क्षेत्रास्पदे हिमे द्रव च कर्पूरे त्वभि
धेयवत् चैत्रं मत्तके चैत्यस्या क्षेत्रमासाद्भिद्योः ३८ वज्रो रिपाघने ध्वान्ते शे लवक्रे च धानवे सत्रमाछादने जन्ते
सदादाने वने क्रतौ ३९ सूत्रं तु सूचनाग्रन्थे सूत्रं तंतु व्यवस्थयोः मित्रं सुहृदि मित्रः किरणा स्त्रं गंधलिप्सयोः ४० मा
त्रा वावधृता कार्णमात्रा करणी विभूषणे अक्षरावयवे वृत्तिमाने स्व च परिच्छदे ४१ शाम्ले हाल्मपा शस्त्रोक्षुरिकायां लो
चावि श्रुता अस्त्रं प्रहरणे चापे च कुछ छलं रमुरव ४२ नेत्रं मंथगुणा वस्त्रे तरुमूल रथे च लोचने नेत्ररथे च नाडी च
नेत्री नेतरि भेदवत् ४३ क्षेत्रं शरीरकेदारसिद्धस्थानकलत्रयोः रंध्रे तीर्थे पापुष्पव वासापि सूतके ४४ मंत्रं वे

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

इभप्रमस्याद्द्वाहीनांप्रसाधने गृम्नवोह्चनो चैत्रप्रजानवगुण्केपिच ४५ तंत्रंकुंडवक्लसेसाल्कारराेचपरिच्छदः मा
स्कप्रधानसिद्धांतंतनुवापोगगोन्नम ४६ नयाहिसाधकोपायश्शंतिधायखांतरपिच शांतिकर्तव्यतायाचतंत्रोवीरागा
गयोतनो ४७ सिरायामन्तापोवच्छत्रमातपवारणा छत्रामधुरिकूपांस्यात्कुस्तुनुवरसिलंघ्रयो: ४८ चक्रोगरोचक्र
गरोचक्रशत्नुरथांगयो: ४९ गजामजालकुंजालसपांडरात्रस्कपापि ४९ अनंसामपिचावनेचुकत्वमरलव
तसे चुकोवांगारिकापास्यवस्नास्तेचुक्रोनष्यते ५० शुकः कोर्मोत्रस्ले जेबेधुक्रोरंतोक्ष्परोगपा: शुक्रोंशक्रोम
हेस्यानुकुटजाज्ञे नृवस्यपो: ५१ नक्रो: कुंभारकेनकोनाशणामग्रस्तारिा चक्रेस्यात्कुरिलेकूलेपुटभेदशानश्वर
अग्रमात्तंवनेब्राह्मपारिणामपल्लस्यच प्रांतपरस्तधधिके प्रधानप्रथमा द्यो: ५३ उगंश्रद्धासुतेष्वत्रात
श्रीवकेचोलकेम्पवत उग्रावचाक्षिधिक्याव्यग्रोवासस्तुश्चाकुले ५४ भद्रस्यामंगलेहस्मिनपुत्तकेकरसांत
नरभद्रोरुद्धेबेरा मृचरमेषकंवके ५५ हास्ताजात्यंतरभद्रोबाच्यवत्त्रेष्ठशाधुना: भद्रा मद्याकिनाराम्ना
कल्पानेतासकद्रफले ५६ क्षुद्रंस्यादधम क्रूरकृपाराल्पबवाच्यवत क्षुद्रावेश्या नदीकंटकारिकासरस्वामुच ५६

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

गो ८

वि॰को॰ सीताराम ५१

बागेरी वकतीहिंस्त्रामक्षिकामात्रकेषु च क्षाङ्मधुनिपानीपेव धूल्लपुरेन्द्रयोः ५८ गध्रः खगांतरे गध्रो वाच्यवच्चार्थलुब्धके राध्रः शवरके
राध्रमपराधे च किल्बिषे ५९ नोध्रनमावलीके ध्रौरवतीभूपिकानने राध्रमुद्दिष्टमता तेन याल्पादुपवर्तने ६० कुम्भमारख्यातमाली लूपा
पसातपनादिनोः चंद्रः सुधांशुकर्पूरकांपल्लस्वर्णवारिषु ६१ चंद्रःसचोपतावेत गमनत्यादित्यपागपपोः इन्द्रः फणीन्द्रे केसाङ्घ्राघनकाननेषु पा ज्ज १
मैता ६२ गुप्तोजनके गेहप्पयेगाभद्रमस्तके केवर्त्तीमुस्तकेचापि राद्रा नाघरसांतरे ६३ चोद्रा तिभीषरोवैद्रौ रस्के दृस्युमातरि उ
द्राजनेजवावृष्टउद्राजनपद्दांतरे ६४ पुंड्राहस्तिविशेषे शुभेदस्पोरतिमुत्तेको चित्रके मापुराडरीके पुंड्राःस्युर्नीवृदंतरे ६५ वज्रं
क॰ ६ होरके भोधिनालकामलकेषु च वत्रागंठिचिकापांसाचामुश्लक्ष्णेस्तोनवत् ६६ तीव्रमत्युष्णके कुष्ठेनितांतेष्वंत्यवन्मते
तीव्राचकटुरोहिण्यांमासुरीगंधदुर्वयोः ६७ अस्त्रः कोणास्तिरसिजेचाश्रमश्रुणि शोणिते दस्त्रः खरे चाश्विनयोः घस्त्रो दिवे
सहिंस्त्रयोः ६८ वस्त्रोपि दिवसे वास्त्रमंदिरेस्यचतुष्पथे सोऽध्रुतगतौ प्राहुश्च क्रोंगगाशीरयोरपि ६९ व्याघ्रो हिंपिनिविल्वा
तीरक्रोऽरके करंजयोः व्याघ्री निदिग्धिकायां च शेषस्यान्युत्तमे [illegible] स्थित ७० अम्भो नमः स्वर्गवलाहकेषु अम्लं प्रदीप्ते धवलेनाके च
वस्तुविलासनेकुले श्यानानाश्च मनोसलिलनि पिंगलेच ७१ शम्भुः शोभाजनेशोके शारुः कुपितेशकायप्योः खरूर्व्रजे
धरवारो यपरखड्गोपि चस्वरुः ७२ स्वरुर्दभेहरेदर्पेल्पेस्वतनुवाच्यवत् रुरुर्मृगेदैत्यभेदे कारुकारकयोः शिल्पिनोः ७३ विश्वकर्म

गौ ८

त्रि॰को॰ चांगेरीवटतोहिंस्त्रामक्षिकामात्रकेषु च क्षौद्रंमधुनिपानीयेवधूल्लपरेस्त्रियोः ५८ गृध्रःखगांतरेगृध्रौवाच्यवच्चार्थलुब्धके राध्रःशबरके
सीताराम राध्रमपराधेचकिल्बिषे ५९ नोत्तंसमावलीकेद्वारवतीभूपिकानने राष्ट्रमुद्दिष्टमतातेतथास्याङुपवर्तने ६० कृष्णमाख्यातमालीलेपा
पसातपनाद्दिनोः चंद्रःसुधांशुकर्पूरकंपिल्लस्वर्णवारिषु ६१ चंद्रःसचीपतावंतगमन्नाक्तिपागपयोः इन्द्रपरोत्तौ केसाडाघनकाननेपा ज्ञा १
५१ मैता ६२ गंद्रस्तोजनकेगंधाधिपंगोभद्रमस्तके केवर्तीमुस्तकेचापिराद्धानाघरसांतरे ६३ रोद्राततिभोषरोवीद्रौरस्केदस्यूमातरि ३
द्राजनेजवाद्भूस्तउद्राजनपदांतरे ६४ पुंड्राहत्याविशेषेशुभेस्पोर्गतिमते कां चित्रकर्मापराडरीकेपुंड्राःस्युनीवृदंतरे ६५ वज्रं
का ८ हीरकेभोष्ठिनालकामलकेषु च वत्रागृष्टिंचिकापास्याचाम्रुशल्केरुरोनवत ६६ तीव्रमत्युष्मकेष्पकुनितांतेखनित्रवन्मते
तीव्राचकटुरोहिरण्योमासुरिगंधदुर्वयोः ६७ अस्त्रःकोणास्सिरसिजेवाश्रमश्रुणिशोणिते ६८ स्त्रःखरचोलिनयोःघनोद्वि
संहिस्रयोः ६८ वल्लोपिद्विवसेवास्त्रंमंद्रिस्यचतुष्पथे सोघ्रेद्रुतगतौप्राहुश्चक्रोगोशीरयोरपि ६९ व्याघ्रोकिंपिनिविख्या
तोरक्तोरक्तकरंडयोः व्याघ्रीनिर्दिष्टकापांचस्त्रेष्ठस्पाडजाते [illegible] स्थितः ७० अभ्रंनभःस्वर्गवलाहकेष्वभ्रंप्रदीप्रधवलेककेच
वभ्रुविलासनेकुलेस्त्रशानोवज्रमनोसलिलेपिंगलेच ७१ शिग्रुःशोभांजनेशाकेशरुःकुलिशकोपयोः खरूर्वज्रे
घोरवारोपुरपरवक्रोपिचस्वरूः ७२ स्वरूर्दंभेहरेद्दर्पहल्पेस्वतेनवाच्यवत रुरुर्मृगेदत्यभेदेकारुकारकशिल्पिनोः ७३ विश्वकर्म

लौ

रिासिलस्चकुरुःश्रीकुंजोगले उष्ट्रेनृपमेस्चकरुःप्राज्य प्रेरोगपोः ७४ पुरुःस्वकान्नपयोर्मेरुर्भूधरर्ध्वनोः आरुस्तरुविशे
षस्याद्दारुःकधूरिह्षिकृशाः ७५ कद्रुर्मातरिनागानां कद्रुकेत्तग पिंगले हरिर्वीतार्के चेंद्रयमोपेंद्रमरीचिषु ७६ सिंहाश्व
कपिप्लाहिंशुकलोचकांतरेषु च हरिवाच्यवदाख्यातो हरिः कपिलवर्णयोः ७७ भूरिरञ्लाच्युतेतेषु भूरिमाच्यसुवर्णयोः गि
रिर्गिरीशोगिरिर्पुंसेश्री उगगुडकगोलयोः ७८ नेत्रामपविशेषे पिशुन्यनुगि रिन्यवते चाविस्मृतासरस्वत्यावारिह्रीवर
नीरयोः ७९ वारीघटीभवंधन्योरंहिस्यापाह्वधूपोः सारिरक्षोपकस्तोत्तयाशकुनि कांतरे ८० ष्कार्यगजपर्योरो
व्यवहारेपिचक्वचित् कारिःक्रियायामाख्यातानापितादिकशिल्पिनि ८१ अप्रिशेलहुनार्कषुद्राकाकपयंतपोः श
फ्रिरंभोधरेजिष्णोतंद्रीनिद्राप्रमीलयोः ८२ धात्रीजननन्यामलकीवसुमन्युपमातृषु ३ ष्ठीगोलकिकापांस्याकर
च मस्पंयोषिति ८३ कोष्ठीप्लगालिकाक्षीरविदारीलांगलीषु च नारिनीवि हशालामां वल्ल्यादीनां चपेटके ८४ जरो
स्याद्वैषधीभेदेजारक्तपृपलावपि वारिसुधामूत्रिभारभूरतीषु प्रयुज्यते ८५ स्थिरा भूमो शालिपर्णीपिस्थिरो
निश्चलमोक्षयोः धारासैन्याग्निवस्कंद्दसंपत्यातपनांतरे ८६ स्वद्गव्यप्रपातेपि तुरंगगतिमपचमे स्वङ्गाद्दीनां च
निशितमस्वे धारापि कथ्यते ८७ धाराधरश्चित्तु नासारवर्षीपस्याद्धरापिच धीरास्याधीरका लोपितामलकोसलताषु ८८

वि॰को॰
५२
सीताराम

पतिपुत्रवतीरंभागंभीरायांमीशासु च गोष्ठी दुःखकाशीरविकारी दुषिकाश्च यो ८९ विरस्त्रभमपेष्वेषेविरञ्जपंतरोपिच
आश्वीनं क्षत्रभेदस्पादाद्रंद्विलिंत्तेभिधेयवत् ९० यात्रानुयायनोपायगतोत्सवाचं नोत्सवे उष्णागम्यपवित्रायामस्त्रस्त्रि किरणो
पिच हिंसाकाकाध्वनीयोस्पोहिंस्रस्पांघातुकेन्यवत् स्त्रि अमरस्त्रिध्वशोप्यस्तिसंसारेकलिशाद्रुमे ९२ दुर्वामश
वतीस्थूशागंडुचीष्वमरास्मृता अपरेत्वमधर्नीर्यास्पासश्चगोत्रेपिवंधिनौ ९३ अर्वाचीनं परंप्राहुर्जरायां वा परामपि अधरोधस्तव
सेनेत्तर्य्येधूनधरान्यवत् ९४ गजात्ये जंघादेशे च भवान्याः मवरासमृता उत्तरं प्रतिवाक्ये स्पादूर्ध्वो दीच्योत्तमन्यवत् ९५ उत्तरस्तु
विराटस्पतनयेशिशिचोत्तरा इतरः पामरस्पान्यस्मिन्नेक्षरंब्रह्मवर्णयोः ९६ अक्षरं वारि धारायांरुक्षरोरुत्विजिस्मृतः प्रवरसंत
तौगोत्रेश्रेष्ठेतु प्रवरोन्यवत् ९७ शवरो वारि चंडालभेदयोः शंकरेपि च अम्बरं वाससि व्योम्निकर्पासे च सुगंधके ९८ शंवरं
शालिलेचित्रे वा दृढव्रतविशेषयोः शंवरो दैत्यहरिणमत्स्यशैलजिनांतरे ९९ अथ धा शंवरी माहुः प्रखरोस्वतरेशुनि तु
रंगराणां च संनाहे प्रखरो निभृशाखरे १०० शिखरं शैलवृक्षाग्रकक्षापुलिककोटिषु पक्वदाडिमवीजाभमणिरा कूपसकले
पिच १०० शिखरस्तु शिवाभेदे खड्गे गवां विवालके सिखरो राच वङ्गत्वेच विषरस्तु महीरुहे २ आसनेकुशमुच्च वठरः
शठपथ्ययोः कर्करं चार्थ पिठरंमस्तमंथानदडयोः २ पिठरस्पादुखायां च जठरः कठिनेन्यवत् कुक्षौ च कुच जठरं वठस्ताल
पल्लवे ३ करीरकोशघररेकपाटछदनेपिच कररः क्रकचेहीनेकरीरंद्वाखगांतरे ४ फरः स्वतरवीरेक्षुस्त्रीगोपि भाषितः वदं

[illegible]

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

रुलायरांपाणवश्रीविस्मृश्रोण्नाष्घावपि मस्तरोरोगभेदस्याप्रदरःशरभंगयोः ६ मकराजाहसिते योनिधिरासिप्रमेहयोः मिकारानि
वहसारन्माप्रदद्धनान्तरे शांकुष्टशवलेवातस्तांवुकंपार्विडः प्रकुस्वापकारश्चविकारोक्रमुमारिषु ८ संहतोचापकृत्यापाय
यासरव्यमवस्थितौ जोगकेमकरंसोक्तिप्रकरीचत्वरावनौ ९ प्रसरस्तुप्रयचेस्याक्षिप्ताप्रराग्मेयपिच संस्तरप्रस्तराबतोप्रसाराध्व
रयोरपि १० मरिणपाषाणायोश्चापिपथाक्रमुधीरितौ रगरःश्रंगानक्षारेहलाविभ्रमगोचरे ११ वाच्यवल्केकराख्येचमकुरंमल्लक
दिभिःलोगाभिमहनोपयस्पास्या दुहरंजलेपुधि॥ १२ प्रसरःप्रतापवेगासंगरेचाथमत्सरः १२ असह्यपरसंपत्तौमात्सर्येमपरायपि
मत्सरामक्षिकायांचस्वल्पभ्रातरिवालके १३ चामरंचामरप्राहुर्मंजरीमगभेदयोः श्रमरोभ्रमरभंगकामुकेपिमधुद्रवत १४ रुधि
रांगारके प्रोक्तोरुधिरंकुंकुमासृजोः वांहिरानपकेचक्रमुहिरःकामुकेमुहे १५ मिहरोभास्करवृद्धेमिहिरःकाममूर्खयोः विवरंदूषरा
गर्त्तेकुथितेश्चिद्रंभवत १६ स्वपरःकमुकेमद्रमस्तकेलशांकेपिच गोपुरंचपुरद्वारेद्वारमात्रेचमुस्तके १७ रुधिरस्थचलेकेशेगरुव
भुजंगयोः पारिभद्रुमेदयोःश्रालेवांकुरायवसयोः १८ अंकुरोरुधिरेरामिशानोपभिनवोभिदि कुकुरावत्रपुच्छस्यात्गंधियपरीनकु
कुरं १९ मधुरामल्लिकापुष्पेहर्षरोचककुंकुमे कुलालहंडेमुकुरोरप्रषविक्रमः २० अजरंभागयोवातविक्षेपहदुरंतनो श्रीसरो
रोहसेवन्हाविसिरस्तपनापिच २१ शिशिरस्यादितोमेहतुषारसीतलेनवत वसिरंकणाहोसिंधुलवरोनगराश्रुच २२ सुसिरंवि
वरवाघसेरंध्रंसुखिरोनिल सुखिरोनोवतीमिरंध्वांतनेत्रामयेपिच २३ छिद्रिरःपावकरन्धोकरवालेपरस्त्वधो दंतुरंवाच्यवतपि

४८

वि॰ को॰

श्रीसीताराम

५३

विदुरे नागरे कोरवाराां च मंत्रिणि। विधुरं स्यात्प्रविश्लेषे विधुरो विकलेन्यवत् २५ विधुरापि रसालायां मधुरस्तु रसे विषा मधुरं रसव
त्स्वादुप्रियेषु मधुरोन्यवत् २६ मधुरा शतपुष्पायां मिश्रेया कारीमिदिः माधुकुकुटिकायां तु मधुलीपाथिकासु च २७ वंधुरा वंधुरास्ने
नम्रे हंसाति वंधुरं वंधुके च विडंगे च वंधुरा पण्ययोषिति २८ वर्वरे पामरे केशविन्यासे नीवृदंतरे वर्वरा फंजिकायां च वर्वरा धा
कृपण्यापोः २९ कुवेरं सलिले हंसि कुवेरः पापरक्षसोः कवेरा हंसरजाप्रांकि मिरकउन्यवत् ३० कर्परः स्यात्कपाले च शस्त्रभेदे
कटाहयोः गर्गरी मीनभेदे स्यात् मंथनपात्रमपि गर्गरी खर्परस्तस्करे धूर्ते च क्षापात्रकपालयोः कर्परा जानुनो प्रांते कर्पासा
वपि कुर्परा ।३२। घर्घरस्तु चलद्वारि ध्वाने धूके नदांतरे निर्झरस्तु सहस्रांशु तुरंगे तुषपावके ३३ मुर्मरस्तुषवन्हो स्यामन्म
थरे वाजिनि जर्जरो व्यवजौ रीजजपा स्वासवध्वजे ३४ ससरः स्यात्कलियुगवाधभांडनदांतरे दर्दुरस्तु गिरावि मुगन
वस्तुनि वाद्यवत् ३५ दर्दुरस्तोयके मेघवाद्यभांडाभिमे ष्याः दर्दुराच डिकायां च ग्रामजाले च दर्दुरी ३६ वार्धुरं क्षिशाव
त्तसंरवेकुमिजनीरयोः काकत्रीचाम्नवीजेपि वाचिवीपरभिष्यते ३७ उर्धुरं वाच्यवद्दुरवधार्यमादयजोयधो उधुरोन्ध
रसोरर्नभर्यकठिनेशाय ३८ कंजरो नृकपे केशधान्याम्यामपि जेकुरा पिंजरं कनके वापि मेध्यो नेव कुंजरः ३९ मंथ
समथके लेस्याखर्गमंदारयोरपि मंदरवलहमंदके दरविवरकुरा ४० मंदरं नगरे माहिरो मकरालये वर्करस्तरूणा
मेषवधकरो दर्परो दर्दु ४१ कंधरो वारिवाहः स्यात्ग्रीवायामपि कंधरा चत्वरं स्यात्कुले मोन्ने निर्जले स्थानु जेकपोः ४२
विस्पष्टे त्रेच मंजर्या वल्ले शिा प्रचक्ष्यते मधुरा स्यच केकोा मेथानेचाथ मंधरं ४३ कुसुम्भ्यां मंथरं मंदरथाचवाच्यवत्

ति

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पुष्करं पंकजे व्योम्नि पयःकरिकराग्रयोः ओषधद्वीपविहगतीर्थरागोरगांतरे ४६ पुष्कारं तूर्यवक्त्रे च कांडखड्गफलेपि च डमितेऽगा सरे स्वेसंगसंगी
कृते बुधे विषापहेः किंपाकाले संगारे तु कामीनीमीकुले: ४७ गह्वरस्तु गुहादम्भनिकुंजगहनेष्वपि कर्बुरा कपिला व्याघ्रशिवायाम पृकर्बुरि ४८
वात्तश्वास्कंब स्कंगज्ञानयंत्रे घृतोस्यात्तामुमानेच गोचरधातुकारिणी ४९ वर्तविभवेराच्छशंभोरवापिविनिमन्मथ पर्वत्याभिस्व
रामाहुर्वापरः संसयपुंगे ५० आकारोगिनिवहोत्पत्तिस्थानश्वेवेषकथ्यते भास्करस्तपनेवन्हौ प्रभाकरसमस्तः ५१ पापरिभक्तो सिधस्या
कोनाशो राजयक्ष्मणि जरासेपिकं वस्यकेशरस्पचभस्मनि ५२ शार्वरस्तमसेतशार्वरी शार्वरेकेधातकेन्यवत मौंतरं विपिने दुरस्वन्यव
त्मनि कोटरं ५२ शार्करो दुग्धफेनेपि शार्करा विनेदेशवत् शार्करो वृषभोच्छ्रायविशेषे शाकरमते ५३ नागरं मुस्तकेस्त्र्यां विदग्धे नागरोन्यवत्
संतेति नगरेभूमेरत्तवंधेचनागरे ५४ वागरो वारकेश्यायोनिर्नेरवाडवेष्ठके विशारदमुमुक्षोश्चैव तातेकूचवागर ५६ ध्याम
रंगावमधुरे गोः पामरः कलनीचयोः वाशरो दिवसे रागभेदेपि च वासरः ५७ कांतारमुपसंसर्गो ह्यावर्त्मने दुर्गवर्त्मनि इक्षुप्रभेदेकां
तारः पाहारः पादधूलिषु ५८ पादाश्चिद्रेच मेघारः पारिभद्राकेवर्तीयोः सरहेमेपि गांधारः सिंदूररागभेदयोः ५९ अधारं स्त्र्या
घिकारे रोपाप्याल वाष्टेंदुधारेरो आसारस्याद्ध सरणो वेगवर्षे सुहृद्बले ६० केदारः पर्वतेशंभो क्षेत्रभेदालवालयोः उदारो दान
महतोर्दक्षिरोप्य [illegible] थिश्ववत् ६१ मंदारः स्वर्गतरौ धूर्तेविहारोहाररारमा विहारो माली परार्थीचरागभेदे सुगंधयोः ६२ विका
रोविकृतोररोप्यकारः संस्थितेगतयोः विकारस्या त्यरिभ वधान्यस्पोत्किरस्तोपि च ६३ मकारः सदृशाभेदे ठकारः मिंजिनि ध्वनोः
विश्रमेपि च प्रासि द्वौ च हंडारः शाल्मपत्रवे ६४ कुलालचक्रवहने हंडारो मत्तवारणा पिंडारः क्षपणो क्षेपे महिषिः रक्षके द्रुमे ६५

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

त्रि॰को॰
सीताराम
५५

तुषारोहिमभेदेच सीत्कारोहिमकेपिच सुनारस्तु सुनीस्तन्येसर्पाण्डकुलविंकयोः ६६ कुमारोबालकेस्कंधेयुवराजेकुमारके शुकेपिचर
रोहणेचकुमारंजात्यकांचने ६७ कुमारीरामतरुण्योर्नवमाल्योर्नदीभिदि कन्यापराजितागौरीजंबूद्वीपकचस्मता ६८ आहारोभो
जनेहारभेदेराहहरोपि च विहारोभ्रमरोस्कंधेभिल्लायांभुग्नतालपे ६९ कुठारंमैथुनेविघातकुठारंकलपिच कोधरोनाग
राकूपपुष्करगोपोश्चपाटके ॥७०॥ कुठारः धिंगलेहासेसभारःसंभवोगरो कनारःकुंभिनरकेशिरःकपालेसंधिषः ७१ संका
रोगिनिधर्त्वकारस्समाजोन्मवगुंठिते नरेडुषितकेमायासंकारिधकापिदृषत ७२ पंकराःशावलेसत्तासोपानेपक्षिपंजरे कूज
मोजठरेसर्पेविगंचौवारगोमुनौ ७३ मार्जारीत्रीनोखगागभंगारःकनकाकुले भंगारोसिल्लिकाप्यांस्याद्धारोलातभोमपाः
श्रृंगारःसुरतेनाट्यरसेपिगजमंडने श्रृंगारंचूर्णसिंदूरलवंगकुंकुमेषुच ७५ ॥ वस्तारोविस्तृतौसौवेउध्वारःसाधंताररा
माठरोद्विजभेदेस्यान्तद्व्याशोर्केपारिपार्श्विके ७६ शावरःप्रत्यतरोध्रेनथापापानापधारयोः शावरीमकसंध्याचशारिंर
रजेवधे ७७ करीरःकलशेवंशभेदेवंशांकुरेपिच करीरोघिरिकापांचदंतमूलेचदंतिनो ७८ शारीरंश्राग्रामधार्स्यप
लिलेदुर्दरीनेट जंबीरःप्रस्तपुरायाद्दयशाकेदंतशठेपिच ७९ डोसीरमारुश्चरभेदेशोडेचसयनाशने क्रमीरंकर्बुरंदैत्य
राक्षसांतरयोरपि ८० सौवीरंवदरश्रोतोजनेदध्रोचकांजिके काश्मीरंकुंकुमेपोतकेटकंपुष्करमूलयोः ८१ पारीरा
वातकेवंशमूलकेतत्तिपुनर्पिधाराधरपिकूपारंरज्जुसारेपिचष्यते ८२ पुंडरीपुरुषेरात्रेशिंडारःपुरुषःस्मृतःफनेवा

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पि

त्तिं गरो वापि धूसरः पाण्डरस्वरे ८३ कूवरः कुब्जके चारे कूवरश्च युगंधरे तुवरो श्मश्रुपुरुषे प्राठभ्यां गावखेपि च ८४ स्या
न्निवरो वा शिराजके वास्तमेंच नीवरः पीवरः कच्छपे स्थूले नीवरे बुधकेवुधा ८५ केशरः हिंगुनि प्रोक्ते केशरो नागकेशरे सिंहच्छपापो
पुन्नागकिंजल्कव कुलेष्वपि ८६ किशोरस्तरुणो श्वेछे हयपशावकसर्पयोः तैलपर्णी कुवरस्तु नास्ति वक्ष धनाधिपे ८७ कैरारः स्या
द्धसवेश्याकरी कारंगयो भवत् कौपिरः शात्रु गापे च शात्रु चन कुलेपि च ८८ अग्गरुः स्याच्छिंपिपापांपंगके पिल्लघुन्त्यपि किशारुः स्स
स्यश्रके पि विशिवे केकपक्षाशा ८९ भापीसंशेल मेदस्यात्मगर्भ ध्यच तत्रच कौडपांपरभापीपांपुत्रापेनोपपादितः ९० कुठारः पाद
वर्हि पे कोशे कपप्रस्यान्महाटके मपुरोवृक्षचुडापामपामार्गे सिखण्डिनि ९१ निर्जुरंरजंतविंधाविश्चिक घ्नमेदपाः खर्जूरश्चापि कर्चुरं म
ठिकांचनयोमंतं ९२ सिंदूरंतरुभेदस्यासिंदूरं नवरोके सिंडूरोस च नीरक्तो खिलिका धातुकोषच ९३ वल्लूरंस्याद्वनक्षेत्रे वाहनेप
स्यारपि वल्लूरमाहुःसंशुष्कमांसस्था करमीनयोः ९४ स्कागमे कतानस्पेध्काग नचापिनाकुले नरन्द्रो वाति कराज्ञिविषवे
घपिकथ्यते ९५ मेहंडः पर्वतेशाके जलेन्द्रो वरुणांबुधौ जभालेपि जलेन्द्रस्यातसामुद्रंलोहलक्षरा ९६ सामुद्रंचसमु
द्रोचलक्षणाणाछिभेघवत् खडाभ्रमात्र लेसस्याद्यौराणांहत्तश्वतांतरे ९७ कुरुत्रेरसनायां चंवर्मी गगकाखिवाशाशि शील
ध्रंकहलीपुष्पकवरत्रिपुपाक्षयोः ९८ सिलध्रकथितो धीरस्तरमीनप्रमेहयोः गङ्गपतिमहिषा त्मोशिलि ध्रोगोग्गोभिर
तमिश्रातिमिरकोपतमिश्रा नतमस्ततो कश्मयक्षनिशापांचवाकास्त्रंगुवरांकग २०० त्वपपत्रीति चकारव्योकलत्रे
श्रोणिभार्ययोः दुर्गस्थानेनन्यपाहिनो पवित्रंघयपो कुशे १ पवित्रेताम्रपयशामिध्येचापि तद्न्यवत् शावित्रःशंक

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि॰को॰
सीताराम
५५

केरिसोक्तः सावित्री देवतांतरे २ हत्याशिल्पिछ्रोविस्रोतीर्नरिर्विहगेमनौ शंकरोविघ्नपस्कंधेजसुरः पावकेपवौ ३ मंदुरावाजिशा
लायांशमीपार्थकवस्तुनि उर्वरासर्वसस्याढ्यभूमौस्याद्भूमिमात्रके ४ असुरारजनीसौम्यासुरोघनवैरवौ वासुरावासितायांस्या
वासनेपामतावपि ५ मसुरामसुव्रीहभेदेपण्यपयोरपि मसुरमसुरोचक्षावेतालश्यामतयामता ६ शर्कराखंडविकृतावुपारोशकला
शयोः शकरान्वितदेशेचरुग्भेदेशाकलेपिच ७ कर्बुराश्चशाल्यांचेशविडस्पर्शयोरपि कर्बुरंवाच्यवत्माहुः पामलेपच्छलेपिवा
मर्मरातुहरीभांडमुरजानिंकलासुच ८ गायत्रीकथितःछंदःप्रभेदखदिरेपिच शैरंध्रीपरवेश्मस्थास्वाक्षित्तम[illegible]स्त्ववशास्त्रियां
वर्णसंकरसंभूतस्त्रीमहिलुकयोरपि खाखिरीशाकुभेदस्यात्वर्धिरोदंतधावने १० सुंदरीस्त्रीतरुभिदोः शर्वरीरात्रियोषितो हरिद्रा
यांचकवरीकेशवाकविशेषयोः ११ कवरंसुखरोलेतुकवरीसारसाह्वयोः मंजरीवल्लरीस्थूलमुक्तातिलकशाखिषु १२ मर्म
रीपितघरीस्याद्धस्त्रभेदेच मर्मरः हस्तीस्यात्मघावादत्तेपायरहवाघयोः १३ नघरीमरवत्तानघोछहोभेदेपिशाकरी सखुरीर
लुरीवृत्तेघोकुदुगवालचकले १४ कावरीस्याप्सरोभेदेपरापनारोहरीद्रयोः रचाभवत्यारिकेरवातपर्यकपरिवारयो १५ श्रा
रगोस्त्रिकावंधाविकारंभरयोरपि रचतुरुपं व्यतीकरःसमाख्यातोव्यशारव्यतिपन्नयोः १६ विभाकरोगनोत्तपनेवरवरोगय्य
गुप्तयोः कर्मकारस्तुकीनाशोभृत्यवेतनजीविनि १७ कर्मकारितुमर्वीयांविविकायामपिक्वचित् अरुभारोभ्रेराक्रांतिमक्षीतेवा
प्यपरस्करे १८ भवेत्सहरोसिपांचयस्यमतिवंधकर्म निशाचरःपशाकाहिजातुधानेषकेरवे १९ निशाचरीपांकुलायां

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पि मे

भवेत्सद्मचरोपिचो पृथक्प्रथमकचारीचारयोश्च प्रकीर्तितः २० चराचरस्याज्जगतीवाच्यवज्जंगमेगयोः दिगम्बरः शुरहरेशोपस्त्वा
रामं पांपत्तने च २१ अभिमारो वधे युद्धे तथा स्वबले साध्वसे आहुः प्रतिसरं हस्तसूत्रे माल्येपि मंडने २२ वर्षा सुधा च मूषके निडपारस्त
कंबरो मंत्रभेदे च वसरो वर्षप्रस्तावयोरपि २३ परिसरो नतेम्नत्सो द्वापान्तप्रदेशयोः दिगम्बरस्यात्सपरो नग्नतमसि शंकरे २४
पीतांबरः पुमान्नर्मे भवती तांबरो नरे काम्बरं श्वभ्रगते मघभेदे च साधुनि २५ कादम्बरी पयोरम्ना ताभारती सारिकासु च उदम्बरस्तु दे
हल्यां दस्तजातो तु पंडके उदुंबरस्तु तंताम्रे कुष्ठभेदे च पुंस्यवरी २६ आडम्बरं श्रीकुभेदे रागमे यस्य च घूते नीलांबरः प्रलंबघ्नको रांके
क्रूरलोचने २७ आडंबरः समारंभे गजगर्जिततूर्ययोः नाविडंबरस्तु जंबाले निषा पांचानिसहीरे २८ उपव्हरं समीपस्यादेकांते
चाम्बुपक्षरं इंदीवरं कुवलये वर्षामीं दीवरो मता २९ कालंजरो योगिनिचक्रमेलके भैरवे गिरौ विश्वंभरो पतेराज्ञे भेवकिचिस्य
भरा भुवि ३० कुरोडुरा घृतकरे पराधूत दुरोदरं लंम्बोदरः स्याद्धगाने गणानामधिपोपि च ३१ तोयंधरो भवेन्मेघ मुनिषु
२ रागाधपेपि च ३२ विद्वेरितैश्चाद्गशवराररायोरपि नभश्चरो वानेवा ते विद्याधरविहंगयोः ३४ जुहुत्तरस्याद्दुर्गवरोऽशोकटद्रे लो
२ ६ ५ तयोः द्वामात्रुरोजरासंधवारस्त्राभतयोर्मतः ३५ परंपरं प्रपौत्रादौ मगभेदे परंपरा परिपरापरिपाद्यांसंतानेपिवधेपि च
वराधरस्याभते चक्रपाणो धराधरस्तोयधरे कपालो पयोधरः स्यात्कुचकोशकारकरोरुकाम्भोधरनारिकेले ३७ कलिका
रः करंजे स्यात् धूम्या टंपीतमस्तके अलंकारस्तु यमाहोहारके युरकादिषु ३८ कोशीकारस्च शम्याके कोशीकारो द्रुमोस्तले

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

ध्व॰को॰
सीताराम
५६

रथकारस्तु माहिष्यात्करण्यांतेचतत्सुरिता ३९ चर्मकारस्तु तोपाद्रकृत्तिचर्मकपोषधो चर्मकारी च कथितः प्रतिकारसमे भटे ४०
घनसारस्तु कर्पूरे क्षिराणावतपारते क्रकसारस्तु शैवक्षे शिंशिपायां ग्रभेदयोः ४१ गग्रशिसारो भवेल्लोहालिंगमल्लयपूर्वेते पीता
सारो मलयजे गोमेदकमराणावपि ४२ सालसारो द्रुमे हिंगौ सूत्रधारः स्थपतौ तौ नाघनं तरसंचारिपात्रे शिल्पिभेदयोः ४३
धंडधरो यमभपे प्रमहारे राणगतो मतीहारः प्रतीहाये द्वाःस्थे द्वारप्रणंतरः ४४ अभिहारो भियोगे च चौर्ये संनहनेपि च
व्यवहारो ह्यसे हस्यात्वदाद्देचपराणस्थितौ ४५ अवहारः स्मृतः श्चौरघृतप्रक्षादिविन्तमे निमंत्रणापनेतप्सद्व्यहारघपा
र्श्मि ४६ परिवारः परिजने खङ्गकोशे परिच्छदे पारावारः समुद्रे च पारावारं तटद्वये ४७ अवतारोवतरणे प्रक्षरणपादितौ
र्थयोः अकूपारः समुद्रे च कर्मराजे प्रकीर्तितः ४८ शिशुमारो बुसंभूतजंतौ तारात्मा कार्मुचौ ते सुकुमारः पंड्रक्षो कोमले
सभिधेपवत् ४९ धूमधमारः शत्रुगोपे गृहधूमपद्दालके करीणिश्रावतं सानीलोत्पलसिरीषयोः ५० करवीरः कृपराणसाद्दत्य
भेद्यस्वमारपोः श्रपांगधापत्रवत्यां प्रदीतो करवीरपि ५१ महावीरपतौ तार्क्ष्ये श्वूरसिंहे च कोकिले मरवानेंचकेके च महावी ले
रो जैरादके ५२ आत्मवीरः प्रभावति शालपुत्रे विदूषके चार्वरोरस्तु पाठात्मस्थंगकेगणिकास्तुते ५३ चित्रांगिरो विधेमा
त्वमंकितंपनप [illegible] त्र च धणकरोगि महिराज्ञहंतलागास्त्वावडूमिः पत्राटिरोवधेरूक्लोपकबामिंत्रविण लोहकांश्य पर
जरत्यात्रेपिंगारो [illegible] पावकेपि च ५५ धारांकुरः सुनासीरे शिशिरापि घपल्ल असिपात्रोभवत्कोणाकारे च नरकांतरे ५६
शतपत्रो वस्त्रपूरणीराजकीरे हावीपादमपूरयोः राजीवे सनपत्रे तु वातपत्रोहनूमतिः ५७ महाधृते च भीमेचलस्मीपत्रेस्मे हे

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

शरापापात्रेवस्तुपूर्वापात्रेव क्षपिकेपिच ५८ महामात्रस्यमध्यायामात्तेहास्त्यायाधिपाः विंदुतात्योविंदुसारोफलकेचतुरंगके ५९
राजसत्रं तुलासत्रेपिछस्यपाते तालपत्रंचताडंकेरंगपांताडपत्र्यपि ६० अग्निहोत्राग्निहविषोवीतिहोत्रोनलेकेपाः वीरभद्रोस्व
मधाविस्वरश्चेषेचवाररो ६१ परिभद्रस्तुमृद्यारानिंवपादपयोर्मतोः वलभद्रारोहिणेयोपंत्रापमारोगोबधावपि ६२ वलभद्राकु
मार्यस्यातअर्द्धचंद्रस्तुचंद्रके गलहस्तेवानमेस्यपर्धचंद्राद्ववर्भिरः ६३ अर्द्धराध्यासिताख्यांफिहंसकोरवगोगिषु धनराष्ट्रसुरा
ज्ञिस्यापक्षितितनयभेदयोः ६४ धृतराष्ट्रसाहायेयाश्यिरदंष्ट्रोभुजंगमे वाराहाकृतिविष्णोचचक्रनक्रसकेरवले ६५ करं
भराप्रसारसर्पोरोहिणेयागजयोषिति फलविकारावषानमवंयोरपि ६६ मणिछिद्रोतुमोहयामयभायोवंधेपिच तुंगम
ध्यानदीभहतुंगमंहोमहोत्करे ६७ हस्यात्राक्षिविजपेसपानवरपात्रयोः हस्यात्रोभोजनेस्यातहृतातगमनेपिच ६८
विभावरीहरिद्रायांरजन्यांचविभावरी विवाहवस्तुलग्नचेकुंडिन्यांचत्र्यपागिति ६९ कुंभकारकुलस्थ्यांचकुंभकारीकुलालके
तुंडकेरीतुकर्पासांविंवितकायामपिष्यते ७० स्यातासहचत्वरस्थागेशाकतेपिप्पलेपिच कुलटरकपरदीपेकभाषितुपुरूषे
पिच ७१ धिमतीरमिछतिको कृतेनशोयरूपि समभिहारोभयोपेपानःपुन्यपिकथ्यते ७२ पीतकावरमिछतिपित्तलेकुंकु
मेपिच तालीसपत्रंतालीसेतोमलसोमपिस्मृतं ७३ मवद्धत्पलपत्रंतुतदलस्त्रीनपक्षते तमालपत्रंतापिछांतिलकेपा
त्रकेपिच सर्वतोभद्रदृत्यत्रकाव्यचित्रेगृहांतरे भिंवपिसर्वतोभद्रोगांभारीनस्योषिता ७५ वकशाशाक्रस्यश्रीरस्पनलिनीपुरेः

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

द्वि॰ को॰
सीताराम
५७

मवल्कपिलधारास्वासूर्वनेदीतीर्थभेदयोः ७६ ॥ इति विसर्गान्तवर्गः ॥ अथ लान्ताः ॥ लदि ॥ वलं गंधरसे रूपे स्थाननिष्ठ्योत्यसेन्यपोः
वलाहलाबुधेदत्यभेद्वालिनिवायसे १ बाघलुके लातक्षापलंचेन्मानमांसयोः फलं फले धने वीजे निष्पत्तौ भोगलाभयोः
जातीफलेपिकेको लेसस्यवारात्पोरपि फलिन्यातुफलेप्राहुत्रिफलापापफलेकुचित २ जलं गोकलने नीरही वेरचजले
न्यवत् खलभूस्थानकधेपुक्रूरनीचेधमेरवले ४ खलासजेरसेकेठेचलः कौचलाम्रपे दलंस्त्रीछदेहासेधावद्ध्यखंड
परायोः ५ नलःपोटगलेराज्ञिपित्रदेवेकपोसरे मलीमनः शिलापांजुनलिनेजुनलभतं ६ तलं स्वरूपाधरयोः खड्गमु
ष्टौचमेदयोः ज्याघातवारणेप्यस्यात्तलस्तालतरावपि ७ मलकेल्पुरीषेचपापेचकृपणेमलः शालीतुशालिकोलो
न्निशालोमंगीगणोविधौ ८ खिलंभवेदप्रहतेसारसंधरवधयोः खिलंछिद्रगहायोचविलंउच्चैःश्रवोहये॥ ९ छलं
तुस्खलितव्याजेछलंधुपलिनेन्यवत् छलःपुलकेचापिकुलंजनपदेगृहे १० सजातीयगणेगोत्रेदेहेपिकलितंकुलं
कलोमत्योमहाकालेसमयेयमकछपोः ११ कुधुत्रिवृत्निकातौनीलीमंजिष्ठयोरपि गोप्योकोलीशारकोटकलि
कामात्स्मेदयोः १२ नत्र्यंबुवाहवृंदेचपरिवाहेचपिचकचित भालंललाटमहसोगलस्कंधमहीरुहे १३ शालेहलेन्यपे
मत्यमभेदेसर्जेपादपे शालागृहेनस्कंधशाखागारकपादयोः १४ गाल संत्रेजनेनालीमालाप्यालिस्तमनिशालः

पाद्यमात्रेस्यात्म्राकारेथांकुकुड्मे १५ नालः करतलेंगुष्ठमध्यमाभ्यां वसंमिते नीतकालंक्रियामानताललरवज्ञादिमुष्टिषु १६
डुमभेदेकरास्फाले तालं तु हरिताले नालके वाद्यभांडे तु कांश्यस्य बालं छात्रविकंपने १७ आलंगवालस्त्रनामेकोरकेदंभवंद्योः जा
लो नीपद्मे जालीकोश्यातकागुहाइना १८ व्यालो भुजंगमे क्रूरेस्वापिदेदुष्टदंतिनि नालं दंडेसरोजस्य नालीशाकः कदंबके १९
स्थाले भाजनभेदे स्यात्स्थालीस्यात्पाटलौषधोः फाली सिरामेकरयोः कापर्दःसाधिकपाशासि २० बालः कचेसिसोमूर्खेहीवे
रस्वेतपुष्पयोः अलेकामांतरे मेधावालीबालाडकिकयोः २१ कोलाकत्तापाचव्येचकोलंतुवदरीफले शैलभूभृति शैलं तु
शैलेयेताक्ष्यशैलके २२ शीलं स्वभावे सद्वृत्ते नीलः स्वर्णेनगांतरे नीलाः कपीश्वरे नीली दक्षलांछनभेदयोः २३ कूलं कूप
तडागेचसैन्यदृष्टप्रतीतयोः मूलापिशांभवेन्मूलं वेललघार्वावनिलापयोः २४ मूलमाद्येसिकायांस्यान्मुनिकुंजेतिकेपि च मूलं
महःस्त्रोमत्स्योकेतकेरोगयागमेः २५ फुल्लाडबवेधान्यांपकीलकंपरापयोखिति स्थूलंस्यात्पीवरोकूटेनः प्रक्षेपनरत्नवार
आत्मेरसस्यभेदेस्यादृत्वीवाग्गारकाषधोः श्रद्धापोगांतरेस्वतेशृद्धेचरजतेमते २७ मल्लः पात्रेकपालेचमत्स्यभेदेवलीयसि
भल्लोभल्लीचवाराहौभल्लूकःस्यते २८ भल्लातकीचभल्लीस्यादालआड्यश्चसस्वरो चुल्लीचिल्लोमती क्लिन्ने नेत्रेक्लिन्नाक्षिया
स्पा पिल्लवत् २९ आतापिनमेवेचिल्लीस्यात्फोड्डवास्तुके आवृत्गलनिकापांस्यात्त्वह्नेह्रेचपानके ३० पीलुर्गजेजेद्रुमेकांडप
रमाणुप्रसूनयोः पिलुस्तालस्यखंडेचजरत्याश्वस्यकर्मणि ३१ उद्धारावपवेहत्येकाप्यजोपनतारयोः गहहारुचिर्वापे
गवेधुकेछेदिना ३२

वि॰को॰
सीताराम
५८

दालुपा नांतरेनी स्यां मलास्यान्म्लेलेके मसौ ईलाकलत्रे सोम्यस्य धारि त्र्यंगा विषाचिच ३३ कीलाक्फारामिनिर्घाते शंकौ ज्वाले
ने कीवत् सिलाकुनघा दृषत्रि हाराधः स्यात्ति दारुशिरा ३४ शिलेशिलाभवेद्धल्ले गंद्रूपघांपयाक्रमं तुलापलसतेरासौ भांडेस्या
दृष्पमानयोः ३५ गहाराणा दारुबंधा पपीठिका पामपीक्षते वेलाकालेच जलधेस्तीरनीरविकारयोः ३६ आक्लिष्टमररो
राज्ञो सीम्नी विबुधस्त्रियो भोजने पीश्वराणां स्यात् शालाशुहितरस्म तः ३७ आतमेमांसुलुक्षायां ज्वालाक्षापि चिलोकते कलास्या
न्मरेक देशाल्पादेवशमात्रके ३८ षोडशांशे च चंद्रस्य कलनाकायोः कला कलाभृत्रे कलोजीरोग्य व्यक्तमधुरध्वनौ ३९ क
लाचरजनौ लिरांवतरीकपरयोरपि लोलाजिरूाकमलयोर्लोलश्चलसतृस्मयोः ४० लीलाविडंकेलिविलासशृंगारभा
वप्रभवा क्रियासु हलाम्बवज्ञानवृलायोश्च हलासुरायांनपतो च हालः ४१ गोलाससखीमरिराकुयोगौ लंरक्षानुसार तः पा
त्रांजनेकुनघाच गोलावर्यांच मंडले ४२ आलिः सरापृष्पालिहोः तालिस्तु विशादाषयं आलिःपंक्तौ चवयस्यापासतौ च परिकी
र्तितः ४३ कलिस्यात्कल्दुभूरे कलिरन्यपुगेष्वधि धुलिः संख्यांतरेरस्रो ढालिस्तु कमठेमनो ४४ मोलिःकिरीटे धम्मिल्ले
कंकेलेद्रुमचूडयोः शालिस्तु गंधमाजीरे कलमादिषु च स्मृतः ४५ पालिः कर्णालतौ कोष्ण्याः पंक्तावंशाग्रे देशयोः पालिप्रस्थ
चपूजायां जातस्मश्रुस्त्रियामपि ४६ सिद्धीस्याद्दातपरूचिवल्लीमकन्नेनांशुकिं वल्लीस्यादजमोदायां पुष्पभेदेपिवीरुधि ४७
वल्लीकुधिग्रामकयोः पल्लंस्थलकुसलक तत्त्वीतभ्रांतल्लस्तु जलधारांतरेपिच ४८ लत्रि कलंशालिलेताम्रे जलव्या
म

वि॰का॰
सीताराम
५८

द्दालापा नांतरेनी ल्यांमलास्यान्मेलके मसो ईलाकलत्रे सोम्यस्य धारि स्त्रांग विषाचिच ३३ कीलाकफारोगानिर्घातेशंकौ ज्वाले
नुकीवत् सिलाकुनघादयश्रिकाराधः स्यातिघरसीरा ३४ शिलेशिलाभवेडल्लेगडूपधापध्याकमं नुलापलसतेरासौभांडेस्या
छ्वपमानपोः ३५ गहाराणाघरूबंधापपीठिकापामपीषवते वेलाकालेचजलेघत्तीरनीरविकारयोः ३६ आक्लिष्टमररा
रान्नोसीम्नीविबुधस्त्रियां माननेपीश्वराणांस्यात्शालाहुहितरिस्मृतः ३७ आतमेमौसुखुकांया त्नालाथापिविलोकते कलासा
न्मेरकतोशाल्याघोवशमात्रके ३८ षोडशांशेचचंद्रस्यकलनाकायोःकला कलाभृत्केकलोजीरोप्यव्यक्तमधुरध्वनौ ३९ क
लाचरजनीलिसांवतरीकपरयोरपि लोलाजिह्वाकमलयोलोलश्चलसतृष्णयोः ४० लीलाविडंकेलिविलासश्रृंगारभा
वमभवांकिपास्तु हलाप्यवज्ञानेविलोपोश्चहलासुरायांनपतोवेहालः ४१ गोलासखीमरिणाकुयोगोलंरक्षानुसारतःपा
त्रांजनेकुनघाच गोलावर्याचमंडले ४२ आलिःसरापुष्पलिहोरालिस्तुविशाघाषयः आलिःपंक्तौचवपस्यापासेतोचपरिको
र्तितः ४३ कलिस्यात्कलहेशूरेकलिरल्पयुगेऽपि धूलिःसंख्यांतरेरजोदूलिस्तुकमठमनो ४४ मौलिःकिरीटेधम्मिल्ले
कंकेल्लेद्रुमचूडयोः शालिस्तुगंधमार्जारेकलमादिषुचस्मृतः ४५ पालिःकर्णलतीकोट्याःपंक्त्यांवंशास्येहश्रयोः पालिप्रस्थ
चपूजायांजातश्मश्रुस्त्रियामपि ४६ सिल्लीस्यात्घातपरूचिव ल्पीमजत्तेनांभ्रुकिं वल्लीस्याद्जमोघपांपुष्पभेदेपि वीरुधि ४७
वल्लीकुधिग्रामकयोःपल्लवंस्याल्लकुसलक नल्वीतभ्रमांतल्लस्तु जलधारांतरेपिच ४८ त्रि कलेशालिलेतान्ने जलव्या
म

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

म्निभेभजे मृगभेदे च कमलः कमला मा वयोषितोः ४९ चपलः पारदे मीने चोरके प्रस्तरांतरे चपला कमला विद्युत्पुंश्चलीपि
प्पलीषु च ५० चपलं क्षणिके सीघ्रे चपला स्त्रिचकुरे चले उपलः प्रस्तरे रत्ने शर्करायां समृतोपला ५१ उत्पलं मांसशून्ये स्यात्
कुष्ठेन्दीवरयोरपि अनलो वसुदेवे ऽग्नौ अनिलो वसुवातयोः ५२ शकलं त्वचि खंडे च रागवस्तुनि वल्कले गरलं तु विषे मा
ने गरलं तृणपूलके ५३ तरलं चंचले खंगे हारमध्यमणावपि भासुरे चाथ तरला यवागूसरघायिता ५४ सरलः प्रति
काष्ठे स्यादुदारा च क्रपोरपि कपिलो मुनिभेदे स्यात्तथा कोविचानपत्रके ५५ कपिला सिंशिपाया स्याच्चरणा गोविशेषयोः पु
ण्डरीककरिण्यां चापिंगे तु कपिलेन्यवत् पललं तिलचूर्णे स्यात्पललं पंकमांसयोः पलालो पातुधाने न परले छागेशि
श्नेजे ५७ पिटकेन रागे च तिलके च परिच्छदे जगलः पिष्टमद्ये च मदके मदनद्रुमे ५८ केतवे छंगलं छागे छागलो छाग
मातरि वृद्धदारकभेषज्ये छागले नीलवाससि ५९ पिप्पलो वोधिवृक्षे स्यात्पक्षिभेदे निरंसुले पिप्पलं वसने छेदे भेदे
पि सलिले मते ६० करणायां पिप्पली प्रोक्ता धवलः सुन्दरे सिते महोक्षे चाथ धवली सौरभेय्यामुदीरिता ६१ कुवलं चोत्प
ले मुक्ताफलेपि वदरीफले कुशलः शिक्षिते क्षेमपर्याप्तिसुकृतेषु च ६२ कुशलं मंगले तु स्यात् अपांगे म्रालोमता ता
लुम्र्त्या माखुरा शिग्रुगोधिकेरपि ६३ निचुलो हिज्जलतरौ निचुलः स्त्वचि चोलके पिचुलो सालकपिसाद्विलाजे
जलवाससे ६४ विपुलो पृथुले गाधे मेरुपश्चिमभूभृति तमलः कालवृक्षे स्यात्तमलं तु रसासंकुले ६५ बहुलः कृष्ण

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि॰को॰
सीताराम
५९

पक्षोग्नाशीलो च बहुलाग्नावि स्थूलायां नीलिकायां च बहुला कृत्तिकासु च ६६ बहुलं प्राज्यनभसोर्मातुलो मदनद्रुमे मातुभ्रा
तरि धत्तूरे व्रीहिभेदेपि मातुलः ६७ कुट्टिमे चैव चैव भुजे कुटिला सरिदंतरे जटिलस्तु जटायुक्ते जटिला मांसिकावचा ६८ सु
तलस्तलो चेति पातालभुवन ... स्यान्महालिका वंधेनन्नागुलिकरेकमात ६९ पित्तं कृत्तेजसद्रव्येपि पित्तलः पित्त
संगते पिप्पलानो पिप्पल्यांनस्तलं वेतुले चले ७० कुंतलः स्याद्यवे देशे केशतोगालपारपि कंबलो नागराजस्यासा
स्नामवरया कृमो ७१ कंबलश्चोत्तरासंगकवलं सलिले मतं संबलं कूलपाथेयमत्सरेषु समीरितं ७२ कंदलस्तु कपाले
स्यादुपरागेनवांकुरे कलध्वनौ कंदली तु मृगपाक्षिविशेषयोः ७३ पिंगलस्यान्मुनौ नागे रुद्रे चंडांशोः पारिपार्श्विके निधि
भेदेकपावन्नो पिंगलः कपिलेप्यवत ७४ कराविकायां वेश्यायां पिंगला कुमुदस्त्रियां जांगलो जंगलेन्नेन भुक्ते देशमा
शे च जांगले ७५ मंगलं श्रेयसि ख्यातं दूर्वायामपि मंगला सर्वार्थदेशे सर्यां चापि मंगलं मंगलः कुजे ७६ कुंडलं वलये पा
शे कुंडले करा भूषणे गुडूच्यां कांचनारे च कुंडली समुदीरिता ७७ स्यान्मंडलं द्वादशराजके वा देशे च बिंबे च कद्वके च कु
ष्ठप्रभेदेप्युपसर्गे के पि भुजगभेदे श्वनि मंडलः स्यात् ७८ स्याद्धमलं तु कल्लोले दंडचांतः कपाल्योः निर्मलः अमले विधा
तनिर्माल्या भक्ष्यकयोरपि ७९ शोष्कलं शुष्कमांसे स्यात् पारशापि शितांशने पांशुलः पुंश्चले शंभोः खट्वांगे पांसुला भुवि
संकुलं वाच्यवध्याद्ये विरुद्धाद्यकचस्यापि उज्वलो दीप्ति शृंगारविशदे ... क्लिकाक्रिनि ८१ वंडोला वनसांशाकेतनसोप्यधेमुंडे

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

ति कुंजे शावले मंजौ जालेरके तु मंगलः ८२ पिंजले तु हरिद्राभे कुशपात्रेपि पिंजलं पुष्कलः संख्याकारे पुष्कलश्चात्मवेहपोः ८३
जंभलो स्वनामे दजंबीरे चापि जंभलः कुंभिलः स्यालके चोरे श्लोकछायाहरे सखे ८४ वंडिलो नापिते खानोहरवास्तुकशाक
योः ग्रंथिलो ग्रंथिसहिते करीरे स्याद्विकंकते ८५ वामिलो दांभिके वामे रामिलो रमणे स्मरे वार्हिलं तु दुर्दिने मेलानंदापाम
पिवार्हलः ॥८६ तंडुलास्त्रमा विडंगे स्यात्क्षमा हिनिकेरेपि च वृषलः कथितः शूद्रे चंडगे च वाजिनि ८७ विष्कलुस्त कला
शून्ये न स्त्रीजेपि भैषवत् पाकलं कुष्टभेषजे पाकलः कुंजरज्वरे ८८ पाचलो राधनद्रव्ये पावते लानडपोरपि माचलो वं
दिग्गोरे स्यात्राहे याधिसितामपे ८९ पाटलः श्वेतरक्तेस्यारा सुग्रीहे पाटलः पाटलो पाटलापि स्यात् स्यात् पुष्पे च पाटलं ९० लोह
लः शृंखला चोर्यभवेद्व्यक्तपाचिनि कोहलो मद्यभेदे स्यात् कोहलस्यान्मुनावपि ९१ तैतिलो गंडके प्रोक्तः स्त्रे तिलकरणांतरेपि
मलः स्वर्णकारे स्यात् कोमला राशिलांतरे ९२ श्यामलो मेचके स्वच्छे कोमलं जले कामलः कामके रोगमरुदेशावसंतयोः
पेशलो रुचिरे दक्षे गोकिलं मुशले हले गारलो लोहचूर्ले स्यात् गोगोलोगो मैसषिपोः ९३ फनिलः स्याद्विरिष्टे च फनिलं वदरी
फले मदनस्य फले चाथ वाच्यवत् फेनवत्यपि ९४ शैवलो ख्याच वेवाले श्लेपेपि च शेवले शेवलं पद्मकाष्टेपि शैवलं चन
लोच्वले ९६ शीतलं पुष्पकासीसे [illegible] लं जो मलयोद्भवे भवे घासनृपरांपीच शीतलः शशिस्त्रवत् ९७ कल्लोलो हर्षमल्लोकके
ल्लोलः परिपंथिनि पटाबधी वस्तुभेदेजोत्स्ना परापि ९८ कोकिलो विषभेदे स्यात् पाकाककुलालयोः नमालः स्त्रिनकेरखं ता

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

स्थाने

पिच्छवृन्दराधुमे ९९ सौवर्चलोरव्याचव्याचाले: सुवेल:प्रणतेशान्तेशुवेल:पर्वतांतरे अवलस्तुपल्लोवस्याद्धवलापूगचूर्णके १००
कपालोसिरसोस्थ्यस्याद्घटांशे:शकलेव्रजे कुष्टरोगविशेषेच गोपालोगोपभूपयो: १ किद्दालस्ताम्रकलशेकिद्दालोहगृष्यके पाता
लंनागलोकेपातालंवडवानले २ प्रवालोवल्लकीदंडेविद्रुमेनवपल्लवे रसाल:स्यात्कारस्याद्रसालागोस्तनीमतौ ३ अरा
ल:कुटिलेसर्जरसेसमदहस्तिनि कारालोस्तुरन्तुगेकरालन्तुकुठारके ४ करालोधूपतैलेपिकरालाभीषणोमवत् शृगालो
जंबुकेदैत्येशृगालीडमरेविडः ५ कुलाल:कुंभकारस्यात्कुकुंभकोशिकेपिच कुद्दालेयुगपत्रेपिकुद्दालोभूमिदारके ६ विडालो
नेत्रापिंडेपिगोविडालोपिखरांतरे जंबालंशैवलेपंके कीलालंरुधिरेजले ७ वराट:सरय्यांवेटनाकापाचखनित्रके आभीषरोभीष
कछमराल:श्वेतहंसेशयो:८ नाभीलनाभिगंभीडेवपाचोत्तमस्त्वपः उत्फुल्ल:करवाकोरोगामुत्तालेपिविकस्वरे ९ भयालुः
स्याद्धजगलेनिद्राशीलेपिकुक्कुरे अप्याबुधहिस्रोमव्यक्ताव्यक्तावतिचवाच्यवत् १० लांगुलंहेमहमन्येपुच्छेशृंगीलोराक्षसांतरे व्याघ्रेच
पशुभेदेचशत्तमेतन्तर:सतः ११ वातूलोवातसंघातेवातुलोमारुतासहे कुधूलंस्तुसंकीर्णेश्वभ्रेचापिनुषानले १२ कुकूल:स्या
द्दुकूलंतुक्षौमसूक्ष्मांशुकेपिच जंबूलोजंबुविटपेजंबूल:केतकच्छदे १३ चत्वालोहोमकुंडस्यात्गर्भेचाप्युत्तालउत्कटे चूडालातुघया
पांस्याच्चूडावतिवाच्यवत् १४ अथपिविकरालेपिस्याद्दुकूलःप्लवंगमे विशालोविंद्रवारुण्यांविशालाजपनोपुरी १५ विशा
लोवक्षमेदेपिविशाल:पुष्कलेन्यवत् मेखलाखड्गबंधस्यातत्कांचीशैलनितंबयोः १६ शंगालापुंस्कोरोवस्त्रवंधेपिनिगडेपिच

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कुचलाविषवल्ल्यां तु कुचलस्तु कुवाससि १७ अचला वसुधायां स्यादचलो शैलकीलयोः चंचला सुतडित्स्त्र्योश्चंचलं कामुके निले
ऽचलातारले भेदश्चलो हस्त्यमत्स्ययोः पिच्छला साल्मलीसिंधुभेदयोर्नविकासु च १९ पिच्छला शिंशपायां च पिच्छलो विजसिन वत् ऽ
सपूला याप्लो गुंजान वमालिकयोरपि २० भवच्चर्मकषायां च महिलाभीरुगजयोः सिध्मला मत्स्यचूर्णेस्यात् सिध्मलश्चापि
ला सिनि २१ संधिला तु सुरंगायां नदीमदिरयोरपि रसाला सार्जिकायां स्याज्जिह्वाद्वयीविहारिषु २२ रसालं जिह्वके बोले सारेख
श्च क्षुचूतयोः विमला सीतलायां स्यात् भुवी भेदस्त्री निर्मले २३ विमलं चामलाले स्यामम लं विशदस्त्रके श्रीफली नालिकाधा
त्र्योर्मील्लूरश्रीफलः स्मृतः २४ खंडला तैलमाने च सरसी कामकीलयोः वातालीवागुरायां स्यान्नारीमस्सीमेदयोः अ
जांगली श्रेकशवीयां स्याज्जांगलस्वकपिंजले जांगलो विषविद्यायां जांगलं जालिनीकले २५ कंदली जवपत्यां चरभायां
हिंगांतरे लांगली राजपिप्पल्यां लांगलं कुसुमांतरे २७ सीरेपि लांगले तालगृहदारुविशेषयोः श्रृंगली कर्कटीमत्स्योर्न
कुलः पांडवे पशौ २८ नाकुली कर्कटश्चांदेनाकुली द्व्यरास्नयोः नेपाली वनमाली मनःशिलासुवहासु च २९ तांबूली ना
गवल्यां च तांबूलं क्रमुकेपि च पांचली पत्रकारीत्योः पांचलो जनस्तयोः ३० शाल्मली नरकेभेदस्यापादितिपिभेदे च शाल्म
लिः केवलीज्ञानभेदस्यात्केवलस्वककृत्स्नयोः ३१ नितांते केवलं चात्र केवलः कुहने क्वचित् कोहली चतुरूपायां स्यात्को
हलं भ्रमसक्तयोः ३२ वाद्यभांडविशेषे तु काहला काहलः खके गंधाली वारटीभेदमासदीर्घकाय गावधा ३३ अंजलिः

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

वि.को. कुप्यविघाद्वंजलीकरसंपुटे ३४ ॥ लच ॥ मदकलस्त्वामत्तेभे मदेनाव्यक्तवाचितः भवेत्कलः कलसंज्ञे रसे कोलाहलेपिच ३५ स्मृतोवि
श्रीसीताराम चकिलो मल्लीप्रभेदे मदनेपिच बहलो लोगुडाकेशे महामोदे गलेपिच ३६ पटीमलोविमर्दीपि स्यान्मनोहरगंधवत रतोपि मर्द
६१ विक्रमेदहराग्या क्षिप्रारंभे ३७ यवफलः स्मृतो वंशो मांसीकुरजयोरपि मुक्ताफलं तु कर्पूरे नारिकेककल्लीफले ३८ सहाफलस्करफ
लेनारिकेरेप्युदुंबरे विदुः कर्मफलं कर्मरंगकर्मविपाकयोः ३९ मत्कुणकलो महाकालेकहल्यांमतफकेत्यपि भवेद्वापफलशक्रका
मुकेकरकेपिच ४० हल्लाहल्लो विषजेप्याहवल्लालीकयोरपि कोतल्ले कोतकेस्याद्ब्रसल्लोपिकुतूहलं ४१ हल्लामल्लेंदमनकेतथा ६१
मरुवकेपिच महाबलं सीर्ककेस्यावलाघेपि महावलः ४२ भवेद्गतिवलायांच स्वतमालोच हिके धर्मापके हरालस्यात्सर्पकृ
गर्दभीं उपोः ४३ महाकालोस्मि नयने किंस्याकमेयमांतरे महानीलो भंगजमणिनागविशेषयोः ४४ गंडशैलोललाट
स्याच्युतस्थूलोपलेगिरौ उलूखलोगुग्गुलेस्यात्खंकेत्यपिपत्युखले ४५ भवेद्व्दुपल्यामल्लयूनीप्रवयोः जलांचलंस्वतोवा
शिरोनगेमेघवल्लेपिच ४६ चक्रवालोऽद्रिभेदेस्याच्चक्रवालंतुमंडले स्मृतः पाटलः कोशेनलेपाटलोस्वरे ४७ हस्तिमल्ली
मैरावतेगरुस्तिमघोविनायकेके भस्मतूलंग्रामकूटेपांशुवर्षेहिमेपिच ४८ अक्षमालाचसत्रेप्यादरूंधत्यामक्षधचितफला पि३
मल्लास्मृतहरस्त्रीयांचतत्स्रमांतरे ४९ ध्वनिकालास्मृतावेश्या कोहलावीणायोरपि रजस्वलापुष्पवत्यांसैरिभेपिरज
स्वलः ५० एकाष्ठीलोप्यप्रकृच्छिवाभूमल्यापधीमितः अतिबलावलाभेदेप्रबवति वलोमतः ५१ मकालोतुगंधोला

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

मुपायामोषधीभिदि हरिताली न भेदेरखादूर्वीखड्गलतासु च ५२ अकपालीस्मृताकोघोघात्रकापरिरंभयोः गंधफली
प्रियंगौस्यात्कारकचंपककेऽपि च ५३ रूपं अस्त्रितोबलइत्याख्याकलिपालकुपज्ञनोः स्यात्पीडकवल्लःश्वेतःकवलेचसिलां
तरे ५४ स्वकुंडलइत्येषसानेदीति धनाद्यपि भवेदुह्डपालसुसर्पमत्स्यप्रभेदयोः ५५ कपिष्यमालामिच्छति केनिपात
समुद्भयोः भवेत्सुरतताली तु दूतिकायांशिरस्रजि ५६ इति तान्तवर्गः वंके॥ वंप्रचपिसि जानीयास्त्रिवर्थचतद्वयं
संज्ञानावाश्नाधनपापल्मीयचप्रचक्षते वधि भवः संसारसत्ताप्तिश्रेयःशंकरजन्मसु १ बोधवदितिख्यातावनागनेवने
पारपि २ द्रवः प्रद्रावसरसोर्गतावीमरिंगविद्रवे धवःपत्यौनरेधूर्ते वृक्षभेदेपिपुंसितिता ३ जवोवेगेविगोरस्या दृढिपुष्पे
जवात्मताल बालेशांविलासेचछंदनेरामवदने ४ ध्रुवःकरंडके भेफेतुलके भल्लुकेकपा शावेद्भातिगतोध्यक्षोचेगल
जलकाकयोः ५ प्लवंगेधत्तरांप्रांतेकेवर्त्तीमुस्तकेपिच हव्यायज्ञेतथाकानेनिर्देशोपिहवोमतः ६ शवामृतेशवानीरेसवः
संधानयज्ञयोःस्यपःसुतेराजिकायांनवंनव्येस्तावविदः ७ ध्रुवःकीलेशिवेशंकोवसोयोगेऽवटोमुनौ॥ धत्तामवीसिलासा
ति लिपरापोगीसिंभेरपोरपि ८ ध्रुवंतुनिश्चितेतर्केनिश्चितेशाश्वतेन्यवत् श्वेवारव्यासलीमर्वोसम्भेस्यचविश्रुता ९ शिवं
मास्येशिवेभद्रेशालिलेयशिवेहरा वेस्याोगांतरेकीलेवाल्केकेगुग्गुलावपि १० पुंडरीकेदुमचाप्पिशिवाकालामलो
षधो अभयामलकीगौरीक्रोष्टुशाकुपत्राविपि ११ द्विवस्वर्गेन्तरिक्षेचद्योर्वेषंडेप्यपारुषे जीवावत्सप्रभेदस्या

७च

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

२

जीवः प्राणिनि गीष्पतौ १२ जीवा जीवंतिकाभूम्योर्मौ ज्यासंज्ञितवल्लिषु वचायामपि जीवास्या जीवंजीवा च जीवने १३ मा
वः स्वभावेभिप्राये चेष्टासत्वात्मजन्मसु । क्रीपालीलापर्यर्थे प्रवंधुजंतुविभर्तिषु १४ स्वः सुरे घने राज्ञि स्वमाख्यातमिंद्रिये स्वो भ
द्यालिकायां चेत्तेजनेस्यक्रियोपि १५ सत्वं गुणेपि शाचाद्यवले द्रव्यस्वभावयोः आत्मत्वे व्यवसाये च वित्ते प्राणिषु जंतुषु १६
सात्वं सामनिदाक्षिण्ये करवप्योर्मुनौ विड्ः करावप्योपसुराबीजे विल्वं तु श्रीफले फले १७ तत्वं वाद्यप्रभेदस्यात्स्वरूपे परमात्मनि
ह्रस्वं ह्रस्वा विमो शब्दो वामनार्थेन्यगर्थयोः १८ विश्वं समस्तजगतो विश्वा स्यात्पशुनागरे विश्वारल्लति विषायांस्याद्दश्वपुंभ
वाजिनोः १९ पार्श्वं कक्षाधरे चक्रोपांते पशुगणेपि च प्राध्वं च प्रणते चापि दूरवर्त्मनिवंधने २० पक्षं परिणतार्थे स्या
छिना शाभिमुख्येपि च द्वंद्वं रहस्ये कलहे द्वंद्वं मिथुनयुग्मयोः २१ ऊर्द्ध्वं स्यादुच्छ्रिते तुंगे चोपरिष्टादपि स्मृतं ध्रुवं ध्रुवः स्वर्गलो
कगणे ने च प्रयुज्यते २२ अविः शैले रवौ मेषे भवेत्पुंवत्प केवले ऋतुमत्यामवी मोक्षार्थौ विभूर्जेन्नपांतरे २३ कविः
काव्यकरे श्रेष्ठे कविर्वाल्मीकशुक्रयोः कवीरवल्लिनकीर्तिता छविः शोभा रुचौ मता २४ ग्रीवापि कंधरायांस्या सप्ति
रापामपिष्यते खातरंगिणीभेदे खा नीलास्मरासिपी २५ लब्धाकुरंजभेदस्यात्फल्वा घरवगांतरे नीवोपरिपरोगे
धौ स्त्री राधा धनवाससः २६ पृथ्वी भूमौ पृथ्वी हिंगुपत्रिका कृष्णजीरयोः लब्धी स्त्र्ववि वक्षायां प्रभेदस्यं द्वनस्य च २७
वक्र ॥ ॥ प्रभवो जलमूले स्याज्जन्मभूमौ पराक्रमे आद्योपलब्धयोः स्थाने विभवो निभृतौ धने २८ प्रभवं वस्तुफलपुष्पं वद्धार्णा

ज

भ

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

मल्लवो मधुरोभिधः अर्त्तवं कुसुमे भवत्तस्मीरजः पुष्पयोरपि ४० भार्गवः परसुरामे गजे अत्र सुधन्वनि भार्गी शीहमयत्यांच गरि ८
गर्भमोचने लोकोत्यारश्च सचिवः सहाय मंत्रिणा मतः २८ कितवो धूर्तवन्मत्तवंचके कौरुपोः त्रिस्थिविस्त्रिदशावासे त्रिदिवा
सरित्यंतरे॥ वल्लवः सूपकारस्या भीमसेनेपिगोदुहि ३१ पल्लवः किशले खिंगे वितते विस्तरे बले ३२ शृंगारेः केलिरागाच्चवि
द्रवत्सु पलायने ववृचपुंगवः श्रेष्ठ वृषभे भेयंजातरे ३२ उत्सवो मातुले विस्मो रुत्सवक्रतु पावके उत्सवो महउत्से
केइच्छाप्रसरकोपयोः ३३ केशवो वासुदेवस्यात्पुन्नाके कुशावत्यपि कैतवं वैछलं घूतं केतवः कितवेरिपो ३४ रौरव
नरके घोरे फेरवो जंबुकेस्मृपः कैरवं कुमुद्यो लेचंद्रिकापां चकेरवी ३५ भैरवं भीषणो भर्गे भैरवः समुदाहृतः शैधवं मणिा
सैंधवोपि सिंधुदेशो भूतोश्वयोः ३६ वीणावेकरोस्त्रीणां मार्वीव प्रपिवाडवः वाडवं वडवासंघवाडवोरसमानयोः ३७ अ
श्वः स्याद्धास्तिज्ञाने कोशचव वचनेस्थितो शास्त्रवं भवसंहत्योः शत्रूणां शात्रवो द्विषि ३८ माधवस्तु वसंते स्याद्वैशाखे गरु
ड्ध्वजे माधवी मदिरायांच कुद्ंन्यामतिमुक्तके ३९ मधुनः शर्करायांचैव मल्लासितदूर्वयोः ४१ अर्हवः संगरोयाग
रघुवीर घुवंसजे महामीनमपि जलधेराघवः स्मृतः ४२ तांडवं कथितं नत्ये लस्यामेहपि तांडवे निह्नवं निष्कृ
तोविघाहविस्वासापह्नवयोः ४३ संभवः कथितोहेतो उद्भूतो कर्मलेपिच अधरानतिरिक्तत्वे आधेयस्य चसंभवः ४४
बांधवो बंधु सुहृदाः पंचत्वं निधने स्मृतं पंचानामपि भावेचप्यभावः सन्निचेतजसोः ४५ अभावः साधुसत्तायामसा
वा निधनेपिच विभावस्यात्परिकेतो कामस्योद्दीपनेपिच ४६ निष्पावः सर्षपवने राजमाखेपुसारितः पवन

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

षाविपंस्यान्निर्नानष्पावानिविकल्पिके ८७ विभावस्यात्परिक्रान्तो कामस्या॥ः शुग्रीवःशोभनग्रीवेस्वैनरस्वरेः राज्ञीवा

द्वि॰को॰ ष्यमगेमस्पपञ्चेरागायजीविनि ४८ गांडीवेगांडिवंःजस्माःकोदंडःकार्मुकंपिच अक्षीवेत्वसिरंविघाह्मतेक्लीवमन्यवत

सीताराम पार्थिवोन्नपतोभूमेर्विकारेपार्थिवोन्यवत् पार्थिवास्याद्धुमायांस्याहिरिक्षिर्षिघसामपाः ५० प्रसेवःकथितोधीरवीणा

१६ त गस्यूपेरपि वडवाश्वाकुंभदास्योस्त्रीविशेषक्लिन्नाम्लिपा ५१ मधुराद्दिप्पत्वकास्त्री [illegible] कृष्णजीरके सुखवोकारवे

ष्वोस्याल्कृष्णजीरकजीरयोः ५२ वच॥भवेद्दीक्षघवःस्नानेमध्यसधातयन्तयोः उपप्लवःसैंहिकेयविप्लवेपात्यलनृपोरपि ५३

अपन्नेपलापेस्यास्नेहेचापह्नवोमतः पराभवस्तिरस्कारेविनाशेचपराभवः ५४भवेत्सास्परःपारस्केरोप्सद्वीपि

तद्विजोन शास्त्रीण्याहीतेवाषोयेरिक्षिषडरंतयोः ५५ धामार्गवस्त्वपामार्गेदेवदाल्यामपिस्मृतः अनुभावःप्रभावस्या

न्निश्चयेभावसूचने ५६ वल्लहेवस्मृतवातकालिंदींभेदनेपिच वल्लहवमपिमाकुक्ष्यायमाणोषधेवुधाः ५७ जल

पिल्वंसुपंचांगेकर्करेजेलचत्वरे रोहिताख्यादहभानोहरिश्चंद्रन्यपात्मजे ५८ सहदेवावलाहंडोत्पलसारिवभेद्य

द्वा जेसहदेवीतुसर्पाक्षीसहदेवश्चपांडवे ५९ जीवनीवकोरिस्याद्धुमपाक्षिविशेषयोः॥वपं॥अस्तितभवव

न्ताघतेस्माबाप्पशितंभवः६० इति वांतवर्गः १०५२ शास्त्रे वुसमायनतायांस्याद्दशांमध्याप्रभुत्वयोःवशा

वंध्यासुतायषास्त्रीगवाकररोगेच १ कुशोरामसुतेदर्भेयोक्त्रेद्वीपेकुशंजले कुलीफालेवनपापांकुशापापिष्ठतपां:

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कुशो राघवसरख्यातः स्पर्शः प्रगिरादिमुग्धयोः शशो गंधरसे लोध्रे स्यात्पशोपरुषांतरे ३ दृशी स्तु संगमं सर्पे चद्रपो
खलोकने ४ शांते देहविद्विधा दृशी आसमदाहृतः ५ स्पर्शो राज्ञाहिने च स्यात्स्पर्शीने स्पर्शने पि च विस्मृतो वश्यमनुजः
प्रवेशशुभमनो विभिः ५ पाशः कचांते संघार्थः पाशः केशादिबंधने नाशः पलायने प्रोक्तो निधनानुपलंभयोः ६ का
शस्तरो स्यात्स्तवथौ वा राशः स्यांबकाश्यपयोः केशो हस्यांते खाले हीवेरं च प्रचेतसि ७ किशोरश्चांते रुप्रोक्तः कोशः
शाखा मंजरीपि च ६ श्लः प्रभोगः करेस्यात्हीशालांगलदंडके ८ वेश्यो वेश्या गृहे प्रोक्तो नेपथ्ये गृहमात्रके ९ दुःखस
खेपि रागोहेत्यवसायेपि च धाचिंत ९ वंशो वंशो कुलवर्गे च ह्यस्याद्वपर्वेपि च दंशः स्यात्खंडने दोषे दंशो ममि
रीकोर्मितः १० सर्पक्षते सन्नाहवनमाक्षिकपोरपि अंशुर्लेशः खे वारश्मौ आशुव्रीहौ च सत्वरौ ११ पांशुर्धूलि
बुसामध्ये चिरसंचितगोमये दृग्दृशौ नेत्रलोचने च कुबद्धावीक्षकेपि च १२ दशावर्त्तीवेवस्थायां वस्त्रांते स्युर्दश्यो
अपि निशा हारूहरिद्रा पोस्यात्रियामा हरिद्रयोः १३ आशा तृष्णा स्याद्दिशोः प्रोक्ता राशिर्मेषादि पुंजयोः पशीपलत्त
यप्रांच मांस्याध्रेपिधानके १४ अंकुशे दर्पिपिशीस्यात्सुपधके शाकेपि च [illegible] कपिशः शिल्हिके श्यावे माध

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि व्यांकपिशीमता १५ कुलिशोमत्स्यभेदेस्यात्तद्भोलीकुलिशंमतं विवशास्यात्स्ववश्यात्मारिष्टदुष्टधियोरपि १६ निस्त्रिं
६४ शोनिर्दयेखड्गेस्तदंशतुर्विंशतिसिते वालिशःशावकेमूर्खलोमशोलोमसंयुते १७ मेढ्रकेवापिकाशीशस्थगालोजी
सीताराम लासुच लोमशाभूकसेव्याचमर्कटीकाकजंघयोः १८ महामेदातिवलयोःशाकिनीभिद्विच्यते विशाशोव्यज
नेव्यक्तोसंकाशःसदृशेन्तिके १९ प्रकाशोतिप्रासंघस्यात्प्रहासातापयोःस्फुटे निकाशोनिश्चयेतुल्येहताशा
निर्दयेखिले २० कीनाशःकर्कशक्षुद्रकृतांतपशुघातिनोः सुखाशुराशितीनिशोःशोभनाभाप्रचेतशोः २१
पिंगाशोमत्स्यभेदेस्यात्तथापशुपतावपि पिंगाक्षीनीलिकायांचपिंगाशंजात्यकांचने २२ पलाशःकिंशुके
सघांराक्षसेहरितेत्रवत् पत्रपलाशंसेवेशःशयनेचासनेपिच २४ प्रदेशोदेशमात्रस्यात्तर्जनांगुष्टसंमि
ते भित्तावपिप्रदेशःस्यात्शादेशोभवरोदेशयोः २५ विदेशःशासनेपातमांधशास्त्रप्रजायते श्राद्धेशोद्धंपरो
टीकाप्रतिपुस्तकेपाशपि २६ गौरीशोवाकुपतौरुद्रेगौरीशोद्रुपतावपि उदीशोगत्यभेदेस्यादुपासुव्यंजनेप्यपि
ऽध्यर्शीरव्याखरस्पर्शेकंटकार्यांच वासके उपासुसंघभेदेस्यादुदीशश्चंडकापतौ २८ गेगीशःशंकरेचंद्रेपदीशा

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

शा स्पा

स्ताश्र्यपक्रमयोः विपाश्वासरिभेदेपाशवर्जितयोर्मता २९ विकेशीपरपत्न्यांकिकेशाग्निकचोत्कर्षे भकेशीवि
त्वेन्द्रेतुःस्याभ्रुवेशःशैवलेवदे ३० शच अपदेशःस्मृतोलक्ष्मेनिमित्तव्याजयोरपि कुडकेशःपशुपतौतथा न्यध
मपाण्डवे ३१ ओविकेशास्ममेकांतेजीवातोजीवनाधिपे आश्रयाशोद्रुतवहेभवेदाश्रपनाशको ३२ नागपाश
स्त्रिरांचेवकरेणौवरुणायुधे पुरोडाशोहविर्भेदेचमस्यापिचमन्त्रचे ३३ रशोशोमलतापाश्चहुतशेषेचकी
र्तिता परिवेशःपरिवृत्तौभानोःसविधिमंडले ३४ प्रतीकाशःसहायेस्यान्नीहारपुरोगयोः उपस्पर्शःस्या
शैमघेस्नानाचमनयोरपि ३५ भूमिस्पृक्वैश्यतनयोः कर्कशःकृपणोऽक्लेशतो अपभ्रंशोपशब्दस्याभ्राय
स्तेश्ववपातयोः ३६ उपदंशोविदंशेचमेढ्ररोगेविवर्तते खंडपशुःपशुरामेशंकरेचूर्णपाति ३७ खंडामलके
भेषजेसिंहिकातनयेपिच पापासीदुःखायांश्चबलाकर्षेपिच ३८ समतापंचदशीपूर्णिमास्यमा
स्यवयोरपि शांतशांतवर्गः अथषांतवर्गःषिकां वृषःस्यात्काशकेधर्मेसौरभेयाचशुक्लेकेले पुरोषिभेदयोः
रंगयोमूषिकश्रेष्ठयोरपि १ कपिकच्छांववृषाप्रोक्तायांतिनामासतेवृषी विषंजगरलेतोयेनिविषं
पोविषाभवेत् २ नमोधान्यत्वाचत्व्यानोविभीतकाकरावपि मिषंचस्पर्शनेव्याजेन्तर्षालिसार्पिपासापोः

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

अ·को·
सीताराम
·६९

वर्षे सम्वत्सरे वर्षा जंबुद्वीपे घने वृष्टौ प्रावृट्काले च वर्षास्युः कर्षः कर्षणमारायाः॥४॥ माषो व्रीह्यंतरे सखे मानेत्वम्भोषमेव
षेः मेषे राशि विशेषे स्यात् उरणे भेषजं तरे ५ शेषः संकर्षणानंते उपयुक्तेतरावधौ प्रसाधन्निजं निर्मोसस्त्र कुशोयाचकी
तिता ६॥ शेषस्तु शेषरो राजपक्ष्मापापीनि गाघते दोषः स्याद्दूषणे पापे दोषा रात्रौ भुजेपि च ७ कोषस्तु कुड्मले पात्रे
दिव्ये खड्गपिधाने जातिकोशेऽर्थश्यास्ने चैव पशंपा शब्दादिसंग्रहे ८ घोषस्तु कोषके ध्वाने गोपाले भीरपल्लिषु घोषस्तु
शब्दव्यापो घोषः कांस्ये वृषः ध्वनो ९ प्रेषः स्यात्प्रेषरो क्लेशे मर्द्दलो मानयोरपि पोषो सा विशेषे स्यात्सायंत
महत्युष्यपाः १० विट्कौ नौ व्यवसाये च जिगीषायां रुचौ शिरि विडु व्यापने क्षपापांशोषः शोषावलीपि च ११
स्पृषिवें चासिष्टो ष्टोपि तावपि पद्यते उषावावं सुतारान्नोस्तूषिः कामिनि शुग्गलो १२ सखानामबलोपास्पोदषा
रोशसलक्षमतः कर्कः कृरो रहने कुल्यायामपि च ष्यते १३॥ वत्रि॥ शाकपश्शारापत्लके शाकषायान्मा
तरि नष्टषो राशिभुजंगकल्पषंत्वा विलेनसौः १४ किल्विषं कल्मषे रोगेप्यपराधेपि किल्विषे निमेषनिमिषो
कालप्रभेदे क्षिनिमीलिने १५ पारुषं कर्बुरे रूक्षे स्यान्निष्ठुरे वचस्यपि परुषः पुरुषे साध्वन्ने च पुन्नागपादपे १६ पौ
रुषं पुरुषस्यातेभावे कर्मणि तेजसि सिद्धे विस्ततः पाशि नप्राने पि च पौरुषे १७ कल्माषो राक्षसे सकृष्णे कल्माष वे

श्रीसा

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

पावके

कल्माषो पांडुरे मो कः कुल्माषे कांजिकेपि च १८ उष्णीषं तु सिरोवेष्टि किरीटे लक्षणांतरे तुरीषः शोभनाकारकोलप्रियावद
शापषो: १९ रोहिषं कहरां प्रोक्ते रोहितवाह्यांतरे विश्लेषः स्याद्वियोगेने विश्लेषो विश्लेषेऽपि च २० प्रदोषः कालभेदे स्या
द्दोषो दोषवत्यपि अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ प्रत्यहहरमुखवसा २१ गंडूषो मुखपूत्र्यां स्यात्करिहस्तांगुल्यावपि प्रसृतोऽपि
चसेल्लूषः कथितानर्द्विषयो: २२ मारीषः शाकभेदस्यात्मारीषार्हसमातते नाडोश्मोमारिषः श्वार्पनाविषः कन
केवधा २३ आमिषं पललेन्नो मेसंभोगो कुचयोरपि आमिषं सुंदराकारे रूपादिविषयेऽपि च २४ आकर्जे: साहिफलकेपाश
केक - ऽद्धिये आकर्षे रोपि चाकर्षः काहंगाभ्यासवस्तुनि २५ संहर्षमाहुः स्पर्धायां प्रमोदे पप्रभंजने अशुश्रूषो स्यात्तु
मिच्छायां परिचर्याकथ्या ऽनपो: २६ जिजीषा जीतु मिच्छायां व्यवसाय प्रहर्षयोः महिषीनृपपत्न्यां च सैरिभ्यामौषधीभिदि २७
च च।। आनामिषः सुरभस्यैष्वनु कर्षो नुकर्षणो अनुकर्षो रथस्याधःस्थितिदारु चोच्यते २८ अनुतर्षः सुरापाने
पात्रे कस्माभिषेकयोः वातरूपस्तु वा तुल्लो लक्व चोंधात्रकार्मिके २९ अम्बरीषं भवेद्भ्राष्ट्रे अम्बरीषो नृपांतरे मार्ते
ऽरवेऽपरसोऽनाम्नातक कि शोरयो: ३० परिधो यो निग्रदे स्याद्वाच्यव जलदध्वनो ३१ नीरघोषो जेनरयेघोषे वाहिजे

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि॰ को॰
सीताराम
६६

स्पच ३१ महाघोषं मतं हट्टे महाघोषो निघोषरो स्मृतो कर्के श्टंगप्ये च महाघोषा मनीषिभिः ३२ किंपुरुषः किंनरे स्याल्लोकान्ते द्यपलेव
धः ३३ मालुवृषाम्रो काङ्गोजी रोखगी वस्पयोः ३४ पवेकवापो सुरकेराम्भोकिं शकगग्गुल्ले पुडरीलाक्ष पोश्यपिरा ससेपिपजे कषः
इति षांतवर्गः ॥ अथ सांतवर्गः सिद्धा॥ रसो गंधरसो स्वादे तिक्ता दौ विषरागयोः श्टंगारादौ द्रवे वीर्ये देहधातौ त्वपारदे
रसा नमल्लकीयाठाजिह्वाधरित्रीशाकपुष्प १ भासो भासिसमाख्याते गोष्ठे कुकुरगृध्रयोः २ हासः संदर्शनपात्रे भर्त्ताधीश्वर
योरपि हासो चाष्पासि घोचरासः कोलाहलध्वनौ ३ भासा श्टगालकेरासः क्रीडायामपि गोदुहां रासः सुवरा चुडेस्यात्प्रभ
हे किं कुपर्वणि ४ भाः प्रभावमपृथे चमाः स्मृतः चेद्रमासयोः अद्यपरस्मिन्नत्रैपि गो सोगंधरसो षयोः ५ वत्सः तर्णक
पुत्रादि वर्षवत्से नुवक्षति गृध्वः स्तवेहारभेदस्तवके ग्रंथिपर्णके ६ वासो गेहव्यवस्याने वासः स्यादरूषके वासाभि
मनोस्याद्धिस्तैरेत्रासोलामगिाहाषयोः ७ हंसो विहागभेदे हृद्युवि स्पाहृपांतरे योगी मंत्रादिभेदे रुष परमात्मनि मम नि
त्सरे ८ नलोपनपनोहंसे शरीरमरुदंतरं श्रेसस्कंधे विभागे च कसो दंत्यांतरे स्मृतः ९ कांस्यां चकांस्यपात्रे च
मानभेदे च कीर्तिताः सोसे स्याद्धामि षमांसो केकलीजल्पोरपि १० वसर्गस्युखाग्नि धनाधिपयोर्व्यतस्यमेस्या
सुहारकेपि वक्षापधाख्यानच नेपमल्लेव सुस्मृते स्यात्म धरेन्य च च ११ नासानना स्तिकापां स्यान्नासाद्वारा ...

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

लवार

गत्सानुकंपितावासीस्त्वेमन्यल्लिकपोवृषेः १२ हिंसाचार्यपौरिवपपोः शंसाबचनर्वांश्चपोः मिसिक्तमधुरीमांस्पोः शातपस्याज
मोह्पोः १३ कासर्वीकौंचेस्यात्कासुः शात्पाबुधेपिच प्रसुरश्वाजनश्चोश्चकस्लीवीरूधेरपि सत्रि अलशः पार
रामरामरा रागेस्याक्रिपामंरडुमंतरे अलसाहंसपत्यांचरभसोवगहपेपोः २५ पुनसः कंटकिफलकटकेकापिहृन्दिरिः सुरसः
सीताराम सात्सुमधुरेपरासम्सुरसापिच १६ मारसः पक्षिभेदेः सारसंसरसीरूहे श्रावासोवक्षभेदेस्यात्पंकजेपीतवास
सि १७ साहसंतुबलात्कारिकृतकार्येदमपिच वाहसोजलनिर्यासोजगरखनिषाल्मके १८ आलसेलासस्यापिस्यात
जीवात्स्मातिरेकपोः आतुमेनसमासनंसंसत्वेचसमर्थने १९ किंकसः कृमिजातोतस्याद्दास्त्रिकोकसाभिष्यते पाप
सोपरमाल्लेस्यातश्च्छ्रौवेसेपिचपायसः २० वायसः नाडिजेघेस्यातच्छ्रीवासेचागरूद्रुमे काकोडुंबरिकापांचकाक
माच्यांचवायसि २१ मानसेसरसिस्वांतेप्पस्वासानिद्यतापतः आख्यापिकापरिछेदेचाभ्यासेभासनंतिके २२
उच्छ्रासः प्राराणानाम्बगंबवेध्विनोपुरपेमृगाराणांपक्षिराणामपि तेषामेवचविश्वासेहेतोः प्रावरणेपिच २३
उत्तंसः कर्णपूरेस्यात्छेखरचावुसन्नवत विभत्सोविकृतेक्रूरेप्पर्जुनेचघृणात्मनि २४ उद्घा नात्मविदि
प्राज्ञेपंडितेचाभिधेयवेत भूपानेवहुताराद्देस्यात्पुनः छंदविशेषयं २५ यायान्त्वपूचसस्तेचहविलीतव्यसर्पिषोः

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

रफः स्याद्धमेऽग्नेरेकपरोऽपिचकथ्यते २६ बोधाविधो बुधविस्मौ आगः पापापराधयोः वर्चोदीप्तौ पुरीषे च वर्चो रू
पे प्रपञ्चश्चित २७ वृंहः पद्य चवेद्वेच स्वरावारामिलाषयोः एनोपराधे कलुषेमनश्चित्तम मनीषयोः २८ रोदथ्या
रोदसी श्चापि द्विव मभोऽपथ कुपथ कु सहप्रयोगेप्यनयो राघास्याहपि रोदसी २९ ओजस्तेजसि धातुना
मवष्टंभे प्रकाशयोः ओजो वले चदीप्तौ चतेजो धर्म पराक्रमे ३० प्रभावे तेजसोचाथ रजस्याद्धात्तवे वेगरो
रजः परागे रागे नुरजवत्सारि कीर्तितः ३१ वपुर्भव्याकृतौ देहे पयः स्यात्क्षीर नीरयोः पयः पक्षिशिरावाल्योह
वैपाद्यो वनमात्रके ३२ अपत्तमे गलेधर्मे श्वेपानेऽस्ति नुवासवित अपसीकारिपप्पल्यानभपारा
स्नपोऽपि ३३ श्रोतो वै गभ्सिपयोऽम्भः कः सद्मनि चाश्रये सिरः प्रधानेसेनानभाग मस्तकयोरपि ३४
तपश्चोग्रयरागोस्यार्द्र मलो कोऽप्तरोपि च तपोमाघे च भिशिरस्सरस्त्वापत उग्रयोः ३५ ऊषः प्रभाते संध्या
पांपुरुः श्रेष्ठचवक्षुः मि नमोऽपकारे खर्भो नीतमः शोके गुरावन्तरे नभो व्योम्नि नभो मेघे श्रावरो चत
पगह घ्राणरोमस्तालस्त्रे चवर्षीसचनभास्मृतं ३७ नरोवलेच वेगाचरे तः श्रत्रे चपादद आचर्म मूत्रवा सवपौ

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

६

सहोबले ज्योतिषि मार्गसीर्षे हेमंतपोष्याप्य सघाः प्रहसः रहो विगुसे सुरतं च तत्वं महोमवे उत्सवतेजपोश्या ३९
ज्योतिप्रकाशे दृष्टि सतारकासु ज्योतिर्तीने दृशान वयोरपि स्यात धनुः प्रियालद्रुमराशिभेदयोः सराशने चापि धनुर्धे
रेच ४० असी रक्ता ... शंसा पवनाशन दृष्ट्योः राक्षसीति च देष्ठापा राक्षसी राक्षसाछियां ४१ वाम
शिसिंच ...गीपां नामसो भुजंगे खगः पृक्कसी काछिनिन्याः ७ वकुशाः श्वपचे धमे ४२ भवेद्धनरसः सा
द्रनिर्यासे मारेदपि च कर्पूरे पी वुपुरसर्पी सस्वासि ... रेपि च ४३ सर्वरः स्मृतो वाधमांऽदेवे गुरूणां स्मृते
नामरस्संप घेतामृच नपोमपोः ४४ सिंदूरसोरसे वादिप्रभतिष्वपि दृश्यते महारसः स्यात्खर्गे रकोभाकारे
कशेरुरोगः ४५ रसोरासस्तुरा से स्यात् ग्रासाग्निछिलवावपि षष्ठीजागरिका गोष्ठ्यां श्रृंगारप्रतिहासयोः श्वभ्रे
यसे च भंद्रे स्यात्पराने दृच्भा नीतिः निश्चेपसंतु कोऽस्यारां चं द्दृचु उपवर्गयोः ४७ कुंभीनसो विषज्वालाकुले
दृष्टि भुजंगमे कुंभीनसी जून स्यां च उवरागाख्यस्वरा घासः ४८ मलीमसं तु मलिने मुष्यकासीसलोहयोः पूर्णि
मासं पूर्णिमास्यां यज्ञपूर्णिमयोः गमात ४९ अधिवासे निवासे च संस्कारे धूपनादिभिः जेहहां सहस्रामीव

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri
Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

निंधे

विश्वावसुःस्याद्गंधर्वभेदेविश्वावसुर्निसि विश्वावसुर्हितमरोगाहारभेदेचपावके ५१ पुनर्वसुभवेद्दक्षेकात्यायनमुनावपि
त्रि·को· राजहंसेनृपश्रेष्ठेकादंबकलहंसयोः ५२ कलहंसस्तुकादंबेराजहंसेनृपोत्तमे अवध्वंसःपरित्यागेनिंदाक्षेपावचूर्
सीताराम र्णीके ५३ स्मृतामधुरसाद्राक्षामूर्विकादुग्धिकासुच निर्लज्जसाध्वसेरोमहर्षेसरिमेहर्षिपिविघाति ५४ सुमेधास्तुविबुधे
६८ स्यात्ज्योतिष्मत्यामपिष्यते सुमनाःपुष्पमालत्योःस्त्रियांसेकोविदेपिच ५५ प्रचेतास्तुमनोहृष्टप्रतीचीशोविधौस
र विहायश्चासकुंतेस्याद्विहायाःसुरवर्त्मनि ५६ त्रिस्रोताजह्नुकन्यायांत्रिस्रोतासरिदंतरे श्रोणाकाञ्चनगो
काश्चसरभासिंल्पासिषु ५७ उर्ध्वचिरूधवेचक्षोविद्वाकास्वेतकेसरे दीर्घायुःशल्यकेकालेमार्कंडेपिचजीवके
समार्चिःपावकेप्रोक्तःसमार्चिःसूर्यचक्षुषि कनीयाननुजेस्वल्पकानीयाहितियूनिच ५८ वरीयानातिपूजि
स्याद्वरिष्ठश्रेष्ठयोगायोः सातिपानतिवाढस्यात्दांतसाधोनुवाच्यवत् ६० सर्पं स्यान्नभचेद्रसश्चंद्र
चित्रेसर्पेश्लाल्यपोः हिंगुनिर्यासस्तत्पर्णहिंगुरसेपिच ६१ दिव्यचक्षुस्तुगंधस्यभेदेपचक्षुलोचने हिरण्यरेत
संशाहुर्दिवाकरहविर्भुजोः ६२ ॥सांतवर्गः २०९० ॥हि सहोबलेसहामन्दूपरांपीनेनखभेदजे सहदेवा

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कुमार्याश्वसहः स्यात्तोसहाभुवि १ वहः स्याद्वृषभस्कंधेप्यश्वेगंधवहेपि च वर्हहलेके कपिच्छ गृहापत्यागृहेस्मृतः
गृहाग्रहेचकारश्चनाहोवंधने कूष्पोः मोहमिश्रेत्तिसर्पीपामविघापोचासरपः ३ लोहस्तुशास्त्रकेलोहंयोगकेसू
र्वतेजसे व्यूहः स्यात्स्यलविन्यासेनिर्माणौवेतनकेपीः ४ सिंहः कंठीरवैसासलमचोत्तरस्थितः सिंहः स्युद्रा वहताः
स्याद्वासकेरोहुमातरि ५ वहस्याक्षिपुलेव्याख्यासंख्यास्वप्यभिधेयवत् अहिवृत्रासुरेसर्पपीहातनुधमवोछपाः
गृहातुगव्हरेसिंहपुष्ठयोस्कंधेगृहोमनः वाहाभुजायांवाहस्तुमानवंशेस्वपेहपे ७ महीभृत्सोमहीनघोमह
उत्सवतेजसोः कुहुः स्यात्कोविलालापेनष्टेंदुःकुलदर्शयोः ८ हस्त्रि ३ पद्महस्तुसमारंभेत्रानकेपटहमते
कलहः खड्गकोशेस्याद्दंडनेयुद्धराष्ट्रयोः ९ प्रग्रहस्तुतुलासूत्रेवंधानियमनेभुजे हयादिरश्मस्यरश्म्योस्तुसुव
र्णापाश्रयेमतः १० निग्रहोभर्त्सनेप्रोक्तः मर्यादायांचवंधने निग्रहः समरक्षापेविस्तारप्रविभावयोः ११
संग्रहोवहुदुर्गे मुष्टिसंक्षेपयोरपि आग्रहोनुग्रहाशक्तौ स्यादाग्रहग्रहेपि च १२ अग्राहस्तुतुलासूत्रेवर्षो
दिप्रग्रहेपि च वाराहोवेदकरोविष्णुमानकेप्यादिमस्तके १३ नवाहः स्यान्नवदिनेनवाहःप्रतिपत्तियोप्रवाहे

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

ख·को व्यवहारेस्यादपिश्रोतस्विवारिणः १४ कटाहो घृततैलादिपाकपात्रेपिकर्परे कवराः कूर्मपृष्ठेस्यात्सुपेमहिषीशिशौ १
सीताराम उत्साहोस्त्रघर्मेस्त्र्लेष्यारोहोदैर्घ्यमानयोः आरोहणेनितंबेचसमुच्छ्रायेनिषादिनां १६ निर्व्यूहः शेखरेद्वारेनिर्वास
६९ कनागदंतके विदेहो देहशून्यादिःहोमिथिलःस्मृतः ७ निरूहोवस्तिभेदेस्यात्तर्केनिश्चितयोरपि दात्यूहश्चातकेपिच १८
दात्यूहा नीलकंठायांस्याद्दात्यूहश्चित्रमेखले सुवहासल्लकीगोधापद्मीसफालिकासुच १९ एलापर्णीचसुवहा
वल्लकीरास्नयोरपि समूहकवहेचसुवहोवाच्यवत्समहाहृताः २० वैदेहीरोचनसीतावणिक्स्त्रीपिप्पलीषुच।
वाराहीमातृभेदेस्याद्वृद्धीनामौषधेपिच २१ ह च अवग्राहः प्रतिघातोवृष्टिरोधेगजालके स्वतंत्रोपिनिषेधे
चप्रतिबंधेप्यवग्रहः २२ प्रतिग्राहः स्वीकरेस्यात्सैन्यपृष्ठेपतद्ग्रहे विज्ञेयोविधिवद्देयेतद्ग्रहेचग्रहांतरे २३ प
रिग्रहः परिजनेपत्न्यांस्वीकारमूलयोः श्रीद्वयपग्रहोवधामुपयोग्यनकुलेन २४ अभिग्रहोपोभिग्रहायोगार मि ८
वपिच तमोपहःसह्लासुमृगांकेजनवन्हिषु २५ उपनाहोव्रणालेपेवीणाग्रांनिबंधने परीवाहोजलोच्छ्वास
महीमत्स्योग्रपवस्तुनि २६ तनूरुहंगरुल्लोम्नोर्वरारोहाकटावपि वरारोहस्तुकथितोहयारोहास्त्वरागयोः २७

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

अवरोहोवतारेस्यात्तरोरंगेलतोद्गमे आरोहोहास्यंगंधायामस्त्यारोहोस्ववारके २८ महासहामाषपर्ण्यां अम्ले
चकुसुमेपिच गंधावहामुनासापां वायोगंधवहोमतः २९ भवेद्वसहाभिख्यासुते हंडोत्पलोषधो हपा। ग्रपि
तामहस्त्वंब~~~पितामहे ३० इतिहांतवर्गः १२३३ अथक्षांताः घोतास्युयघापिच्छंतौवर्गानामन्तरो
धनः पथकथामेगाकथ्येतेतथाप्यातसमन्वपात १३७६ अक्षाः कर्षेन्तु वंचक्रेशकट्यवहारयोः आत्म
ते पाशकेचाक्षं तु क्षसोवर्चलेऽपि २ अक्षोदृमेदभल्लूके सोणाकृतध्वजे आक्षमुन्मेचन क्षत्रेय क्षः श्री
स्वराघवे ३ दक्षः पटाहरयचेतान्मचडप्रजापतौ प्रक्षिभेदकमवन्मोदक्षोऽऽक्षानुविस्मता ४ पक्षोमासा
र्धकेपार्श्वेगहेसाध्यंविरोधयोः केशादेःपरतो वृंदेवालेसखिसहायोः ५ पतत्रेचुल्लिरंध्रेच दहांगे
राजकुंजरे लक्षंप्रश्यसंख्यायांलक्ष्यंछन्ननिकप्पते ६ वृक्षोधिपविशेषस्यात्स्वकुपराद्भाऽपयोः
पिप्पलद्वारपार्श्वेचगृहस्यपार्श्वकीर्तितः ७ न्यक्षः परशुरामेस्यान्न्यक्षः कात्स्न्येनिकृष्टयोः वक्षोगते
श्चोरस्ततथातौक्षामनोतयोः ८ ध्वांक्षस्तुकाकबकयोस्तर्क्षुर्वनिभिक्षकायोः ध्वांक्षिकाकोकिलायांचव

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

सरिमेचनतरो कसः शुण्डे का नन यीरुधोः कसोगल्गीकाकांचीप्रकोष्ठगजरज्जुषु २० स्पर्धोपघ्यपरीधानेपश्चाद्दचलपल्लवेरथ
भागेपिकास्यास्यातवीक्ष्याविश्रमपदश्रयोः ११ मोक्षोमुक्तःतक्षेत्रेसाह्यवर्गेचमाचने रूक्षःपादपजातेस्यासामरूपेणि
मविस्करो १२ भिक्षाटजोचयां वा पुंसेवाभिक्षितवस्तुनो प्रसानन्त्यपावुद्धारक्षारक्षापाभस्मनोः १३ क्षत्रि ३ अ
धःसाधिकृते प्रोक्तः प्रत्यक्षाध्यक्षरीयेस्याच्छीर्षमभिराहंतनो रक्षाक्षः कान्तरक्रूरे पारावतचकोरयोः १४ समि
सगन्थभेदस्यात तत्वउक्तानिभाजुतं उक्ते स्नानवधानेस्यात्कामालेकरोपिच १५ मगाक्षीचेद्वारूपाम
गनेत्रा त्रिपामयोः गवाक्षीशक्रवारूणापागवाक्षोजालकेकपो १६ सच वीरवृक्षस्तुभल्लूककुभद्रुमयोर्मतः ॥०॥
राजवृक्षः प्रियालेस्यात्सुवर्णालुतरावपि १७ देववृक्षःसप्तपर्णीमहाधिपुगुग्गुलौ भूतवृक्षस्तुशारवोटेतयास्योना
कपादपे १८ विशालाक्षीहरौतार्क्ष्येविशालाक्षीवराङ्गना सक्तासाधवद्दोस्यात्कृतासासहितोपिच १९ इति क्षान्तवर्गः
२११३ अथव्ययानिवक्ष्यन्ते॥ व्यक्ते पूर्वोक्तस्तरकोमात आकौटिकमप्यस्मिन्नधिके पूर्ववेतोविदुः १ आः स्यात्भावेस्त्या
र्थेविस्मावेयत्वनन्यंपः आङ्सीमार्थाभिव्याप्तौक्रियायोगेषदर्थयोः २ आप्रगृह्यस्मतौवाक्येआः संतापप्रकोपयोः

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

ईषदेवरूपाल्पौचकामेदेवंत्वनव्ययं २ दुःस्वभावनेकोपेल्लक्ष्म्याः माःस्यादनव्ययं ३ः संबुद्धौरुषोक्तेः राम
सीताराम चशिववाचीत्वनव्ययः ४ सउवाक्यारंभेरक्षारभ्भीमिष्वनव्ययः रुवाच्योवापिकुत्सायां देवां त्रायांत्वन
व्ययं ५ एहेश्रद्धांचहहेवत्तस्मत्पामंत्रपाकुतिषु ओ ओशब्दानुहाहावतद्धाक्षान्नपोमितो ६ पा
पषस्थेकुत्सायांचनिवारणो मनागस्पेचमेदंवधिकृतिभंतंनिनच्छिन्स्पोः ७ अंगासंवाधनेहर्षेपुन
र्थेचकीर्तितः प्रत्येकानिरार्थवक्रेचविहगाहोत्वनव्ययं ८ चान्वाचयेसमाहारेप्यन्यार्थेचसमुच्चये
पक्षांतरग्रहेपाद्यपूरणेप्यवधारणे ९ प्राक्प्रभातेव्यतीतेचवायदेशकालतःस्मृते प्रागग्रेऽपिचपू
र्वस्मिन्भेदेप्यागप्यवांतरे १० ननुचप्रश्नद्वेष्टाज्ञासम्पकृवाढप्रसंसयोः किंवारंभेवसाकल्येऽहिकृ
कृमध्याविनार्थयोः नञभावेनिषेधेचस्वरूपार्थेव्यतिक्रमे ईषदर्थेचसादृश्येपद्धिरूपतदन्यपोः
सुष्ठुप्रसंसनेपिस्यादत्यर्थेपिचकथ्यते अपकुरारवधेस्यादत्यर्थेपिचकथ्यते शोभनार्थेपिचस्मृते १३
अंतरेपापहंविषाद्धिनामध्यार्थयोरपि खितप्रश्नेचवितर्केचसस्वत्सुनःसहार्थयोः १४ पश्चात्प्रती

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

चर

१४· च साक्षात्प्रत्यक्षतुल्ययोः सकृत्सहैकवारे स्यादाराद्दूरसमीपयोः २५ यावत्तावत्साकल्येऽवधौ माने अवधारणे पुरस्ता
सीताराम द्ग्रतः पूर्वप्राच्यां प्राथम्ये प्रथमेऽग्रतः २६ उत प्रश्ने वितर्के स्यादुत्तात्पर्यविकल्पयोः हन्त हर्षविषादे च वाक्यारंभा
७१ नुकंपयोः २७ स्वमासाक्षम पुरापार्श्वयद्वत्प्रश्नवितर्कयोः वत्रामंत्रणासेंतावोस्यादनुक्रोशविस्मय ।।१८
अस्तु स्यादभ्यनुज्ञानेऽप्यसूयापीडयोरपि नु पादपूरणे भेदसमुच्चयेऽवधारणे २९ अहो वतानुकंपायां
खेदसंबोधनेऽपि च ततत्राद्यपरिप्रश्ने पंचम्यर्थे कथांतरे ३० आनंतर्ये कुतः प्रश्ने पंचम्यर्थे च स्था
शाने संभावनावयवयोरनंतरमिष्यते ३१ इतो यतश्चानियमपंचम्यर्थविभागयोः इति प्रकरणे
हेतौ प्रकारादिसमाप्तिषु ३२ निदर्शने प्रकारस्यादन्तकेषु च समंतं इति स्वरूपसान्निध्यविवक्षानि
यमे मते ३३ अतिशब्दः प्रशंसायां प्रकर्षे लंघनेऽप्यति निंदां तं संप्रतिक्षेपवाचकोऽप्यसुदर्शितः ३४
प्रति प्रतिनिधौ वा स्याल्लक्षणादौ प्रयोगतः मात्रार्थे चाभिमुख्ये च प्रतिदाने च दृश्यते ३५ अथाथ

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

चसंप्रश्नेमंगलारंभयोरपि अनंतरेचकात्स्न्येसंसयेचप्रकीर्तितौ २६ यथासदृसुनिर्दिष्ट
स्तुत्यप्रागाग्नेमानयोः तथास्यान्निश्चयेप्येषप्रतिवाक्येसमुच्चये २७ उभौचोद्देशानिर्देशसादृश्येषुप्र
कीर्त्तितौ कारणास्योपपत्तौचसर्वथाहेतुवादयोः २८ अथाविततवितार्थेस्याद्दत्स्यायांपरमार्थके तथा
निकरणोवध्येस्थास्यादिविवर्जिते २९ उत्प्रकाशेवियोगेचप्रवल्साल्साश्यशांतिषु प्राधान्येबंधने
भावेमोक्षेलाभेऽद्भुतकर्मणोः ३० ननुप्रश्नेविकल्पार्थप्रतीतानुनयार्थयोः ननुप्रश्नेप्यनुनये
नेत्रानेप्यवधारणे ३१ आमंत्रणेचापिननुगाकिंतुप्रश्नवितर्कयोः नानाविनार्थेविभवेन्नानाना
कोभवार्थयोः ३२ स्यान्नेनुकारणार्थेस्याघन्तसादृश्ययोरपि अनहोनसहार्थेचपश्चात्सादृश्य
योरन ३३ अपामेचसमीपेचलक्षणादावनुक्रमे निनिवेशेभृशार्थेधोभावविन्यासवारिषु ३४
आश्रमेबंधनेमोक्षेदानकर्मणिदर्शिने अंतर्भावेचसामीप्येलेशपरमेपुच ३५ नतार्थेसंज
मेचापिक्षमार्थेपिचनिस्मृतं नआपस्याद्व्यपकृष्टार्थेवर्जनार्थेवियोगयोः ३६ विपर्ययेपिवि

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

कृतोनार्थेनिर्द्धारणेषयोः उपसामर्थ्येतासारणप्रहोषख्यानात्ययेषुच ३७ आचार्यकरणाघनेवाप्रा
वारंभपूजयोः तथायोगेपिचवीप्सापारमणाबाधमार्थयोः ३८ उपहीनेधिकेप्राप्त्याक्रमासवे
ष्टुपकीर्तिते अपिसंभावनाप्रश्नसंकागर्हासमुच्चये ३९ तथायुक्तपदार्थेषुकामचारक्रियासुचः
वाशावदुपमापांस्यावावस्त्वात्वनव्ययं ४० वास्यादिकल्पोपमयोरिवार्थेपिसमुच्चये विश्वद्दाती
तवानर्थेविःस्यात्पक्षिश्वनव्ययं ४१ वेशपात्तेवोधनेपाद्पूरणोनतेपोपिच वस्त्रमीत्थेभूत
कथनेप्यभिविप्साभिमुख्ययोः ४२ सापाद्पूरणोतीतोसामिनिन्दार्थयोमतं अमासहार्थी
तिकयोः नेनेनिश्चिनतर्कयोः ४३ कामंप्रकामेनमतावसुयानगमनेपिच नमप्रकाश्प
संभाव्यकुत्साभ्युपगमेषुच ४४ सांप्रतंसाधुनायेस्याघुक्तार्थेवासांप्रांते हुवितर्केपरिप्र
श्नहेतुरूपात्नानुवर्तिषु ४५ उप्रल्मेगोहूतेरोषेआंस्मृतोचावधारणो उप्रल्मेचरुषा

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

त्वोचप्राध्वनप्रानुकूल्ययोः ४६ किंप्रश्नेपिचकुत्सायांकंसिरःसुखवारिषु ओमित्यनुमतंप्रोक्तं
प्रणावेचाप्युपक्रमे ४७ एवंमकाराम्मयोरंगीकारेवधारणे अलंभूषणपर्याप्तिवारणेष्वनर्थ
के ४८ अलंशब्दोचनिर्दिष्टंसकल्याणेसुखेपिच संशंगार्थप्रकृष्टार्थशोभनार्थसमर्थयोः ४९
जोषंसुखेप्रसंसायांतूष्णींमौनेघनयोरपि नूनमोकेनुसम्मतंमानेमौनेशाल्येतयमव्ययं ५० तद्दिनं
दिनमध्येस्यात्तद्दिनंप्रतिवासरे आतीकुमफूरस्त्रांतेशीघ्रप्रकर्षयोरपि ५१ अभीक्ष्णंनतन
यापोनःपुन्येस्यात्संततेपिच इहानीवाकसंधानेसंप्रत्यर्थेचदृश्यते ५२ कथंप्रश्नेसंभ्रमेचप्र
कारार्थेचसंभवे किमुसंभावनायांस्यात्किमर्थेचकिमुस्मृतं ५३ भृशंप्रकर्षेवात्यर्थे अवश्यंनित्य
निश्चये अपिकोर्थोविषयेचनसंभ्रमस्मरणेपिच ५४ अपिप्रश्नानुनययोःसमयोतिमध्यपो
यःप्रकर्षगतात्यर्थेऽस्यात्कथंनिषेधयोः ५५ पुनरप्रथमभेदेस्वःस्याच्चस्वर्गलोकयोः पराविमोक्षे
प्राधान्यप्रातिलोम्येषुधर्षणे ५६ अभिमुख्यंत्वधोतेचनिक्कमेचगतावधे उराउरारीनिकटेप्रवेधी

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वि॰
सीताराम
७२

भयरोगाधिशोकयोः ५८ दोषाख्यानेप्युपरमे व्योम्नि निवशनेपि च प्राहुः प्राकाश्यवेत्तोस्यात्संभाव्येच यु
ज्यते ५९ निनिश्चयेक्रांताद्यर्थानि निःशेषानिषेधयोः अंतमध्येतथाप्रीतेस्वकीयार्थविचेतसि ६० उर
शीचोरवीचारीविस्तारेगोकृतोत्रयं अंतरापिविनार्थस्यातमध्यार्थनिकटार्थयोः ६१ किलशब्दस्त
वार्तायांसंभाव्येनृत्यसत्ययोः खलुस्याद्वाक्यभूषायांजिज्ञासायांचसांत्वने ६२ निषेधनेचवीप्सा
यांखलुमानेप्रकीर्तितं अवालंबनविज्ञानव्यपेगव्याप्तसिद्धिषु ईषदर्थेपरीभावेरक्षपाम्येचधार
णे ऊषीराचातंहस्त्याघ्राणेव्यवप्युषा ६३ दोषारात्रिसमरवरात्रोगर्हणवक्षमप्यसो निकषातं
तिकेमध्येरक्षोवारांत्वनव्ययं ६४ सपूजायांभृशार्थानयतिक्रोत्संसमृद्धिषु परतःप्रथमेचाप
त्रयतःप्रथमान्ययोः ६६ पुरोग्रेप्रथमेचस्यादंतसात्वंतचूर्णयोः अभितःसाधुसाकल्यसमुखा
भयतंतिके ६७ भूयःपुनःपुनःस्यात्प्रभूतार्थेत्वनव्ययं निःसातिश्चयपवि- वसाकल्यातीतयोरपि ६८

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

तिरोंतर्धातिर्यगर्थेमिथ्यासोत्यंमिथ्यारहः पूर्वेरूप्यनेप्रातःपूर्वेद्युर्धर्मवासरे ६९ शनैःशनैश्चस्वैत
नीचैःस्वराल्पयोर्मते सहस्यात्संबोधनेपादपूरणानव्ययाशिव ७० हाविषादेचशोकेचदुःखार्थेप
चकथ्यते हपादपूरणाहतोविशेषेवधारणे ७१ हेहेवरसमस्तोचहूतिसंबोधनाख्ययोः हाहाचैवं
विधन्नेपासेवखाखानयोरपि ७२ सहाकल्पसादृश्ययोगपद्यसमृद्धिषु विद्यमानेचसंबध्येसह
शब्दः ४ हीतुःस्वहन्तावुद्धिहहोविस्मयविषादयोः हाहारवंहूहूरवेगंधर्वमस्वनव्ययो ७४ प्रकीर्तितः ७
अहाधिगार्थेशोकेचकरुणार्थविषादयोः अहोउताहोप्रश्नावतापरिप्रश्नविचारयोः ७५ अहहेत्यद्भुते
खेदे हीहीविस्मयहास्ययोः अहअसादृनुसंपपरिक्लेशप्रकर्षयोः ७६ अहोशुवोनियोगार्थेसमा
धानगाधते मंथुसीव्रमशार्थेचतत्वार्थे चवाचिन्मते ७७ इतिअव्ययानामनेकार्थवर्गः २२२०
पदपूर्वंतयाकिंचिन्मात्रप्रतिभातिच तत्तद्भाविष्यतांसम्यग्नामपारायणादिभिः २ एतत्कौशी

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

यो वो

वि॰ ड्रदरिवल - - - प्रयोगसंबंधफलरूपाख्य येनोमकंठाभरणं कृतांते: सर्वमतास्वप्ररायी हेतेव

सीताराम स्वरप्रकारैः परिकारिताभिः सर्वार्थसंबंधकथाप्रथाभिः वाराभिरप्राप्तमुत्तमोहमाधान्तुमात्रे

७५ षपरिश्रमो नः ॥३॥ एताकृ - ह्वतधिपः कृत्स्नभावमापाद्यंतु सरूपं मदूपं तु चेतः नित्यम

हेश्वरकवेः परिभावयंतो वाचः परो - - निरर्थाहि भवंतु लोके ॥४॥ इति श्रीसकलवैधरा ७५

जपरमेश्वरस्यागघपघविद्यानिधेः श्रीमन्महेश्वरस्य कृतौ विश्वप्रकाशाभिधाने रत्नोद्वितीयः प

रिच्छेदः समाप्तः संवत १९२८ शाके शालिवाहनीये १७९३ सीतारामजू श्री सीतारामजू ॥

श्रीसीतारामजू श्रीसीतारामजू श्रीसीतारामजू श्रीसीतारामजू श्रीराम जू श्रीसीताराम

श्रीसीतारामराम श्रीसीताराम श्रीसीताराम सीताराम श्रीसीताराम श्रीसीताराम

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

श्रीसीरामश्रीसीतारामश्रीसीतारामश्रीसीतारामश्रीसीतासीताश्रीसीतारामश्रीसी
ताश्रीसीताश्रीरामरामश्रीसीता।रामश्रीसीताराम॥श्रीसीतारामश्रीसीताराम॥
७५ श्रीसीताराम॥ श्रीसीताराम॥ श्रीसीताराम॥श्रीसीताराम॥श्रीसीताराम॥श्रीसी ७५

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur

CC-0. In Public Domain. Digitized By Sarayu Foundation Trust and eGangotri

वे. ~~८~~ ४८

अभिधानरत्न ग्रं सं. ~~५५~~ 220

Courtesy: Prof. Arnab Bhattacharya IIT Kanpur